

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttamisesta **LUONNOS 20.2.2026**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettua lakia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettua lakia. Muutettava sääntely koskee lääkärin velvollisuutta ilmoittaa potilaalla epäilemästään ammattitaudista tai muusta työperäisestä sairaudesta.

Nykyään lääkärin on tehtävä ilmoitus työsuojeluviranomaiselle. Työsuojeluviranomaisen tulee toimittaa ilmoitus Työterveyslaitokselle. Terveystietojen kehitys mahdollistaa sääntelyn muuttamisen siten, että työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos saisivat lääkärin ilmoituksen yhtä nopeasti.

Esityksessä ehdotetaan myös, että lääkärin ilmoitusvelvollisuus työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle koskisi vain ammattitauteja. Työolosuhteiden parantamisen vuoksi lääkärillä olisi silti edelleen oikeus ilmoittaa muistakin työperäisistä sairauksista. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että sääntelyä päivitetäisiin muilta osin.

Esityksen tavoitteena on, että lääkärin ilmoitusta koskeva sääntely vastaisi terveydenhuollon tietojärjestelmien kehitystä. Tavoitteena on myös ilmoitusten määrän lisääminen ja siten työolosuhteiden parantaminen.

Esitys tukee pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteita terveydenhuollon tiedon kulun sujuvoittamisesta ja työturvallisuuden edistämisestä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 4.1.2027 tai mahdollisimman pian sen jälkeen.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Nykytila.....	5
2.1.1 Valvontalain 46 a §	5
2.1.2 Yhteys Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettuun lakiin.....	5
2.1.3 Yhteys asiakastietolakiin.....	6
2.1.4 Yhteys työtapaturma- ja ammattitautilainsäädäntöön	10
2.1.5 Työhön liittyvistä sairauksista käytettävät käsitteet.....	11
2.1.6 Kansainvälinen ja eurooppalainen ammattitautisääntely	12
2.1.7 Lääkärin, työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen roolit käytännössä	13
2.1.8 Rangaistussäännös	16
2.2 Nykytilan arviointi	16
2.2.1 Ilmoituksen yhteiskunnallinen merkitys ja tekemättä jäävät ilmoitukset	16
2.2.2 Valvontalain 46 a §:ssä sairauksista käytettävät käsitteet	17
2.2.3 Valvontalain 46 a § täsmällisyyden näkökulmasta	17
2.2.4 Terveystietojen tietojärjestelmät valvontalain 46 a §:n muuttamisen ajurina.....	20
2.2.5 Asetuksenantovaltuus.....	22
2.2.6 Huomioita Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetusta laista	22
3 Tavoitteet.....	23
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	23
4.1 Keskeiset ehdotukset: valvontalain 46 a §	23
4.1.1 Henkilötietojen käsittelystä.....	24
4.1.2 Kansallisen sääntelyliikkumavaran käyttö	27
4.2 Keskeiset ehdotukset: asiakastietolain 76 §	34
4.3 Pääasialliset vaikutukset.....	35
4.3.1 Taloudelliset vaikutukset	35
4.3.2 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	38
4.3.3 Vaikutukset terveydenhuollon palvelunantajan, työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen toimintaan ja tiedonhallintaan.....	38
4.3.4 Sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutukset.....	39
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot vaikutuksineen	39
5.1 Ilmoitusta koskevan sääntelyn siirto asiakastietolakiin	39
5.2 Ilmoittajana terveydenhuollon palvelunantajan tehtäviä suorittava muu henkilö.....	40
5.3 Potilaan työtä koskevien tietojen tulkitseminen osaksi potilastietoja	40
5.4 Syntymässä määritellyn lääketieteellisen sukupuolen ilmoittaminen	41
6 Lausuntopalaute.....	43
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	43
7.1 Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta	43
7.2 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä.....	53
8 Voimaantulo	53
9 Toimeenpano ja seuranta	54
10 Suhde muihin esityksiin.....	54
10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	54

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	54
11.1 Tavoitteena työvoiman suojeleminen	54
11.2 Ilmoitusvelvollisuus rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta	54
11.3 Henkilötietojen käsittelystä säätäminen	56
11.4 Ilmoituksen välittäminen kysely- ja välityspalvelun avulla	66
LAKIEHDOTUKSET	68
Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n muuttamisesta	68
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttamisesta.....	70
LIITTEET	71
RINNAKKAISTEKSTIT	71
Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n muuttamisesta	71
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttamisesta.....	74

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoinnista annetun lain (44/2006), jäljempänä *valvontalaki*, 46 a §:ää sekä siihen liittyen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023), jäljempänä *asiakastietolaki*, 76 §:ää.

Valvontalain 46 a §:ssä säädetään lääkärin velvollisuudesta ilmoittaa potilaalla epäilemistään ammattitaudista tai muusta työperäisestä sairaudesta työsuojeluviranomaiselle. Työsuojeluviranomaisen tulee toimittaa ilmoitus Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriä varten. Terveys- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien kehitys mahdollistaa valvontalain 46 a §:n muuttamisen siten, että työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos saisivat ilmoituksen yhtä nopeasti. Tähän liittyen myös asiakastietolain 76 §:ää ehdotetaan täsmennettäväksi.

Esityksessä ehdotetaan myös, että lääkärin ilmoitusvelvollisuus työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle koskisi vain lääkärin epäilemiä työtapaturma- ja ammattitautilaisissa (459/2015) sekä maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilaisissa (873/2015) tarkoitettuja ammattitauteja. Työolosuhteiden parantamisen vuoksi lääkärillä olisi silti edelleen oikeus ilmoittaa epäilemistään muistakin työperäisistä sairauksista. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että valvontalain 46 a §:ää päivitetäisiin muilta osin.

Esitys tukee pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman tavoitteita terveydenhuollon tiedon kulun sujuvoittamisesta ja työturvallisuuden edistämisestä.

Esitys on valmisteltu vuosina 2025 ja 2026 sosiaali- ja terveysministeriössä. Esitystä on käsitelty sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimivassa työturvallisuussäännöksiä valmisteleavassa neuvottelukunnassa (TTN). Neuvottelukunnassa ovat edustettuina kaikki keskeiset työmarkkinakeskusjärjestöt sekä muut työsuojelun sidosryhmät. **[Neuvottelukunta kannatti esitystä yksimielisesti ? / ei saavuttanut yksimielisyyttä ...?]** Esityksestä on keskusteltu myös työterveyshuollon neuvottelukunnan työperäisten sairauksien jaostossa 14.11.2025.

Esitysluonnoksesta on järjestetty lausuntokierros 2.3.-10.4.2026. Lausuntoja pyydettiin 39 taholta, mutta muidenkin oli mahdollista lausua. Esityksen rajallisen sisällön vuoksi lausuntoja pyydettiin vain 21 hyvinvointialueelta, Helsingin kaupungilta, HUS-yhtymältä, Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta, Hyvinvointiala Hali ry:ltä sekä työmarkkinakeskusjärjestöiltä, Lupa- ja valvontavirastolta (työsuojeluviranomaiselta) ja Työterveyslaitokselta. Henkilötietojen käsittelystä johtuvan lakisääteisen kuulemisvelvoitteen mukaisesti lausunto pyydettiin myös tietosuojavaltuutetulta ja sen lisäksi tietoa koskevan yleislainsäädännön kannalta keskeisiltä ministeriöiltä. Lausunto pyydettiin myös Kansaneläkelaitokselta ja Terveys- ja hyvinvoinnin laitokselta erityisesti terveydenhuollon valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat, kuten lausuntopyyntö jakelulistoineen, **[lausunnot ja lausuntotiivistelmä.]** ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://stm.fi/hankkeet/tunnusella/STM124:00/2025>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Nykytila

2.1.1 Valvontalain 46 a §

Valvontalain 1 §:n mukaan valvontalaissa säädetään muun muassa menettelystä työsuojeluviranomaisen valvoessa työsuojelua koskevien säännösten noudattamista.

Valvontalain 7 luvussa säädetään erilaisista työsuojelun valvontaa varten tehtävistä ilmoituksista. Valvontalain hallituksen esityksen HE 94/2005 vp (s. 19) mukaan työsuojeluviranomaiselle valvontaa varten tehtävät ilmoitukset ovat valvontamenettelyä.

Lain 7 lukuun sijoittuvassa 46 a §:ssä säädetään lääkärin velvollisuudesta ilmoittaa potilaalla epäilemästään ammattitaudista tai muusta työperäisestä sairaudesta.

Lain 46 a §:n 1 momentin sanamuodon mukaan, jos lääkäri perustellusti epäilee työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitettua ammattitautia tai työstä johtuvaa muuta työperäistä sairautta, hänen on viipymättä tehtävä salassapitosäännösten estämättä asiasta ilmoitus työsuojeluviranomaiselle.

Lain 46 a §:n 2 momentin mukaan ilmoituksesta on käytävä ilmi:

- sairastuneen nimi, henkilötunnus sekä muut yhteystiedot,
- työnantajan nimi sekä tämän ja työpaikan yhteystiedot,
- muut tarpeelliset yhteystiedot,
- altistumisen laatu ja kesto,
- tieto sairauden laadusta, toteamisesta ja siitä aiheutuneesta haitasta.

Lain 46 a §:n 3 momentin mukaan työsuojeluviranomaisen tulee toimittaa 1 momentissa tarkoitettujen ilmoituksen tiedot Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriä varten.

Lain 46 a §:n 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä ilmoituksen sisällöstä ja lähettämisestä.

2.1.2 Yhteys Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettuun lakiin

Valvontalain 46 a §:llä on yhteys Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annettuun lakiin (159/1978) työperäisten sairauksien rekisterin vuoksi.

Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain 1 §:n mukaan Työterveyslaitos on olemassa työsuojelu- ja työterveysalan tutkimus- ja palvelutoimintaa varten. Lain 2 §:ssä ja 2 a §:n 5 momentissa säädetään tarkemmin Työterveyslaitoksen tehtävistä.

Lain 2 a §:ssä säädetään tietyistä Työterveyslaitoksen pitämistä rekistereistä, niiden käyttötarkoituksista ja tietosisällöistä. Rekistereihin kuuluu myös työperäisten sairauksien rekisteri.

Lain 2 a §:n 2 momentin mukaan Työterveyslaitos ylläpitää työperäisten sairauksien rekisteriä ammattitautien ja muiden työstä johtuvien sairauksien tutkimusta, selvittelyä ja ehkäisyä sekä diagnosoimista ja hoidon kehittämistä varten.

Lain 2 a §:n 3 momentin mukaan Työterveyslaitos voi käyttää työperäisten sairauksien rekisterin tietoja alansa tutkimus- ja selvitystoimintaan ja luovuttaa rekisteristä tietoja toimialansa

yksilöityä tieteellistä tutkimusta varten siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 28 §:ssä säädetään.

Lain 2 a §:n 2 momentin mukaan Työterveyslaitoksen oikeudesta saada tietoja työperäisten sairauksien rekisteriä varten säädetään työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoinnista annetun lain (44/2006) 46 a §:n 3 momentissa, työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 262 §:ssä ja maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015) 158 §:n 9 kohdassa.

Lain 2 a §:n 2 momentin mukaan työperäisten sairauksien rekisteriin voidaan tallettaa:

- sairastuneen henkilön nimi, henkilötunnus, ammatti,
- tiedot työnantajasta ja työpaikasta,
- tiedot altistumisen laadusta ja kestoista,
- tiedot sairauden toteamisesta ja laadusta,
- tiedot sairauden aiheuttamasta haitasta ja sairauslomasta,
- vakuutuslaitoksen päätös ammattitaudiksi hyväksymisestä ja korvauksesta,
- tiedot ammattitaudin aiheuttamasta kuolemasta.

Lisäksi lain 2 a §:ssä ja 2 b §:n 2 momentissa säädetään tietojen säilyttämisestä / arkistoinnista.

2.1.3 Yhteys asiakastietolakiin

Valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettu ilmoitus sisältää lääkärin terveydenhuollossa potilaasta kirjoittamia tietoja. Lisäksi terveydenhuollon tietojärjestelmät ovat kehittyneet tämän esityksen kannalta olennaisella tavalla. Valvontalain 46 a §:llä on siten yhteys asiakastietolakiin. Seuraavaksi kuvataan joitakin tämän esityksen kannalta olennaisia asiakastietolain terveydenhuoltoa koskevia säännöksiä.

Asiakastietolain tarkoituksena on yhdenmukaistaa asiakastietojen käsittelyä terveydenhuollossa sekä terveystalvueluita järjestettäessä ja toteutettaessa.

Asiakastietolaissa annetaan luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2016/679, jäljempänä *yleinen tietosuojalasetus*, täydentävät ja täsmentävät säännökset käsiteltäessä terveydenhuollon asiakastietoja terveystalvueluiden järjestämisen ja toteuttamisen käyttötarkoituksissa.

Asiakastietolaissa käytettäviä käsitteitä

Asiakastietolain 3 §:ssä määritellään laissa käytettäviä käsitteitä. Terveydenhuollossa käsite asiakas tarkoittaa potilaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (785/1992) tarkoitettua potilasta.

Terveydenhuollossa käsite asiakasasiakirja tarkoittaa asiakirjaa, joka on laadittu tai vastaanotettu tai joka sisältää tietoja asiakkaan (potilaan) terveystalvuelujen tarpeen arviointia varten, tarvittavien palvelujen järjestämistä tai toteuttamista varten taikka lääkkeen toimittamista varten. Käsite potilasasiakirja tarkoittaa potilasta koskevaa asiakasasiakirjaa.

Terveydenhuollossa käsite asiakastieto tarkoittaa potilastietoa. Käsite potilastieto tarkoittaa potilasasiakirjaan ja muuhun terveydenhuollossa laadittuun asiakirjaan sisältyvää potilaan terveydentilaa tai toimintakykyä tai tämän saamaa terveystalvuelua koskevaa asiakastietoa. Asiakastietolain hallituksen esityksen HE 246/2022 vp (s. 61) mukaan potilastietoja olisivat myös ne

potilasta koskevat tiedot, jotka sisältyvät terveydenhuollossa muita viranomaisia ja tahoja varten laadittaviin todistuksiin ja lausuntoihin.

Asiakastietolain 3 §:n mukaan käsite palvelunantaja tarkoittaa viranomaista, julkisoikeudellista yhteisöä, yksityistä elinkeinonharjoittajaa, yhteisöä tai säätiötä, joka järjestää tai toteuttaa terveyspalveluja sekä työnantajaa, joka järjestää työterveyshuollon palvelut työterveyshuoltolain (1383/2001) 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

Käsite valtakunnallinen asiakastietovaranto tarkoittaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin kuuluvaa asiakastietojen tietovarantoa, jossa säilytetään ja jonka avulla hyödynnetään asiakasasiakirjoja, muita asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja tai muuta sosiaali- ja terveydenhuollon kannalta tarpeellista tietoa.

Rekisterinpitäjä, asiakasrekisterit, asiakasasiakirjan tietorakenteet ja asiakasasiakirjan laatiminen viivytyksettä

Asiakastietolain 13 §:ssä säädetään asiakastietojen rekisterinpitäjästä. Esimerkiksi julkisessa terveydenhuollossa palvelun järjestämisestä vastaava palvelunantaja on asiakastietojen rekisterinpitäjä, jos muualla laissa ei toisin säädetä.

Asiakastietolain 18 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasrekistereistä. Terveydenhuollossa palvelunantajan potilasasiakirjat tallennetaan pääsääntöisesti potilasrekisteriin.

Asiakastietolain 20 §:n mukaan asiakasasiakirjojen tietorakenteiden tulee mahdollistaa sähköisten asiakasasiakirjojen ja asiakastietojen luovuttaminen. Tietorakenteiden tulee mahdollistaa asiakastietojen hyödyntäminen myös toissijaisissa käyttötarkoituksissa 65 §:ssä tarkoitettujen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla.

Asiakastietolain 21 §:n mukaan asiakasasiakirja tulee laatia ja tallentaa 65 §:n mukaisiin valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin viivytyksettä, kun asiakirja on valmistunut.

Valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut ja pääsääntöinen velvollisuus liittyä niiden käyttäjäksi

Asiakastietolain 65 §:n 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksen on järjestettävä asiakastietojen säilytystä ja käsittelyä varten tietyt valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut, joita ovat muun muassa asiakastietovaranto, kysely- ja välityspalvelu sekä kansalaisen käyttöliittymä.

Asiakastietolain hallituksen esityksestä HE 246/2022 vp (s. 116) käy ilmi, että Kansaneläkelaitos hoitaa henkilötietojen käsittelijänä palvelunantajien lukuun asiakasasiakirjojen säilytystä ja käyttöä varten olevaa asiakastietovarantoa. Hallituksen esityksen HE 246/2022 vp (s. 116) mukaan asiakastietovarannossa tietoja säilytetään asiakkaan sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseksi ja toteuttamiseksi, eikä yleisen edun mukaista arkistokäyttötarkoitusta varten.

Hallituksen esityksestä HE 246/2022 vp (s. 117) käy myös ilmi, että kysely- ja välityspalvelun avulla voidaan välittää asiakasasiakirjoja terveydenhuollon ulkopuolisille tahoille. Osa valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluita on myös kansalaisen käyttöliittymä eli Omakanta. Hallituksen esityksen HE 246/2022 vp (s. 116) mukaan kansalaisen käyttöliittymän avulla henkilölle voitaisiin näyttää itseään koskevat asiakastiedot.

Asiakastietolain 67 §:n 1 momentin mukaan palvelunantajan on liitettävä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi ja otettava käyttöön ne 65 §:n 1 momentissa tarkoitetut

tietojärjestelmäpalvelut, joihin sillä on velvoite tallentaa asiakastietoja. Kyseessä on pääsääntö, johon on eräitä poikkeuksia.

Yksi poikkeuksista koskee Ahvenanmaata. 67 §:n 4 momentin mukaan Ahvenanmaan maakunnan terveydenhuollon palvelunantaja voi liittyä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi. Eli heillä ei ole tähän velvollisuutta asiakastietolain perusteella. Taustalla on Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991), jonka mukaan maakunnalla on pääsääntöisesti lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat terveyden- ja sairaanhoitoa. Ahvenanmaalla on kuitenkin tullut voimaan 1.1.2026 maakuntalaki (2025:84) sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain soveltamisesta Ahvenanmaalla. (Landskapslag (2025:84) om tillämpning på Åland av lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården.) Kyseisen maakuntalain perusteella Ahvenanmaan terveydenhuollon palvelunantajat veloitetaan liittymään tiettyjen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi viimeistään 1.10.2027, muun muassa asiakastietovarannon, kysely- ja välityspalvelun sekä kansalaisen käyttöliittymän käyttäjäksi.

Tallennus valtakunnalliseen asiakastietovarantoon, rekisterinpitäjä ja lääkärin ammattitaitoilmoitusten tallennuksen aloittaminen viimeistään 1.10.2026

Asiakastietolain 69 §:n 1 momentin mukaan valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin liittymisen jälkeen palvelunantajan tulee tallentaa asiakasasiakirjojen alkuperäiset kappaleet sekä jäljennökset kysely- ja välityspalvelun kautta välitettävistä asiakirjoista valtakunnalliseen asiakastietovarantoon lukuun ottamatta eräitä poikkeuksia. 69 §:n 1 momentin mukaan valtakunnalliseen asiakastietovarantoon voidaan tallentaa myös muita asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja.

Asiakastietolain hallituksen esityksessä HE 246/2022 vp (s. 124) todetaan, että myös terveydenhuollossa laadittavia, muille viranomaisille ja tahoille laadittavia asiakasta koskevia todistuksia ja lausuntoja voitaisiin tallentaa valtakunnalliseen asiakastietovarantoon.

Asiakastietolain 69 §:n 3 momentin mukaan kukin 13 §:ssä tarkoitettu asiakastietojen rekisterinpitäjä on valtakunnalliseen asiakastietovarantoon tallentamiensa asiakirjojen rekisterinpitäjä.

Asiakastietolain 102 §:ssä säädetään lain voimaantuloon liittyvät siirtymäsäännökset. 102 §:n 6 momentissa säädetään poikkeukset määräaikaan, johon mennessä terveydenhuollon palvelunantajan tulee tallentaa asiakirjat valtakunnalliseen asiakastietovarantoon. 102 §:n 6 momentin 2 kohdan d alakohdan mukaan lain 69 §:n 1 momentissa säädetystä velvoitteesta tallentaa liittymisen jälkeen asiakasasiakirjojen alkuperäiset kappaleet valtakunnalliseen asiakastietovarantoon poiketen terveydenhuollon palvelunantajan tulee aloittaa ammattitaitoilmoituksiin liittyvien lomakkeiden tallentaminen viimeistään 1 päivänä lokakuuta 2026.

Asiakastietolain hallituksen esityksen HE 246/2022 vp (s. 149) mukaan siirtymäaika edellyttävät vaatimukset liittyvät valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin sisältäen asiakas- ja potilastietojen tallentamisen määräajat. Hallituksen esityksen HE 246/2022 vp (s. 149) mukaan siirtymäajoilla asetetaan määräaika, mihin mennessä kaikkien palvelunantajien on toteutettava muutokset tietojärjestelmiinsä ja toimintaansa, tai mihin mennessä muutokset on toteutettava valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin.

Hallituksen esityksessä HE 246/2022 vp (s. 150) todetaan, että 102 pykälän 6 momentti sisältäisi määräajat, mihin mennessä on alettava tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin niitä potilastietoja, joita ei vielä terveydenhuollon palvelunantajien liittymisvaiheessa tai aiemmin säädettyjen määräaikojen puitteissa ole tarvinnut vielä tallentaa. Hallituksen

esityksestä HE 246/2022 vp (s. 150) käy myös ilmi, että 102 pykälän 6 momentin 2 kohdassa olisi siirtymäaika niille asiakirjoille, joiden määräaika on 1.10.2026. Kyse olisi muun muassa muita viranomaisia varten laadittavista todistuksista, mukaan lukien ammattitauti-ilmoituksiin liittyvät lomakkeet.

Tietojen välittäminen terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle kysely- ja välityspalvelun avulla

Asiakastietolain 66 §:ssä säädetään Kansaneläkelaitoksen vastuusta valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ylläpidossa. 66 §:n 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitos vastaa muun muassa vastuullaan olevien valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen toteuttamisesta siten, että asiakastietoja ja muita valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin tallennettuja tietoja luovutetaan vain asiakastietolain ja sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain (552/2019) mukaisesti.

Asiakastietolain hallituksen esityksen HE 246/2022 vp (s. 118) mukaan Kansaneläkelaitos valtakunnallisen tietojärjestelmäpalvelun teknisenä toteuttajana ja ylläpitäjänä vastaisi palvelun yleisestä toiminnasta ja toiminnan lainmukaisuudesta. Hallituksen esityksen HE 246/2022 vp (s. 118) mukaan Kansaneläkelaitoksella ei olisi oikeutta määrätä asiakastietovarantoon tallennetuista asiakastiedoista eikä luovuttaa niitä, ellei toisin säädetä.

Asiakastietolain 76 §:n mukaan valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla saadaan välittää todistuksia, lausuntoja ja muita asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle. Asiakirjoja saadaan salassapitosäännösten estämättä välittää muun muassa tiedon luovuttajan lakiin perustuvan tiedonantovelvollisuuden perusteella. Asiakirjojen välittäminen toteutetaan valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun kuuluvan kysely- ja välityspalvelun avulla.

Asiakastietolain hallituksen esityksen HE 246/2022 vp (s. 129) mukaan 76 pykälässä säädettäisiin, että valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin toteutetun kysely- ja välityspalvelun avulla saataisiin välittää asiakirjoja tai niihin liitettyjä muita asiakirjoja lakisääteisen tehtävän hoitamiseksi terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle. Hallituksen esityksestä HE 246/2022 vp (s. 129) käy ilmi, että tällaisia asiakirjoja ovat muun muassa vastaanottavalle taholle toimitettavat todistukset ja lausunnot sekä muut asiakastietoja sisältävät asiakirjat. Hallituksen esityksessä HE 246/2022 vp (s. 129) todetaan myös, että asiakirjoja saa salassapitosäännösten estämättä välittää muun muassa tiedon luovuttajan lakiin perustuvan tiedonantovelvollisuuden perusteella.

Hallituksen esityksestä HE 246/2022 vp (s. 129) käy myös ilmi, että kysely- ja välityspalvelu ei ole vastuussa rekisterinpitäjältä toiselle tapahtuvasta tiedosta. Tämä tarkoittaa sitä, että tietoa luovuttava rekisterinpitäjä on vastuussa siitä, että tiedon saaja saa vain sen verran asiakas- tai potilastietoja kuin mitä tiedon saajalla olisi oikeus muun muassa lain nojalla saada. Tiedon luovuttaminen edellyttää aina luovuttavan rekisterinpitäjän harkintaa ja vain välttämätön asiakastieto voidaan luovuttaa. Tiedon saajan oikeus saada tietoa on perustuttava muun muassa lakiin. Asiakastietoa voidaan luovuttaa vain sen verran kuin, mitä tiedon saaja tarvitsee lakisääteisen tehtävänsä hoitamiseksi. Hallituksen esityksessä HE 246/2022 vp (s. 130) annetaan esimerkkinä työeläkelakeihin perustuva työeläkelaitoksen oikeus saada tietoja.

Asiakastietolain 76 §:n osalta on huomattava, että säännöksen sanamuoto on mahdollistava, mutta ei velvoittava. Eli valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen, käytännössä kysely- ja välityspalvelun, avulla saadaan välittää asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja terveydenhuollon

ulkopuoliselle toimijalle, mutta asiakastietolain perusteella terveydenhuollon palvelunantajalla ei ole velvollisuutta käyttää kysely- ja välityspalvelua.

Tietojen toimittaminen potilaalle kansalaisen käyttöliittymän avulla

Asiakastietolain 74 §:n 2 momentin mukaan henkilölle saadaan näyttää tai toimittaa kansalaisen käyttöliittymän välityksellä valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin hänestä tallennetut tiedot lukuun ottamatta sellaista tietoa, jota julkisuuslain 11 §:n 2 momentin, tietosuojalain 34 §:n tai muun lainsäädännön mukaan asiakkaalla ei ole oikeutta saada. 74 §:n 2 momentin mukaan henkilölle saadaan lisäksi näyttää käyttöliittymän välityksellä hänen tietojensa käsittelyä koskevat luovutus- ja käyttölokietiedot lukuun ottamatta luovutuksensaajan henkilötietoja.

2.1.4 Yhteys työtapaturma- ja ammattitautilainsäädäntöön

Valvontalain 46 a §:llä on sisältönsä vuoksi yhteys työtapaturma- ja ammattitautilainsäädäntöön.

Työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään työntekijän oikeudesta korvaukseen työtapaturman ja ammattitaudin johdosta sekä yrittäjän oikeudesta vakuuttaa itsensä työtapaturman ja ammattitaudin varalta. Maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään maatalousyrittäjän ja apurahansaajan oikeudesta korvaukseen työtapaturman ja ammattitaudin johdosta. Kummassakin mainitussa laissa määritellään, mitä ammattitaudilla tarkoitetaan kyseisessä laissa.

Lisäksi työtapaturma- ja ammattitautilainsäädäntöön kuuluu muita lakeja, joissa säädetään tiettyjen erityisryhmien oikeudesta saada korvausta vahinkotapahtumista. Esimerkkejä näistä ovat laki opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta (460/2015) sekä laki sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta (1521/2016).

Seuraavaksi mainitaan esimerkinomaisesti eräitä työtapaturma- ja ammattitautilain säännöksiä.

Työtapaturma- ja ammattitautilain 26 §:n mukaan ammattitaudilla tarkoitetaan sairautta, joka on todennäköisesti pääasiallisesti aiheutunut työntekijälle altistumisesta fyysikaaliselle, kemialliselle tai biologiselle tekijälle kyseisen lain 21 §:ssä tarkoitettussa työssä, 22 §:ssä tarkoitettulla työntekopaikan alueella tai 24 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa koulutuksessa. Jos kysymyksessä on 25 §:ssä tarkoitettu työntekijä, joka tekee työtään asunnossaan tai muualla kuin työnantajan järjestämissä työtiloissa, edellytyksenä on, että altistus johtuu hänen työtehtävistään. Sairauden toteaminen ammattitaudiksi edellyttää sellaista lääketieteellistä tutkimusta, jossa on käytettävissä riittävä tieto työntekijän työolosuhteista sekä työssä olevasta altistuksesta.

Työtapaturma- ja ammattitautilain 27 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään ammattitautiluettelosta, joka sisältää sellaiset 26 §:ssä tarkoitettut sairaudet, joilla katsotaan olevan lääketieteellisin tutkimuksin osoitettu todennäköinen syy-yhteys asetuksessa yksilöitäviin fyysikaalisiin, kemiallisiin tai biologisiin tekijöihin. Nämä sairaudet korvataan ammattitautina, kun työntekijän osoitetaan altistuneen asetuksessa mainitulle tekijälle 26 §:ssä tarkoitetuissa olosuhteissa siinä määrin, että se on voinut pääasiallisesti aiheuttaa sairauden eikä syynä sairauteen ole selvästi muu syy.

Työtapaturma- ja ammattitautilain 27 §:ssä tarkoitettu asetus on valtioneuvoston asetus ammattitautiluettelosta (769/2015).

Lisäksi työtapaturma- ja ammattitautilain 6 luvussa on eräitä muita säännöksiä ammattitauteina korvattavista sairauksista.

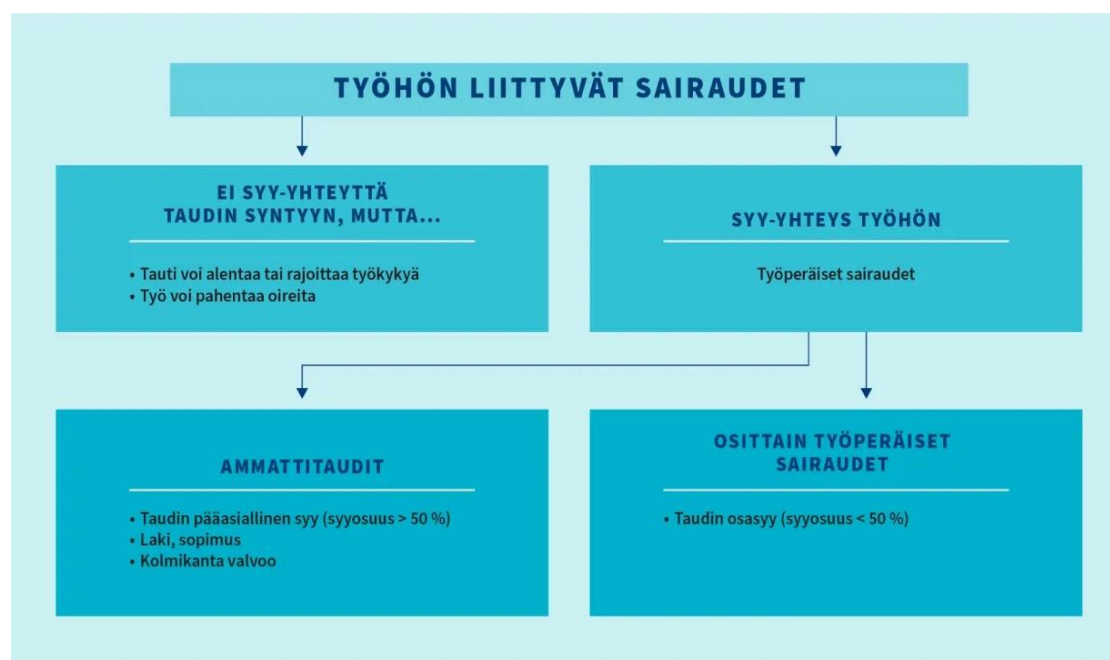
Työtapaturma- ja ammattitautilain 3.1 §:n mukaan työnantaja on velvollinen vakuuttamaan työntekijänsä ammattitautin varalta siten kuin kyseisessä laissa säädetään. Lain 180 §:n mukaan työsuojeluviranomainen valvoo, että työnantaja täyttää vakuuttamisvelvollisuutensa.

Työtapaturma- ja ammattitautilain 235 §:ssä säädetään lisäksi Tapaturmavakuutuskeskuksen pitämästä ammattitautirekisteristä ja 236 §:ssä muun muassa Tapaturmavakuutuskeskuksen tehtävästä laatia ammattitautitilasto. Maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 152 §:ssä säädetään Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaitoksen, eli Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen Melan, tehtävästä pitää tilastoa kyseisessä laissa tarkoitetuista ammattitaukeista.

2.1.5 Työhön liittyvistä sairauksista käytettävät käsitteet

Työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännössä määritellään ammattitaudit. Ne ovat suhteellisen rajattu sairauksien joukko. Lääkärillä on kuitenkin valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus, jos lääkäri epäilee ammattitautia tai muuta työperäistä sairautta.

Työterveyslaitoksen verkkosivuilla esitetyt tiedot helpottavat sairauksista käytettävien käsitteiden ja valvontalain 46 a §:n ymmärtämistä.

Lähde: Työterveyslaitoksen verkkosivu <https://www.ttl.fi/teemat/tyoterveys/ammattitaudit> (27.3.2025).

Työterveyslaitoksen verkkosivujen mukaan ”työhön liittyvät sairaudet” on yläkäsite. Yläkäsite sisältää kaikki ne työhön osallistuvassa väestössä esiintyvät sairaudet, joiden syntyyn, kulkuun tai ennusteeseen työllä on vaikutus.

Jos työn ja sairauden synnyn välillä on syy-yhteys, sairaus kuuluu ”työperäisiin sairauksiin”. ”Työperäiset sairaudet” jaetaan edelleen ”ammattitauteihin” ja ”osittain työperäisiin sairauksiin” sen perusteella, onko työ sairauden pääasiallinen syy vai osasy. Valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettu ilmoitus tulee tehdä kaikista ”työperäisistä sairauksista”.

Jos työn ja sairauden synnyn välillä ei ole syy-yhteyttä, sairaus ei kuulu ”työperäisiin sairauksiin”. Sairaus voi silti alentaa tai rajoittaa henkilön työkykyä tai työ voi pahentaa sairauden oireita. Siitä huolimatta tällaisesta sairaudesta ei ilmoiteta valvontalain 46 a §:n nojalla.

Työtaturma- ja ammattitautilainsäädännössä säädetään kuitenkin erikseen ammattitautina korvattavaksi poikkeuksellisesti myös tietyt sairaudet, joissa lääketieteellinen tutkimusnäyttö sairauksien syy-yhteydestä työhön on epäselvää. Lisäksi eräiden vammojen ja sairauksien olennainen paheneminen säädetään ammattitautina korvattavaksi, jos tietyt edellytykset täyttyvät. Myös nämä tapaukset kuuluvat korvattavina ammattitautina valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettuihin ilmoitusvelvollisuuden piiriin.

2.1.6 Kansainvälinen ja eurooppalainen ammattitautisääntely

Kansainvälisen työjärjestön ILO:n ja Euroopan unionin sääntely ammattitaukeista vaikuttavat taustalla työtaturma- ja ammattitautilainsäädäntöön sekä lääkärin ilmoitusta koskevaan sääntelyyn.

Ammattitautien ennaltaehkäisy, luettelointi, ilmoittaminen, tilastointi ja/tai tutkimus mainitaan useissa Kansainvälisen työjärjestön ILO:n asiakirjoissa. Yleissopimuksessa nro 81, Ammattientarkastus teollisuudessa ja kaupassa (1947), on myös artikla 14, jonka mukaan ammattientarkastukselle on ilmoitettava ammattitautitapauksista sen mukaan kuin kansallisessa lainsäädännössä määrätään.

Euroopan unionin työterveyttä ja -turvallisuutta koskevassa strategiakehyksessä vahvistetaan keskeiset painopisteet ja toimet, jotka ovat tarpeen työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden parantamiseksi tulevina vuosina. (Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle 28.6.2021 COM(2021) 323 final. Työterveyttä ja -turvallisuutta koskeva EU:n strategiakehys 2021–2027. Työterveys ja -turvallisuus muuttuvassa työelämässä.) Yksi strategiakehyksen päätavoitteista on ammattitautien ehkäisy (s. 6 ja 11).

Euroopan komissio on antanut suosituksen (EU) 2022/2337 eurooppalaisesta ammattitautiluettelosta. Suosituksen 1 artiklassa suositellaan muun muassa, että jäsenvaltiot varmistavat, että kaikki ammattitautitapaukset ilmoitetaan (1.5 artikla) ja että jäsenvaltiot edistävät kansallisten terveydenhuoltojärjestelmien aktiivista osallistumista ammattitautien ennaltaehkäisemiseen (1.10 artikla). 1 artiklassa suositellaan myös muun muassa, että jäsenvaltioiden ammattitautitilastoista ovat saatavilla kunkin ammattitautitapauksen aiheuttajaa tai syytä, lääketieteellistä diagnosointia ja potilaan sukupuolta koskevat tiedot (1.5 artikla).

Tilastojen osalta Euroopan unionissa on niin sanottu tilastoasetus (EY) N:o 223/2009, jolla vahvistetaan oikeudellinen kehys Euroopan tilastojen kehittämistä, tuottamista ja jakelua varten. (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 223/2009 Euroopan tilastoista sekä salassapidettävien tilastotietojen luovuttamisesta Euroopan yhteisöjen tilastotoimistolle annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY, Euratom) N:o 1101/2008, yhteisön tilastoista annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 322/97 ja Euroopan yhteisöjen tilasto-ohjelmakomitean perustamisesta tehdyn neuvoston päätöksen 89/382/ETY, Euratom kumoamisesta.)

Tilastoasetuksen (EY) N:o 223/2009 4 artiklan mukaan Euroopan tilastojärjestelmä (ESS) muodostaa kumppanuuden, johon osallistuvat yhteisön tilastoviranomainen, joka on komissio (Eurostat), sekä kansalliset tilastolaitokset ja muut kansalliset viranomaiset, jotka vastaavat kussakin jäsenvaltiossa Euroopan tilastojen kehittamisestä, tuottamisesta ja jakelusta. Suomen osalta kansallinen tilastolaitos on Tilastokeskus ja muihin kansallisiin viranomaisiin kuuluu tällä hetkellä muun muassa Työterveyslaitos.

Euroopan unionissa on myös kansanterveyttä sekä työterveyttä ja työturvallisuutta koskevista yhteisön tilastoista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1338/2008. Asetuksen (EY) N:o 1338/2008 2 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle (Eurostat) tilastotietoja ammattitaukeista ja muista työperäisistä terveyshaitoista ja sairauksista, siten kuin ne on määritelty asetuksen liitteessä V.

2.1.7 Lääkärin, työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen roolit käytännössä

Lääkärin ja työsuojeluviranomaisen yhteistyö

Valvontalain 1 §:n 3 momentin mukaan valvontalain tarkoituksena on varmistaa työsuojelua koskevien säännösten noudattaminen sekä parantaa työympäristöä ja työolosuhteita muun muassa työsuojelun viranomaisvalvonnan avulla. Tähän liittyen myös lääkärin on tehtävä työtapa- turma- ja ammattitautilainsäädäntöön nähden erillinen ilmoitus työsuojeluviranomaiselle ammattitaukeista ja muista työperäisistä sairauksista.

Lääkärin ja työsuojeluviranomaisten yhteistyöllä on pitkä historia, jota ovat valottaneet ainakin Teija Inkilä ja Riitta Sauni. (Inkilä, Teija ja Sauni, Riitta: Lääkärin lakisääteinen ilmoitus ammattitautiepäilystä työsuojeluviranomaiselle – Ennalta ehkäisevä keino vajaakäytöllä? Työelämän tutkimus -lehti. Vol 20 Nro 3 (2022). Työelämän tutkimusyhdistys ry.) Inkilän ja Saunin puheenvuorosta (s. 437-438) käy ilmi, että työsuojeluun liittyvä tarkastustoiminta aloitettiin vuonna 1858, jolloin piirilääkäreitä veloitettiin pitämään silmällä työpaikkojen terveydellisiä oloja. Vuonna 1879 terveydenhoitoa koskevassa asetuksessa veloitettiin terveydenhoitolautakuntia ja kunnallislautakuntia valvomaan voimassa olevia työsuojelumääräyksiä. Kun työsuojeluhallinto alettiin kehittää omana organisaationaan, jäi lääkäreille edelleen avustusvelvollisuus. Lääkärien auttamisvelvollisuus on ollut kirjattuna jo vuoden 1917 asetuksessa ammattien tarkastuksesta. Inkilän ja Saunin puheenvuorossa (s. 438) todetaan myös, että lainsäädäntö on siis kehittynyt siten, että aluksi lääkärin piti pitää silmällä työpaikan terveydellisiä oloja, vuonna 1917 puhuttiin avustamisvelvollisuudesta, sitten ammattitauti-ilmoituksista ja lopulta epäilyjen ilmoittamisesta.

Lääkärin tekemä ilmoitus on edelleen tärkeä työsuojeluviranomaiselle. Lääkäri toimittaa ilmoituksen työsuojeluviranomaiselle pdf-lomakkeella suojatulla sähköpostilla tai postitse. Työsuojeluviranomainen arvioi, onko ilmoituksen perusteella syytä selvittää potilaan työpaikan työolosuhteita valvontatoimin. Valvonnan tavoitteena on varmistaa työolosuhteiden turvallisuus ja terveellisyys ja estää ennalta ammattitautien ja muiden työperäisten sairauksien syntyminen. Työtapa- turmien torjunnan lailla työperäisten sairauksien ennaltaehkäisy on työsuojeluviranomaisen eri valvontatehtävistä perinteisin ydintehtävä.

Sama potilas voi olla saman sairauden vuoksi saman tai useamman terveydenhuollon organisaation tutkittavana ja hoidettavana eri ajankohtina. Potilas voi olla ensin esimerkiksi perusterveydenhuollossa tai työterveyshuollossa ja myöhemmin esimerkiksi työlääketiteen poliklinikalla. Prosessin aikana, jopa kuukausien tai vuosien kuluessa, lääkäreiden käsitys potilaan sairaudesta, altisteista sekä työn ja sairauden välisestä syy-yhteydestä voi täsmentyä. Lääkärin ilmoitus on tarkoitettu tehtävän samankin potilaan samastakin sairaudesta useamman kerran, jos

prosessin aikana ilmoitettavat tiedot muuttuvat aiemmin tehtyyn ilmoitukseen verrattuna. Jos uutta tietoa ei ilmene, uutta ilmoitusta ei tarvitse tehdä.

Lääkärit tekevät ilmoituksia vuosittain noin 1 500. COVID-19-pandemian aikana ilmoitusten määrä poikkeuksellisesti nousi ja on sittemmin taas laskenut. Työsuojeluviranomainen tutkii lääkäreiden ilmoitusten perusteella noin 35 sairaustapausta vuosittain.

Lääkäriin ilmoitukset ja työsuojeluviranomaisen tutkimat sairaustapaukset

(Lähde: työsuojeluhallinnon vuosikertomukset: ”tutkitut ammattitaudit”)

Vuosi	Ilmoituksia	Tutkitut sairaustapaukset
2024	1 591	40
2023	1 712	34
2022	2 148	36
2021	1 857	52
2020	1 449	15
2019	1 285	35

Mainittujen sairaustapausten tutkinnan lisäksi lääkäreiden ilmoituksia käytetään, kun työsuojeluviranomainen tekee tarkastuksia työpaikoille eri valvontahankkeissa. Näillä tarkastuksilla ei käsitellä yksittäistä lääkärin ilmoitusta, vaan katsotaan työpaikan työolosuhteita altistumisen aiheuttaneen tekijän (altisteen) osalta. Tällaisten tarkastuksien määrästä ei ole tilastoa.

Työsuojeluviranomainen ei osallistu työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännön nojalla tehtävään ammattitaudin määrittelyyn eikä sillä ole roolia esimerkiksi korvausten myöntämisessä. Työsuojeluviranomaisella on kuitenkin työtapaturma- ja ammattitautilain 180 §:ssä tarkoitettu vakuuttamisen valvontatehtävä, jossa työsuojeluviranomainen käyttää myös lääkärin ilmoituksen tietoja.

Lisäksi työsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluu seurata yleisellä tasolla työpaikkojen työolosuhteiden kehitystä ja siihen vaikuttavia seikkoja. Lääkärien ilmoitukset tarjoavat tietoa työperäisten sairauksien esiintyvyydestä ja sairauksille altistavista tekijöistä työpaikoilla. Ilmoitusten avulla lääkärit voivat raportoida työsuojeluviranomaiselle myös uusista työperäisistä sairauksista ja terveysuhista. Ilmoituksista saamiensa tietojen avulla työsuojeluviranomainen voi suunnitella tarpeellisia valvontatoimia ja esimerkiksi jakaa työsuojelutietoa sopiville tahoille.

Työterveyslaitoksen rooli

Vakuutuslaitokset käsittelevät ammattitauteja ja epäiltyjä ammattitauteja koskevia tietoja soveltaessaan työtapaturma- ja ammattitautilainsäädäntöä. Tapaturmavakuutuskeskus kerää tiedot ammattitaukeista ja ammattitautiepäilyistä kaikilta muilta vakuutuslaitoksilta paitsi Melalta. Sekä Tapaturmavakuutuskeskus että Mela toimittavat ammattitauteja koskevat tietonsa Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriin kerran vuodessa.

Työperäisten sairauksien rekisteriin kirjataan vakuutuslaitosten vahvistamat ammattitautitapaukset riippumatta vakuutuskorvauksista sekä sellaiset vakuutuslaitoksiin vireille tulleet tapaukset, joissa on epäilty ammattitautia. Vakuutuslaitosten tietoaineistossa on joka vuosi kaikki tapaukset myös menneiltä vuosikymmeniltä, koska esimerkiksi aiemmin epäiltyjä ammattitautitapauksia vahvistuu myöhemmin ammattitaukeiksi ja esimerkiksi diagnoosit voivat tarkentua.

Työsuojeluviranomainen toimittaa valvontalain 46 a §:ssä tarkoitetut lääkäreiden ilmoitukset Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriä varten kootusti muutaman kerran vuodessa suojatulla sähköpostilla.

Työterveyslaitos täydentää työperäisten sairauksien rekisterissä olevia vakuutuslaitosten tietoja lääkäreiden ilmoitusten tietojen avulla. Työterveyslaitos poimii manuaalisesti ilmoituksista vakuutuslaitosten tapauksiin liittyviä tietoja ja tallentaa ne rekisteriin. Joitakin lääkärin ilmoittamista tiedoista ei kuitenkaan tallenneta rekisteriin, koska ne eivät ole tärkeitä Työterveyslaitokselle, vaan ainoastaan työsuojeluviranomaiselle. Jos lääkärin ilmoitus koskee tapausta, joka ei ole mukana vakuutuslaitoksilta saadussa tietoaineistossa, Työterveyslaitos ei nykyään tallenna ilmoituksen tietoja rekisteriin uutena sairaustapauksena. Ilmoitus tallennetaan kuitenkin rekisteriin asiakirja -muodossa.

Vaikka ammattitautien tilastointi kuuluu työtaturma- ja ammattitautilainsäädännön mukaan Tapaturmavakuutuskeskuksen ja Melan tehtäviin, myös Työterveyslaitoksella on vakiintuneeseen käytäntöön perustuva tehtävä ammattitautien tilastoinnissa. Työterveyslaitos laatii työperäisten sairauksien rekisterin tietoja hyödyntämällä Suomen ammattitautitilaston ja luovuttaa sen Eurostatille (komissiolle). Rekisterin tietoja käytetään siten rekisterin lakisääteisten käyttötarkoitusten lisäksi tilastointitarkoitukseen vakiintuneen käytännön perusteella. Työterveyslaitos on hoitanut mainittua tilastointitehtävää, koska sillä on työperäisten sairauksien rekisterin lisäksi ammattitautiaineiston käsittelyssä tarvittava lääketieteellinen ja siihen liittyvä tilastollinen asiantuntemus, jota muilla tahoilla ei ole.

Eurostatille luovutettavaan ammattitautitilastoon tilastoidaan työperäisten sairauksien rekisterissä olevista tapauksista vain ammattitaudiksi vahvistetut tapaukset. Tilasto laaditaan Eurostatin metodologian mukaiseksi. Tilastotietoihin sisältyy muun muassa tieto siitä, onko sairastunut henkilö palkansaaja vai yrittäjä, henkilön ammatti, sukupuoli ja ikä, toimiala sekä sairauden diagnoosi. Sairauden vakavuus ilmaistaan vaihtoehdoilla: tilapäinen/pysyvä/kuollut. Työterveyslaitos myös muun muassa koodaa altisteet Eurostatin koodailla.

Työterveyslaitos parantaa vakuutuslaitosten ammattitauteja ja ammattitautiepäilyjä koskevan tietoaineiston laatua merkittävästi. Työterveyslaitos muun muassa korjaa diagnooseja ja koodaa altisteita ammattitautien tilastoinnissa vaadittavaan tarkkuuteen.

Työperäisten sairauksien rekisterin tietoja hyödynnetään Työterveyslaitoksessa Suomen ammattitautitilaston laadinnan ohella muidenkin tilastojen laadinnassa. Tilastoja laaditaan esimerkiksi altisteiden, diagnoosien, toimialojen ja ammattien perusteella ja toimitetaan työsuojelun alalla toimivien sidosryhmien tiedoksi.

Työperäisten sairauksien rekisterin keskeisin käyttötarkoitus on kuitenkin tutkimus ja julkaisu-toiminta. Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain 2 a §:n sanamuodon mukaan rekisterin lakisääteinen käyttötarkoitus on ammattitautien ja muiden työstä johtuvien sairauksien tutkimus, selvittely ja ehkäisy sekä diagnosoinnin ja hoidon kehittäminen.

Työperäisten sairauksien rekisteri kuuluu myös sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain (552/2019) soveltamisalaan. Rekisteristä voidaan siten luovuttaa tietoja kyseisen lain 2 §:ssä tarkoitettuihin tarkoituksiin, joita ovat muun muassa tilastointi ja tieteellinen tutkimus.

2.1.8 Rangaistussäännös

Valvontalain 51 §:n 3 momentin mukaan, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo valvontalain 46 a §:ssä säädettyä ilmoitusvelvollisuutta, on tuomittava, jollei muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, työsuojelurikkomuksesta sakkoon.

2.2 Nykytilan arviointi

2.2.1 Ilmoituksen yhteiskunnallinen merkitys ja tekemättä jäävät ilmoitukset

Työtapaturma- ja ammattitautilainsäädäntö ja valvontalain 46 a § muodostavat sääntelykokonaisuuden, jossa molemmilla on oma yhteiskunnallinen merkityksensä. Työtapaturma- ja ammattitautilainsäädäntö on olemassa jo ilmenneiden ammattitautien vahvistamista ja korvaamista varten. Lääkärin ilmoituksen tavoitteena on kehittää työolosuhteita ja siten ennaltaehkäistä ammattitauteja ja muita työperäisiä sairauksia. Ilmoitus on osa työsuojeluviranomaisen valvontamenettelyä. Lisäksi Työterveyslaitos täydentää ilmoitusten avulla työperäisten sairauksien rekisterinsä tietoja ja hyödyntää tietoja tutkimuksessa ja tilastoinnissa.

Lääkärille ilmoitus on raportointikeino. Ilmoituksen avulla lääkäri saa myös työolosuhteiden aiheuttamat aiemmin tuntemattomat tai huonosti tunnetut haitalliset seuraukset ihmisten terveydelle (työn ja sairauden synnyn välisen syy-yhteyden) suoraan työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen tietoon. Ilmoituksen yhteiskunnallinen merkitys on huomioitu myös valvontalain rangaistussäännöksissä.

Lääkärin ilmoitus jää kuitenkin usein tekemättä. Tämä käy ilmi Työterveyslaitoksen julkaisuista:

- ”Ammattitaudit ja ammattitautiepäilyt 2018” (s. 9): vuonna 2018 ilmoitus oli tehty 26 %:ssa ammattitauti- ja ammattitautiepäilytapauksista (työikäisten aineisto).
- ”Ammattitaudit ja ammattitautiepäilyt 2019-2020” (s. 22): vuonna 2019 ilmoitus oli tehty 29 %:ssa ja vuonna 2020 26 %:ssa ammattitauti- ja ammattitautiepäilytapauksista (työikäisten aineisto).
- ”Ammattitaudit ja ammattitautiepäilyt 2021-2022” (s. 19): vuonna 2021 ilmoitus oli tehty 31 %:ssa ja vuonna 2022 27 %:ssa ammattitauti- ja ammattitautiepäilytapauksista (työikäisten aineisto).

Työterveyslaitoksen julkaisuista käy myös ilmi, että jos tarkastellaan vain ammattitaudiksi vahvistettuja tapauksia, ilmoitusprosentti on vuosittain hieman korkeampi, noin 30-40 %.

Työterveyslaitoksen vuosien 2021-2022 julkaisussa todetaan, että merkittävä osa ammattitaukeista ja niiden epäilyistä jää ilmoittamatta työsuojeluviranomaiselle ilmoitusvelvollisuudesta huolimatta. Julkaisuissa ei käsitellä tapauksia, jotka koskevat muita työperäisiä sairauksia tai niiden epäilyjä. Niitä ilmoitettaneen vieläkin harvemmin.

Lääkärin ilmoitusten vähäistä määrää ja sen syitä ovat käsitelleet myös ainakin Teija Inkilä ja Riitta Sauni. (Inkilä, Teija ja Sauni, Riitta: Lääkärin lakisääteinen ilmoitus ammattitautiepäilystä työsuojeluviranomaiselle – Ennalta ehkäisevä keino vajaakäytöllä? Työelämän tutkimus -lehti. Vol 20 Nro 3 (2022). Työelämän tutkimusyhdistys ry.)

Inkilän ja Saunin puheenvuorossa (s. 437) todetaan seuraavaa: ”Vuonna 2019 työsuojeluviranomaiselle ilmoitettiin noin 28 prosenttia vakuutusyhtiöille ilmoitetuista ammattitautitapauksista (Työterveyslaitoksen suullinen ennakoarvio). Koska työsuojeluviranomaiselle tehtäviin ilmoitukseen liittyy laajempi ilmoittamisvelvollisuus kuin tapaturmavakuutusyhtiöille tehtäviin

ilmoituksiin, niitä olisi pitänyt tulla enemmän kuin vakuutusyhtiöilmoituksia. Ilmoitusten määrä on laskenut viime vuosina merkittävästi. Tähän voivat vaikuttaa monet syyt. Ilmoitusvelvollisuus ei todennäköisesti ole kattavasti lääkärinkunnan tiedossa tai muistissa eikä sitä myöskään valvota. Ilmoittamisprosessi on tällä hetkellä manuaalinen ja siksi altis unohduksille ja virheille. Tarve tehdä ilmoitus työsuojeluviranomaiselle tulee yhtä lääkärinä kohden keskimäärin varsin harvoin, jolloin siihen ei ole tarvittavaa rutiinia ja arjen kiireessä ilmoitus saattaa jäädä tekemättä.” Huom. Teksti käsittelee tietoja ajalta ennen COVID-19-pandemiaa. Pandemian aikana ilmoitusten määrä poikkeuksellisesti nousi ja on sittemmin taas laskenut.

Ilmoituksen yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi lääkäreiden tulisi noudattaa valvontalain 46 a §:ää. Lääkärit hyötyisivät ilmoitusvelvollisuutta koskevasta tiedotuksesta ja koulutuksesta. Terveystietojärjestelmien kehitys helpottaa osaltaan ilmoittamista. Lisäksi valvontalain 46 a §:ää tulisi selkeyttää.

Ilmoitus on tarkoitettu tehtävän samankin potilaan samastakin sairaudesta useamman kerran, jos prosessin aikana ilmoitettavat tiedot muuttuvat aiemmin tehtyyn ilmoitukseen verrattuna. Tällä hetkellä lääkärillä ei aina ole tiedossa, onko joku muu terveydenhuollon organisaatio tai saman organisaation toinen lääkäri jo ilmoittanut potilaan sairaudesta. Jatkossa aiemmin tehdyt ilmoitukset ovat nykyistä paremmin lääkärin saatavilla asiakastietolaissa tarkoitettua terveydenhuollon valtakunnallisesta asiakastietovarannosta ja lääkäri voi verrata ilmoitusten tietoja itsellään oleviin uusimpiin tietoihin.

2.2.2 Valvontalain 46 a §:ssä sairauksista käytettävät käsitteet

Valvontalain 46 a §:n sanamuodon mukaan lääkärin on tehtävä ilmoitus, jos lääkäri perustellusti epäilee työtaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitettua ammattitautia tai työstä johtuvaa muuta työperäistä sairautta. ”Ammattitaudit” ymmärretään työtaturma- ja ammattitautilain avulla, mutta ”työstä johtuva muu työperäinen sairaus” on epäselvä käsite.

Alkuperäisen työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain (131/1973), jäljempänä *kumottu valvontalaki*, 22 §:n mukaan lääkärin tuli ilmoittaa ”ammattitautilaissa (638/67) tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä tarkoitettua ammattitautista” tai ”työstä johtuneesta muusta sairaalloisesta tilasta”.

Käsite ”työstä johtuva muu työperäinen sairaus” otettiin käyttöön, kun voimassa oleva valvontalaki tuli voimaan vuonna 2006. Valvontalain hallituksen esityksessä HE 94/2005 vp oli (tuolloin) 46 pykälässä käsite ”työstä johtuva muu työperäinen sairaus”, mutta pykälän perusteluissa (s. 39) puhuttiin vain ”ammattitautista” tai ”muusta työperäisestä sairaudesta”.

Voitaneen siis olettaa, että valvontalain 46 a §:n käsite ”työstä johtuva muu työperäinen sairaus” tarkoittaa käytännössä käsitettä ”muu työperäinen sairaus”. ”Työstä johtuvalla” on mahdollisesti haluttu erikseen painottaa sitä, että työperäisessä sairaudessa työ ja sairauden synty ovat syy-yhteydessä.

Valvontalain 46 a §:ää muutettaessa voinee siis käyttää käsitettä ”muu työperäinen sairaus”. Tämä vastaisi myös 46 a §:n ruotsinkielistä käännöstä ”någon annan arbetsrelaterad sjukdom”.

2.2.3 Valvontalain 46 a § täsmällisyyden näkökulmasta

Valvontalain 46 a §:ssä säädetään lääkärin ilmoitusvelvollisuudesta mukaan lukien ilmoitettavista tiedoista. Jos lääkäri ei noudata ilmoitusvelvollisuutta, hän voi syyllistyä työsuojelurikkomukseen.

Perustuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty. Esimerkiksi perustuslakivaliokunnan lausunnosta PeVL 56/2014 vp käy ilmi, että perustuslain 8 §:ssä vahvistettu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää vaatimuksen sääntelyn täsmällisyydestä. Sen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittäväällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa (PeVL 16/2013 vp, s. 2/I ja PeVL 6/2014 vp, s. 2/Ī).

Valvontalain 46 a §:n täsmällisyys on arvioitava kriminalisoinnin vuoksi. Täsmällisyyden arviointi on tärkeää myös tietosuojalainsäädännön kehittymisen johdosta.

Ilmoitettavat sairaudet

Valvontalain 46 a §:ssä tarkoitetun ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat ammattitaudit voidaan rajata työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella.

Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat myös muut työperäiset sairaudet. Näissä sairauksissa työ ei ole sairauden pääasiallinen syy, kuten ammattitaudeissa, vaan osasyys. Näitä sairauksia ei ole ammattitautien tapaan määritelty lainsäädännössä. Muita työperäisiä sairauksia on suuri määrä ja niitä on vaikeaa luetella tyhjentävästi.

Esimerkiksi seuraavissa tilanteissa työ tai työolosuhteet voivat vaikuttaa merkittävästi sairauden syntyyn, mutta sairautta ei silti pidetä pääasiassa työn tai työolosuhteiden aiheuttamana eikä sitä katsota ammattitaudiksi:

- raskas fyysinen kuormitus, johon liittyy tuki- ja liikuntaelimistön sairaus, kuten selkäkipu
- työssä koettu psykososiaalinen kuormitus, johon liittyy psyykkistä oireilua, kuten ahdistusta, masennusta tai unettomuutta
- työpaikan sisäilmaan liittyvät oireet.

Osassa esimerkkitalanteista työn kuormitus on tavanomaista, mutta joissakin tilanteissa työ voi kuormittaa liiallisesti. Työolosuhteiden parantamisen ja työperäisten sairauksien ennaltaehkäisyyn näkökulmasta lääkäreiltä tarvittaisiin tietoa myös muista työperäisistä sairauksista. Ilmoitusvelvollisuuden täsmällisyyden ja kriminalisoinnin kannalta muut työperäiset sairaudet ovat kuitenkin haastava sairauksien joukko.

Ilmoitettavat potilaat

Valvontalain 46 a §:stä ja sen perusteluista ei käy tarkemmin ilmi säännöksen henkilöllinen soveltamisala. On epäselvää, kenen sairaudesta tai millaisissa työnteon tilanteissa lääkärillä on ilmoitusvelvollisuus. Valvontalain hallituksen esityksen HE 94/2005 vp (s. 19) perusteella tarkoituksena kuitenkin olisi, että valvontalain 7 lukuun sijoittuvasta 46 a §:stä kävisi ilmi säännöksen soveltamisala.

Jos ilmoitusvelvollisuus olisi tarkoitettu esimerkiksi vain tilanteisiin, joissa työsuojeluviranomaisella on toimivalta valvoa työolosuhteita, tällöin lääkärin tulisi ilmoittaa vain, jos potilaan sairastumiseen johtanut altistuminen tapahtui sellaisessa työssä, joka kuuluu työturvallisuuslain (738/2002) soveltamisalaan. Esimerkki ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle jäävästä työstä olisi yrittäjän tekemä työ. Käytännössä lääkärit ovat kuitenkin ilmoittaneet valvontalain 46 a §:n nojalla joskus myös yrittäjien sairauksia.

Työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään työntekijän oikeudesta korvaukseen ammattitaudin johdosta sekä yrittäjän oikeudesta vakuuttaa itsensä ammattitaudin varalta. Lain 26 §:n mukaan ammattitaudilla tarkoitetaan sairautta, joka on aiheutunut työntekijälle. Lain 2 §:ssä määritellään, mitä kyseisessä laissa tarkoitetaan työntekijällä ja toisaalta yrittäjällä. Työntekijään rinnastetaan myös henkilö, joka tekee työtä johtavassa asemassa lain 9 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Mainittujen työtapaturma- ja ammattitautilain säännösten avulla ei kuitenkaan voida tehdä selviä johtopäätöksiä valvontalain 46 a §:n henkilöllisestä soveltamisalasta. Valvontalain 46 a § on osa työlainsäädäntöä. Käsitteet työntekijä ja yrittäjä tulisi määritellä työoikeuden ja sosiaaioikeuden aloilla niiden omista lähtökohdista käsin.

Valvontalain 46 a §:n henkilöllisen soveltamisalan arviointiin vaikuttavat käytännössä myös Työterveyslaitoksen tehtävät. Tapaturmavakuutuskeskus ja Mela toimittavat ammattitauteja ja ammattitautiepäilyjä koskevat tietonsa Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriin. Työterveyslaitos täydentää rekisterin tietoja lääkäreiden ilmoitusten avulla. Työterveyslaitos laatii rekisterin tietoja hyödyntämällä Suomen ammattitautitilaston ja toimittaa sen Eurostatille. Tilasto laaditaan Eurostatin metodologian mukaiseksi ja siinä ilmoitetaan, onko sairastunut henkilö palkansaaja vai yrittäjä. Nykyään Työterveyslaitos saa tiedon sairastuneen henkilön työmarkkina-asemasta vakuutuslaitoksen tietoaaineiston avulla. Tieto perustuu siihen, millainen vakuutus henkilöllä on. Palkansaajilla ja maatalousyrittäjillä on lakisääteinen vakuutus, kun taas muilla yrittäjillä on vapaaehtoinen vakuutus. Näin ollen Työterveyslaitoksen käyttämä tieto palkansaajasta tai yrittäjästä perustuu tällä hetkellä sosiaaioikeuteen kuuluvan työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännön käsitteisiin.

Työtapaturma- ja ammattitautilainsäädäntöön kuuluu myös lakeja, joissa säädetään tiettyjen erityisryhmien oikeudesta saada korvausta vahinkotapahtumista. On mahdollista, että tietyn erityislain nojalla tiettyyn erityisryhmään kuuluviin henkilöihin sovelletaan myös työtapaturma- ja ammattitautilain ammattitautia koskevia säännöksiä. Lääkäriin vastaanotolle voi tulla potilas, jonka sairauden korvaamisesta säädetään jossakin erityislaissa, mutta potilaan sairaus täyttää silti työtapaturma- ja ammattitautilain tarkoitetun ammattitaudin määritelmän. Lääkäriin tulisi tietää, kuuluuko hänen ilmoittaa sairaudesta myös näissä tapauksissa. Työturvallisuuslain laajan soveltamisalan vuoksi on mahdollista, että työsuojeluviranomainen valvoo myös tiettyyn erityisryhmään kuuluvan henkilön tekemää työtä.

Valvontalain 46 a §:n henkilöllinen soveltamisala tulisi selkeyttää. Arvioinnin lähtökohtana tulisi olla se, että valvontalain 46 a § on osa työlainsäädäntöä. Asiaa hankaloittaa kuitenkin se, että lääkärin ilmoittamia tietoja käytetään tosiasiallisesti eri toiminnoissa, joita tehdään sekä työoikeuden että sosiaaioikeuden mukaisesti ja käyttäen niiden käsitteitä. Lisäksi lääkäri ei välttämättä ole aina tiedossa tai aikaa selvittää, mikä on sairastuneen henkilön työmarkkina-asema, onko työmarkkina-asema sama työoikeuden ja sosiaaioikeuden mukaan ja onko työsuojeluviranomaisella toimivaltaa valvoa henkilön työolosuhteita.

Ilmoitettavat tiedot

Valvontalain 46 a §:n mukaan lääkärin on ilmoitettava:

- sairastuneen nimi, henkilötunnus sekä muut yhteystiedot,
- työnantajan nimi sekä tämän ja työpaikan yhteystiedot,
- muut tarpeelliset yhteystiedot,
- altistumisen laatu ja kesto,
- tieto sairauden laadusta, toteamisesta ja siitä aiheutuneesta haitasta.

Valvontalain 46 a §:n nojalla ilmoitetaan eri tyyppisiä tietoja, mukaan lukien salassa pidettäviä tietoja ja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja. Ilmoitettavia tietoja ei

kuitenkaan ole säädetty täsmällisesti. Ilmoitettavia tietoja ei myöskään perustella voimassa olevaa valvontalain 46 a §:ää koskevissa lain esitöissä.

Valvontalain 46 a § on vanhaa sääntelyä ja se on pysynyt pääosin muuttumattomana vuosikymmenten ajan. Lääkärin ilmoittamat tiedot säädettiin ensimmäisen kerran lain tasolla kumotun valvontalain 22 §:ssä lakimuutoksella 1037/1993. Lakimuutoksen 1037/1993 hallituksen esityksessä HE 93/1993 vp (s. 6) ei perustella yksityiskohtaisesti lakimuutoksen 1037/1993 nojalla ilmoitettuja tietoja, vaan todetaan vain yleisellä tasolla: ”Ilmoituksen tietosisältö ei muutu nykyisestä.” Hallituksen esitys HE 93/1993 vp (s. 6) sisältää lähinnä perustelut sille, miksi ilmoituksen täytyi sisältää sairastuneen henkilötietoja.

Vuosikymmenten kuluessa ilmoitettavat tiedot ovat jossain määrin täsmentyneet ilmoituskäytännössä voimassa olevan valvontalain 46 a §:n sanamuotoon verrattuna. Joidenkin ilmoitettavien tietojen osalta ilmoituskäytäntö on myös erkaantunut 46 a §:n sanamuodosta. Pykälä tulisi päivittää ilmoitettavien tietojen osalta.

2.2.4 Terveystietojärjestelmät valvontalain 46 a §:n muuttamisen ajurina

Valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettu ilmoitus sisältää lääkärin terveydenhuollossa potilaasta kirjoittamia tietoja. Ilmoitusta tulee käsitellä terveydenhuollossa asiakastietolaissa tarkoitettulla tavalla ja tietojärjestelmillä. Terveystietojärjestelmien kehitys mahdollistaa 46 a §:n muuttamisen siten, että työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos saisivat ilmoituksen yhtä nopeasti.

Työsuojeluhallinto tarjoaa lääkäreiden käyttöön ilmoituslomakkeen. Lomake on tarkoitus jatkossa päivittää. Lomake vietäisiin osaksi terveydenhuollon palvelunantajien käyttämiä tietojärjestelmiä. Kukin palvelunantaja huolehtisi tästä oman tietojärjestelmänsä osalta. Lomake vietäisiin myös osaksi valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluita. Lomakkeen tietorakenne mahdollistaisi sen luovuttamisen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla.

Seuraavaksi kuvataan pääpiirteissään, kuinka valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettua lääkärin ilmoitusta käsiteltäisiin asiakastietolaissa tarkoitettulla tavalla. Lisäksi nostetaan esiin asiakastietolaista johtuvia valvontalain 46 a §:n muutostarpeita ja valvontalain 46 a §:stä johtuva asiakastietolain täsmennystarve. Lisäksi mainitaan tarve kehittää terveydenhuollon palvelunantajan sekä työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen tietojärjestelmiä.

Rekisterinpitäjä ja asiakasrekisterit

Palvelunantaja – esimerkiksi viranomainen, joka järjestää terveystietopalveluja – on lääkärin ilmoitukseen sisältyvien tietojen (asiakastietojen) rekisterinpitäjä (asiakastietolain 13 §). Palvelunantaja tallentaa lääkärin ilmoituksen potilasrekisteriinsä (asiakastietolain 18 §). Suomessa on useita palvelunantajia ja potilasrekistereitä.

Pääsääntöinen velvollisuus liittyä valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden käyttäjäksi

Pääsääntö mukaisesti palvelunantaja liittyy valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi. Palvelunantaja ottaa käyttöön ne asiakastietolain 65 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tietojärjestelmäpalvelut, joihin sillä on velvoite tallentaa asiakastietoja. (Asiakastietolain 67 §:n 1 momentti.)

Tallennus valtakunnalliseen asiakastietovarantoon, rekisterinpitäjä ja lääkärin ammattitauti-ilmoitusten tallennuksen aloittaminen viimeistään 1.10.2026

Valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin liittymisen jälkeen palvelunantajan tulee tallentaa asiakasasiakirjojen alkuperäiset kappaleet sekä jäljennökset kysely- ja välityspalvelun kautta välitettävistä asiakirjoista valtakunnalliseen asiakastietovarantoon. Valtakunnalliseen asiakastietovarantoon voidaan tallentaa asiakasasiakirjojen lisäksi myös muita asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja. (Asiakastietolain 69 §:n 1 momentti.)

Kukin asiakastietolain 13 §:ssä tarkoitettu asiakastietojen rekisterinpitäjä on valtakunnalliseen asiakastietovarantoon tallentamiensa asiakirjojen rekisterinpitäjä (asiakastietolain 69 §:n 3 momentti).

Asiakastietolain 102 §:n 6 momentissa säädetään poikkeukset määräaikaan, johon mennessä terveydenhuollon palvelunantajan tulee tallentaa asiakirjat valtakunnalliseen asiakastietovarantoon. Asiakastietolain 69 §:n 1 momentissa säädetystä veloitteesta tallentaa liittymisen jälkeen asiakasasiakirjojen alkuperäiset kappaleet valtakunnalliseen asiakastietovarantoon poiketen terveydenhuollon palvelunantajan tulee aloittaa ammattitauti-ilmoituksiin liittyvien lomakkeiden tallentaminen viimeistään 1.10.2026 (102 §:n 6 momentin 2 kohdan d alakohta).

Asiakastietolain 102 §:n 6 momentin johdantokappaleessa puhutaan vain ”veloitteesta tallentaa” ja ”asiakasasiakirjojen alkuperäisistä kappaleista”. Valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettu lääkärin ilmoitus ei kuitenkaan välttämättä täytä asiakastietolaissa tarkoitettua asiakasasiakirjan/potilasasiakirjan määritelmää työolosuhteiden parantamiseen tähtäävän (eikä terveydenhuoltoon liittyvän) käyttötarkoituksensa vuoksi. (Joka tapauksessa ilmoitus sisältää asiakastietolaissa tarkoitettuja asiakastietoja/ potilastietoja.)

Kun otetaan huomioon, että 102 §:n 6 momentin 2 kohdan d alakohdassa nimenomaisesti säädetään ”ammattitauti-ilmoituksiin liittyvistä lomakkeista”, ja kun huomioidaan myös asiakastietolain hallituksen esitys HE 246/2022 vp (s. 150), asiakastietolain 102 §:n 6 momenttia tulee kuitenkin tulkita siten, että terveydenhuollon palvelunantajat aloittavat valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettua lääkärin ilmoituksen tallennuksen valtakunnalliseen asiakastietovarantoon viimeistään 1.10.2026. Ahvenanmaan terveydenhuollon palvelunantajat aloittavat tallennuksen kuitenkin myöhemmin.

Asiakastietolain 69 §:n 1 momentissa (ja 102 §:n 6 momentissa) tarkoitettua tallennusveloitteen kannalta lääkärin ilmoitus luokitellaan ”kysely- ja välityspalvelun kautta välitettäväksi asiakirjaksi”, jonka jäljennös tulee tallentaa valtakunnalliseen asiakastietovarantoon.

Tietojen välittäminen terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle kysely- ja välityspalvelun avulla

Asiakastietolain 76 §:n mukaan valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla saadaan välittää asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle. Asiakirjoja saadaan salassapitosäännösten estämättä välittää muun muassa tiedon luovuttajan lakiin perustuvan tiedonantovelvollisuuden perusteella. Asiakirjojen välittäminen toteutetaan kysely- ja välityspalvelun avulla.

Valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettua lääkärin ilmoituksen välittäminen terveydenhuollosta onnistuisi siis lähtökohtaisesti kysely- ja välityspalvelun avulla.

Valvontalain 46 a §:ää tulisi kuitenkin muuttaa siten, että lääkäriä olisi selkeä lakiin perustuva ilmoitusvelvollisuus sekä työsuojeluviranomaiselle että Työterveyslaitokselle. Tähän liittyen myös asiakastietolain 76 §:ää voitaisiin täsmentää, koska tällä hetkellä 76 §:ssä mainitaan vain ”tiedonantovelvollisuus” eikä ”ilmoitusvelvollisuutta”.

Lisäksi valvontalain 46 a §:ää muutettaessa tulisi ottaa huomioon, että vaikka Manner-Suomen terveydenhuollon palvelunantajat aloittavat lääkärin ilmoitusten tallennuksen valtakunnalliseen asiakastietovarantoon viimeistään 1.10.2026., asiakastietolain 76 §:n sanamuodon perusteella palvelunantajilla ei kuitenkaan ole velvollisuutta käyttää kysely- ja välityspalvelua ilmoitusten välittämiseen terveydenhuollon ulkopuolelle, vaan kyse on vain mahdollisuudesta.

Tulisi harkita, pitäisikö valvontalain 46 a §:ssä erikseen velvoittaa terveydenhuollon palvelunantajat käyttämään kysely- ja välityspalvelua, kun lääkärin ilmoituksia välitetään terveydenhuollosta työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle. Velvoite käyttää kysely- ja välityspalvelua olisi siten looginen, että terveydenhuollossa jo tarjolla oleva sähköinen palvelu otettaisiin hyötykäyttöön myös tässä yhteydessä. Velvollisuus merkitsisi kuitenkin myös sitä, että palvelunantajien tulisi todennäköisesti kehittää omia tietojärjestelmiään, jos palvelunantajat eivät olisi jo aiemmin ottaneet kysely- ja välityspalvelua käyttöön esimerkiksi muiden lääkärin lausuntojen tai todistusten välittämisen vuoksi. Vaihtoehto kysely- ja välityspalvelun käytölle olisi ilmoitusten lähettäminen nykyiseen tapaan suojatulla sähköpostilla tai postitse. Asiassa tulisi ottaa erikseen huomioon myös Ahvenanmaan maakunta.

Kysely- ja välityspalvelun käyttö edellyttäisi myös, että työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos kehittäisivät omia tietojärjestelmiään siten, että ne voisivat hakea/ vastaanottaa lääkärin ilmoitukset kysely- ja välityspalvelun avulla. Työsuojeluviranomaisella ja Työterveyslaitoksella on tähän valmius siten, että kysely- ja välityspalvelun käyttö olisi heidän puoleltaan mahdollista arviolta vuoden 2026 loppuvaiheessa. Kehittäminen voitaisiin toteuttaa työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen toimintamenoihin tarkoitettujen määrärahojen puitteissa.

Tietojen toimittaminen potilaalle kansalaisen käyttöliittymän avulla

Asiakastietolain 74 §:n 2 momentin nojalla henkilölle saadaan näyttää kansalaisen käyttöliittymän välityksellä valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin hänestä tallennetut tiedot. Kyse on pääsäännöstä. Henkilölle saadaan lisäksi näyttää käyttöliittymän välityksellä hänen tietojensa käsittelyä koskevat luovutustiedot.

Nykyisin potilas ei välttämättä aina tiedä, että hänen sairaudestaan on tehty valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettu ilmoitus tai mitä tietoja lääkäri on ilmoittanut. Kansalaisen käyttöliittymän avulla potilaalle voidaan näyttää lääkärin hänestä ilmoittamat tiedot.

2.2.5 Asetuksenantovaltuus

Valvontalain 46 a §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä ilmoituksen sisällöstä ja lähettämisestä. Valvontalain hallituksen esityksen HE 94/2005 vp (s. 39) mukaan tarkempia säännöksiä voitaisiin antaa esimerkiksi ilmoituksen kaavasta tai sähköisestä lähettämisestä. Käytännössä asetusta ei ole annettu. Asetuksenantovaltuus on tarpeeton.

2.2.6 Huomioita Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetusta laista

Sosiaali- ja terveysministeriössä on vireillä Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain kokonaisuudistus, jossa selvitetään muun muassa työperäisten sairauksien rekisteriin liittyvät mahdolliset lain muutostarpeet. Sen vuoksi tässä esityksessä ei esitetä muutoksia kyseistä rekisteriä koskeviin säännöksiin, kuten esimerkiksi rekisterin käyttötarkoituksiin.

Jos valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettu lääkärin ilmoitus koskee tapausta, joka ei ole mukana Työterveyslaitoksen vakuutuslaitoksilta saamassa vahvistettuja ja epäiltyjä ammattitauteja koskevassa tietoaaineistossa, Työterveyslaitos ei tallenna lääkärin ilmoituksen tietoja rekisteriin

uutena sairaustapauksena, vaan ilmoitus tallennetaan rekisteriin asiakirja -muodossa. Työperäisten sairauksien rekisterin nimi ja rekisterin lakisääteinen käyttötarkoitus sekä toisaalta sairaustapausten tallennuskäytäntö eivät siten ole täysin yhdenmukaiset. Työterveyslaitoksella on kuitenkin valmius muuttaa tallennuskäytäntöään siten, että rekisteriin tallennettaisiin uusina sairaustapauksina myös muut työperäiset sairaudet. Tämä on nähty perustelluksi muun muassa, koska rajanveto ammattitaudin ja muun työperäisen sairauden välillä ei ole kaikissa tapauksissa täysin selvää. Tietoa muista työperäisistä sairauksista käytettäisiin ammattitauteja koskevan tiedon lailla tutkimukseen ja nykyisen vakiintuneen käytännön mukaisesti myös tilastointiin.

3 Tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sääntelyä, joka koskee lääkärin velvollisuutta ilmoittaa potilaalla epäilemistään ammattitaudista tai muusta työperäisestä sairaudesta. Esityksen tavoitteena on, että sääntely vastaisi terveydenhuollon tietojärjestelmien kehitystä. Tavoitteena on myös ilmoitusten määrän lisääminen ja siten työolosuhteiden parantaminen.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset: valvontalain 46 a §

Valvontalain 46 a § ja sen otsikko ehdotetaan muutettavaksi kokonaisuudessaan.

Terveydenhuollon tietojärjestelmien kehitys mahdollistaa pykälän muuttamisen siten, että jatkossa työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos saisivat ilmoituksen yhtä nopeasti. Myös Työterveyslaitos saisi ilmoituksen suoraan terveydenhuollosta.

Lääkärin ilmoitusvelvollisuus koskisi vain lääkärin epäilemiä työtaturma- ja ammattitautilaissa sekä maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitettuja ammattitauteja. Jos työn ja sairauden synnyn välillä on syy-yhteys, sairaus kuuluu ”työperäisiin sairauksiin”. ”Työperäiset sairaudet” jaetaan ”ammattitauteihin” ja ”osittain työperäisiin sairauksiin” sen perusteella, onko työ sairauden pääasiallinen syy vai osasy. Työtaturma- ja ammattitautilaissa sekä maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilaissa määritellään ”ammattitauti” tarkemmin sairauksien korvattavuuden vuoksi. Ilmoitusvelvollisuus ei koskisi enää ”muista työperäisistä sairauksista”, koska näitä sairauksia ei voida rajata tyhjentevästi ja ilmoitusvelvollisuuden rikkominen on kriminalisoitu.

Työolosuhteiden parantamisen vuoksi lääkärillä olisi silti oikeus ilmoittaa myös epäilemistään muista työperäisistä sairauksista. Lääkärin olisi kuitenkin ilmoitettava tästä potilaalle etukäteen. Potilaan informoiminen etukäteen olisi tarpeellista, jotta potilas ei yllättyisi, että hänen työperäisestä sairaudestaan, joka ei täytä ammattitaudin määritelmää, tehdään myös ilmoitus. Voimassa olevan pykälän otsikossa ja pykälässä käytettävä käsite ”työstä johtuva muu työperäinen sairaus” korvattaisiin käsitteellä ”muu työperäinen sairaus”. Käsitteen muutos olisi tekninen muutos.

Voimassa olevaan oikeustilaan verrattuna ilmoitusvelvollisuuden ja myös ilmoitusoikeuden henkilöllinen soveltamisala olisi aiempaa selkeämpi. Lääkäri voisi tunnistaa, keiden potilaiden sairaudet on ilmoitettava tai on oikeus ilmoittaa. Myös esimerkiksi yrittäjien sairauksia ilmoitettaisiin. Käytännössä lääkärit ovat jo tähän mennessä ilmoittaneet joskus yrittäjienkin sairauksia. Työsuojeluviranomainen ei valvo yrittäjien työolosuhteita, mutta samassa yrityksessä samoissa työolosuhteissa voi työskennellä myös henkilöitä, joiden työolosuhteita valvotaan. Lisäksi Työterveyslaitos tarvitsisi lääkäreiltä ilmoitukset myös yrittäjien ammattitaukeista tutkimusta ja tilastointia varten. Yleisesti ottaen tieto siitä, että työolosuhteet ovat vaikuttaneet

haitallisesti henkilön terveyteen ja henkilö on sairastunut työperäiseen sairauteen, voi olla merkityksellinen tieto koko tietyn toimialan työolosuhteiden kehittämisen kannalta ja työperäisten sairauksien ennaltaehkäisyn kannalta. Tästä näkökulmasta ei ole keskeistä, mikä on yksittäisen sairastuneen henkilön työmarkkina-asema. Keskeistä on, että tieto työolosuhteiden ja sairauden synnyn välisestä syy-yhteydestä saadaan työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle, jotka voivat pyrkiä parantamaan työolosuhteita käytettävissään olevien keinoin.

Voimassa olevaan oikeustilaan verrattuna myös lääkärin ilmoittamista tiedoista säädettäisiin täsmällisemmin. Lääkäri ilmoittaisi tiettyjä potilastietoja ja tiettyjä potilaan työtä koskevia tietoja. Kunkin tiedon luonne kävisi ilmi säännöskohtaisista perusteluista, eli onko kyseessä esimerkiksi henkilötieto tai salassa pidettävä tieto. Työterveyslaitos ei tarvitsisi omia tehtäviään varten aivan kaikkia samoja tietoja kuin työsuojeluviranomainen. Työterveyslaitoksen tarvitsemat tiedot kävisivät ilmi kunkin ilmoitettavan tiedon osalta säännöskohtaisista perusteluista. Työterveyslaitoksen tarvitsemat tiedot eroteltaisiin yhteisestä ilmoituslomakkeesta vakiosisältöisinä tietoteknisin keinoin.

Kokonaan uutta sääntelyä olisi sääntely ilmoituksen lähettämisen tavasta. Lähettämiseen käytettäisiin Manner-Suomessa asiakastietolaissa tarkoitettua kysely- ja välityspalvelua.

Kokonaan uutta sääntelyä olisi myös se, että säädettäisiin ilmoitukseen sisältyvien erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen ja valtiosääntöisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysajasta työsuojeluviranomaisessa. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä edellytetään, että mainittujen henkilötietojen säilytysajasta säädetään. Säilytysaikasäännös täydentäisi valvontalain muita työsuojeluviranomaisen valvontamenettelyä koskevia säännöksiä lääkärin ilmoittamien tietojen käsittelyn osalta.

4.1.1 Henkilötietojen käsittelystä

Ilmoitettavien tietojen käyttötarkoitus: työolosuhteiden kehittäminen

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla ilmoitettavissa sairaustapauksissa työn ja sairauden synnyn välillä on syy-yhteys. Ilmoitukset tehtäisiin työsuojeluviranomaiselle työsuojeluvalvontaa varten ja Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriä varten. Lääkärin ilmoitusvelvollisuuden ja ilmoitusoikeuden tavoitteena on kehittää työolosuhteita ja siten ennaltaehkäistä ammattitauteja ja muita työperäisiä sairauksia. Lääkäri ilmoittaisi sairastunutta henkilöä koskevia tietoja, jotta voitaisiin pyrkiä estämään ennalta muiden henkilöiden sairastuminen.

Ilmoitettavien tietojen kerääminen terveydenhuollossa

Ilmoituksen laatimista varten lääkärin olisi kerättävä osin sellaisia tietoja, joita ei välttämättä aina tarvita terveydenhuollon omia käyttötarkoituksia varten. Lääkäri ilmoittaisi potilastietoja ja potilaan työtä koskevia tietoja. Työperäisissä sairauksissa on tavallista, että sairauden jo synnyttyä diagnoosi voidaan asettaa vasta pitkällisten tutkimusten jälkeen. Tapauksiin liittyvää tietoa kerääntyisi tutkimusten aikana lääkärin oman asiantuntemuksen ja tutkimusten perusteella sekä potilasta haastattelemalla. Erityisesti potilaan työtä koskevat tiedot saataisiin potilaalta, ellei lääkäri tuntisi itsekin potilaan työtä esimerkiksi ollessaan työpaikan työterveyslääkäri.

Ilmoitettavien tietojen luonne

Tiedoissa olisi luonnollisten henkilöiden henkilötietoja, oikeushenkilöiden tietoja ja muita tietoja. Osa luonnollisten henkilöiden henkilötiedoista olisi yleisen tietosuoja-asetuksen 9

artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja sekä muita valtiosääntöisesti arkaluonteisia henkilötietoja.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja olisivat terveyttä koskevana tietoina ehdotettavan 46 a §:n 2 momentin 1 kohdan c ja d alakohdassa tarkoitettut tiedot potilaasta sekä 2 kohdan e alakohdassa tarkoitettut tiedot työpaikan muista sairastuneista henkilöistä.

Lisäksi valtiosääntöisesti arkaluonteisia henkilötietoja olisivat myös terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevana tietoina ehdotettavan 46 a §:n 2 momentin 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettut tiedot potilaasta.

Moni ilmoitettavista tiedoista olisi jollakin perusteella salassa pidettävä tieto. Kunkin tiedon luonne kävisi ilmi säännöskohtaisista perusteluista.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteet

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla terveydenhuollossa suoritettava henkilötietojen käsittely kuuluisi yleisen tietosuoja-asetuksen, tietosuojalain (1050/2018) ja asiakastietolain soveltamisalaan. Myöhemmin työsuojeluviranomaisessa ja Työterveyslaitoksessa suoritettava henkilötietojen käsittely kuuluisi yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain soveltamisalaan.

Työsuojeluhallinto tarjoaa lääkäreiden käyttöön ilmoituslomakkeen. Lomake on tarkoitus jatkoksa päivittää. Lomake vietäisiin osaksi terveydenhuollon palvelunantajien käyttämiä tietojärjestelmiä sekä osaksi valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluita. Terveydenhuollon palvelunantaja tallentaisi lääkärin täyttämän ilmoituksen potilasrekisteriinsä. Lääkäreiden ilmoittamat tiedot kuuluisivat terveydenhuollossa terveydenhuollon palvelunantajan henkilötietojen rekisteriin (potilasrekisteriin) (ks. asiakastietolain 13 ja 18 §).

Kun lääkäreiden ilmoittamat tiedot olisi välitetty työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle Manner-Suomen terveydenhuollosta kysely- ja välityspalvelun avulla sekä tallennettu tiedoista jäljennös asiakastietovarantoon ja laitettu tiedot pääosin potilaan itsensä nähtäväksi kansalaisen käyttöliittymään, tiedot olisivat terveydenhuollossa edelleen saman terveydenhuollon palvelunantajan (rekisterinpitäjän) tietoja.

Asiakastietolain hallituksen esityksessä HE 246/2022 vp (s. 39-40) käsitellään terveydenhuollon asiakastietojen rekisterinpitäjien henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteita. Terveydenhuollossa henkilötietojen käsittely perustuu hallituksen esityksen mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan (lakisääteinen velvoite). Terveydenhuollossa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely perustuu yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan h alakohtaan (terveydenhuolto koskeva oikeusperuste) ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 4 kohtaan (terveydenhuolto koskeva oikeusperuste).

Ehdotettavassa valvontalain 46 a §:ssä säädettäisiin lääkärille lakisääteinen velvollisuus kerätä ja ilmoittaa tietoja ammattitautitapauksissa ja lisäksi lakisääteinen oikeus kerätä ja ilmoittaa tietoja muita työperäisiä sairauksia koskevissa tapauksissa. Tietoja käsiteltäisiin työolosuhteiden kehittämisen vuoksi eikä potilaiden hoitamisen vuoksi. Osa tiedoista olisi sellaisia, ettei niitä välttämättä tarvitsisi käsitellä terveydenhuollon omia käyttötarkoituksia varten. Terveydenhuollon palvelunantajan valvontalain 46 a §:n nojalla suorittama henkilötietojen käsittely ei siten perustuisi välttämättä samoihin oikeusperusteisiin kuin terveydenhuollossa yleensä.

Terveydenhuollon palvelunantajan ilmoitusvelvollisuuden nojalla suorittama henkilötietojen käsittely (ammattitautitapaukset) perustuisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c

alakohtaan (lakisääteinen velvoite). Terveystieteiden palvelunantajan ilmoitusoikeuden nojalla suorittama henkilötietojen käsittely (muiden työperäisten sairauksien tapaukset) perustuisi yleisen tietosuojalain 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan (yleistä etua koskeva tehtävä).

Terveystieteiden palvelunantajan suorittama erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely (ammattitautien ja myös muiden työperäisten sairauksien tapauksissa) perustuisi yleisen tietosuojalain 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaan (tärkeää yleistä etua koskeva syy, jäsenvaltion lainsäädäntö) ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaan (käsittelystä säädetään laissa). Käsittelyyn sovellettaisiin muun muassa tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja suojatoimia.

Työsuojeluviranomainen käsittelee lääkärin ilmoittamia tietoja lakisääteisen valvontatehtävänsä vuoksi. Tehtävästä säädetään yleisellä tasolla työsuojeluhallinnosta annetussa laissa (16/1993) ja tarkemmin useassa työoikeuteen kuuluvassa laissa, esimerkiksi työturvallisuuslaissa. Työsuojeluviranomaisella noudatettavasta menettelystä säädetään valvontalaissa. Lääkärin ilmoittamat henkilötiedot kuuluisivat osaksi työsuojeluviranomaisen toiminnassa tosiasiallisesti muodostuvaa työsuojeluviranomaisen henkilötietojen rekisteriä.

Työterveyslaitos käsittelee lääkärin ilmoittamia tietoja lakisääteisen rekisterin pitämisen vuoksi. Työterveyslaitoksessa lääkärin ilmoittamat henkilötiedot kuuluisivat osaksi työperäisten sairauksien henkilötietojen rekisteriä. Rekisterin tietoja käytetään lakisääteisesti lähinnä tutkimukseen. Työterveyslaitos hyödyntää rekisterin tietoja myös tilastoinnissa.

Työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen suorittama henkilötietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuojalain 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan (lakisääteinen velvoite).

Työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen suorittama erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuojalain 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaan (tärkeää yleistä etua koskeva syy, jäsenvaltion lainsäädäntö) ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaan (käsittelystä säädetään laissa tai käsittely johtuu välittömästi laissa säädetystä tehtävästä). Käsittelyyn sovellettaisiin muun muassa tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja suojatoimia.

Yleisen tietosuojalain 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan myöhempi käsittely yleisen edun mukaisia tilastollisia tarkoituksia varten on yhteensopiva alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Työterveyslaitoksen tilastollisia tarkoituksia varten suorittama henkilötietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuojalain 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan ja tietosuojalain 4 §:n 3 kohtaan. Työterveyslaitoksen tilastollisia tarkoituksia varten suorittama erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuojalain 9 artiklan 2 kohdan j alakohtaan ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 7 kohtaan. Käsittelyyn sovellettaisiin muun muassa tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja suojatoimia.

Potilaan oikeus vastustaa henkilötietojen käsittelyä muun työperäisen sairauden tapauksessa

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n mukaan lääkärillä olisi oikeus ilmoittaa muista työperäisistä sairauksista. Lääkärin olisi ilmoitettava potilaalle etukäteen tämän ilmoituksen tekemisestä.

Lääkärin käyttäessä ilmoitusoikeuttaan terveystieteiden palvelunantajan henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste olisi yleisen tietosuojalain 6 artiklan 1 kohdan e alakohta. Tähän oikeusperusteeseen liittyy se, että rekisteröidyllä on oikeus vastustaa henkilötietojensa käsittelyä.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 21 artiklan 1 kohdan mukaan rekisteröidyllä on oikeus henkilökohtaiseen erityiseen tilanteeseensa liittyvällä perusteella milloin tahansa vastustaa häntä koskevien henkilötietojen käsittelyä, joka perustuu 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan. Pääsäännön mukaan rekisterinpitäjä ei saa tällöin enää käsitellä henkilötietoja.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 21 artiklan 4 kohdan mukaan viimeistään silloin, kun rekisteröityyn ollaan yhteydessä ensimmäisen kerran, 1 kohdassa tarkoitettu oikeus on nimenomaisesti saatettava rekisteröidyn tietoon ja esitettävä selkeästi ja muusta tiedotuksesta erillään.

Potilas siis voisi lääkärin etukäteisilmoituksen saatuaan vastustaa sitä, että lääkäri ilmoittaa hänen muun työperäisen sairautensa. Käytännössä lääkärin tulisi kertoa potilaalle, että lääkäri aikoo tehdä ilmoituksen muusta työperäisestä sairaudesta, milloin ilmoitus on tarkoitus tehdä ja että potilaalla on yleisen tietosuoja-asetuksen 21 artiklaan perustuva oikeus vastustaa käsittelyä, eli tässä tapauksessa ilmoittamista. Koska ilmoitus tehtäisiin potilaan kannalta myönteisiä tarkoituksia varten, jotka viime kädessä edistävät perusoikeutta työvoiman suojelua, on oletettavaa, että potilaat käyttäisivät vastustamisoikeuttaan vain harvoin.

4.1.2 Kansallisen sääntelyliikkumavaran käyttö

Ehdotettava valvontalain 46 a § olisi henkilötietojen käsittelyä koskevaa kansallista sääntelyä. Se olisi laadittu yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettun kansallisen sääntelyliikkumavaran sekä tietosuojalain puitteissa.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artikla

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista, jos käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista, jos käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai ottaa käyttöön yksityiskohtaisempia säännöksiä asetuksessa vahvistettujen sääntöjen soveltamisen mukauttamiseksi sellaisessa käsittelyssä, joka tehdään (6 artiklan) 1 kohdan c ja e alakohdan noudattamiseksi määrittämällä täsmällisemmin tietojenkäsittely- ja muita toimenpiteitä koskevat erityiset vaatimukset, joilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen tietojenkäsittely muun muassa muissa erityisissä käsittelytilanteissa siten kuin IX luvussa säädetään.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan (6 artiklan) 1 kohdan c ja e alakohdassa tarkoitettun käsittelyn perustasta on säädettävä joko unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan käsittelyn tarkoitus määritellään kyseisessä käsittelyn oikeusperusteessa tai, 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettussa käsittelyssä, sen on oltava tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Kyseinen käsittelyn oikeusperuste voi sisältää erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan asetuksen sääntöjen soveltamista, muun muassa: yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta; käsiteltävien tietojen tyyppiä; asianomaisia rekisteröityjä, yhteisöjä joille ja tarkoituksia joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa; käyttötarkoitussidonnaisuutta; säilytysaikoja; sekä käsittelytoimia ja -menetelyjä, mukaan lukien laillisen ja asianmukaisen tietojenkäsittelyn varmistamiseen tarkoitettut toimenpiteet, kuten toimenpiteet muita IX luvussa esitettyjä erityisiä tietojenkäsittelytilanteita

varten. Unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan mukaan, jos käsittely tapahtuu muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jonka vuoksi tiedot on kerätty, eikä käsittely perustu rekisteröidyn suostumukseen eikä unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön, joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhteisen toimenpiteen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi, rekisterinpitäjän on otettava huomioon muun muassa 6 artiklan 4 kohdassa tarkoitettut asiat varmistaakseen, että muuhun tarkoitukseen tapahtuva käsittely on yhteensopivaa sen tarkoituksen kanssa, jota varten tiedot alun perin kerättiin.

Tietosuojalain 4 §:n 3 kohdan mukaan henkilötietoja saa käsitellä tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaisesti, jos käsittely on tarpeen muun muassa tilastointia varten ja se on oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artikla

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa kielletään erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen, kuten terveyttä koskevien tietojen, käsittelyä.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan nojalla erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely on kuitenkin sallittua, jos käsittely on tarpeen tärkeää yleistä etua koskevasta syystä unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Lisäksi yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan j alakohdan nojalla erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely on sallittua muun muassa, jos käsittely on tarpeen tilastollisia tarkoituksia varten 89 artiklan 1 kohdan mukaisesti unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön nojalla, edellyttäen että se on oikeasuhteinen tavoitteeseen nähden, siinä noudatetaan keskeisiltä osin oikeutta henkilötietojen suojaan ja siinä säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn perusoikeuksien ja etujen suojaamiseksi.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai ottaa käyttöön lisäehtoja, mukaan lukien rajoituksia, jotka koskevat muun muassa terveystietojen käsittelyä.

Tietosuojalain 6 §:n 1 momentissa säädetään tilanteista, joissa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja saa käsitellä siltä osin kuin kyseinen henkilötietojen käsittely ei ole mahdollista suoraan yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan nojalla.

Tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja saa käsitellä, jos käsittelystä säädetään laissa tai jos käsittely johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä.

Tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 7 kohdan nojalla erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja saa käsitellä muun muassa tilastointia varten.

Tietosuojalain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin käsittelytilanteisiin liittyen 6 §:n 2 momentissa säädetään tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla myös rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi toteutettavista asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä (suojatoimista).

Tietosuojalain hallituksen esityksen HE 9/2018 vp (s. 91) mukaan 6 §:n 2 momentissa säädettäisiin asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä, joita rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsitteijän olisi toteutettava käsitellessään henkilötietoja pykälän 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Pykälän 2 momentissa olisi lista toimenpiteistä, joita asianmukaiset ja erityiset toimenpiteet voisivat sisältää. Lista ei siten olisi kattava eikä pakottava. Rekisterinpitäjän harkintaan jäisi ensivaiheessa sen arvioiminen, millaisia suojatoimenpiteitä henkilötietojen käsittelyyn sisältyvät riskit edellyttävät. Hallituksen esityksen HE 9/2018 vp (s. 91) mukaan pykälän 2 momentin suojatoimenpiteet ovat asetuksen mukaisia ja voivat olla esimerkiksi asetuksessa rekisterinpitäjälle säädettyjä velvoitteita, joihin ryhtyminen on rekisterinpitäjän harkinnan varassa.

Tietosuojalain hallituksen esityksen HE 9/2018 vp (s. 85) mukaan tietosuojalain 6 §:n lisäksi yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu henkilötietojen käsittelystä on mahdollista säätää tarkemmin myös erityislainsäädännöllä.

Sääntelyliikkumavaran käyttö: tietojen luovuttaminen eli henkilötietojen käsittely terveydenhuollossa

Ehdotettavassa valvontalain 46 a §:ssä olisi pääasiassa terveydenhuollon palvelunantajan suorittamaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa kansallista sääntelyä.

Lääkärillä olisi velvollisuus ilmoittaa ja oikeus ilmoittaa tiettyjä tietoja, joista moni olisi jollakin perusteella salassa pidettävä tieto. Kunkin tiedon luonne kävisi ilmi säännöskohtaisista perusteluista.

Terveydenhuollon palvelunantajan ilmoitusvelvollisuuden nojalla suorittama henkilötietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan (lakisääteinen velvoite) ja ilmoitusoikeuden nojalla suorittama henkilötietojen käsittely perustuisi e alakohtaan (yleistä etua koskeva tehtävä).

Valvontalain 46 a § olisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettua kansallista sääntelyä.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan käsittelyn tarkoitus määritellään käsittelyn oikeusperusteessa tai, 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettussa käsittelyssä, sen on oltava tarpeen muun muassa yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi. Valvontalain 46 a §:stä kävisi ilmi henkilötietojen käsittelyn tarkoitus, koska siinä säädettäisiin yhteisöistä, joille ilmoitukset tehtäisiin ja tarkoituksista, joita varten ilmoitukset tehtäisiin. Lisäksi ilmoitusoikeutta koskevassa 46 a §:n 3 momentissa mainittaisiin erikseen, että ilmoitus tehdään työolosuhteiden parantamisen vuoksi.

Valvontalain 46 a §:ssä säädettäisiin, millä edellytyksillä lääkäriellä olisi ilmoitusvelvollisuus ja ilmoitusoikeus. Edellytykset täyttyisivät, jos lääkäri epäilisi, että potilaalla on tietynlainen sairaus ja että sairauden syntymiseen johtanut potilaan altistuminen tapahtui tietynlaisessa työnteotilanteessa. Tämä sääntely voidaan tulkita yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitetuiksi ”rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta koskeviksi yleisiksi edellytyksiksi”. Tällä sääntelyllä myös rajattaisiin mahdollisten ilmoitettavien sairaustapausten eli rekisteröityjen henkilöiden joukkoa. Valvontalain 46 a §:ssä säädettäisiin myös ilmoitettavista tiedoista sekä käsittelymenetelmästä, eli ilmoituksen välittämisestä Manner-Suomessa kysely- ja välityspalvelun avulla.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti valvontalain 46 a §:llä olisi yleisen edun mukainen tavoite: työolosuhteiden kehittäminen ja siten ammattitautien ja muiden

työperäisten sairauksien ennaltaehkäisy. Sääntely ilmoitettavista sairaustapauksista ja ilmoitettavista tiedoista olisi laadittu sen mukaan, mitä tietoja työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos käytännössä tarvitsisivat, kun ne pyrkisivät ehkäisemään ammattitauteja ja muita työperäisiä sairauksia. Työterveyslaitos ei tarvitsisi omia tehtäviään varten aivan kaikkia samoja tietoja kuin työsuojeluviranomainen. Tämä kävisi ilmi kunkin ilmoitettavan tiedon osalta säännöskohtaisista perusteluista. Työterveyslaitoksen tarvitsemat tiedot eroteltaisiin yhteisestä ilmoituslomakkeesta vakiosisältöisinä tietoteknisin keinoin. Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti valvontalain 46 a § olisi siten oikeasuhteista sääntelyä sillä tavoiteltuun päämäärään nähden.

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla lääkärillä olisi lakisääteinen velvollisuus ja lakisääteinen oikeus kerätä ja ilmoittaa tietoja työolosuhteiden kehittämisen vuoksi eikä potilaiden hoidamisen vuoksi. Lääkäri ilmoittaisi potilastietoja ja potilaan työtä koskevia tietoja. Osa tiedoista olisi sellaisia, että niitä tarvittaisiin alun perin jo terveydenhuollon omiin käyttötarkoituksiin, ja osa tiedoista tarvittaisiin pelkästään työolosuhteiden kehittämistä varten. Alun perin terveydenhuollon käyttöön kerättyjä tietoja ilmoitettaisiin siten myös muuta käyttötarkoitusta varten. Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa edellytetään, että jos käsittely tapahtuu muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jonka vuoksi tiedot on kerätty, käsittelyn tulisi perustua muun muassa jäsenvaltion lainsäädäntöön, joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhteisen toimenpiteen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Valvontalain 46 a § olisi välttämätöntä ja yllä mainituin perustein oikeasuhteista sääntelyä työolosuhteiden kehittämisen ja siten ammattitautien ja muiden työperäisten sairauksien ennaltaehkäisyn vuoksi. Valvontalain 46 a §:n tavoite rinnastuisi yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kansanterveyteen.

Osa terveydenhuollon palvelunantajan ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla käsittelemistä henkilötiedoista olisi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja ja muita valtiosääntöisesti arkaluonteisia henkilötietoja.

Lääkäri ilmoittaisi yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuina terveyttä koskevina tietoina:

- potilaalla diagnosoidun sairauden ja diagnoosin asettamispäivän tai epäillyn sairauden ja oirediagnoosin asettamispäivän (46 a §:n 2 momentin 1 kohdan c alakohta)
- arvion sairauden aiheuttamista seuraamuksista potilaan terveydelle ja työkyvyille sekä arvion seuraamusten kestosta (46 a §:n 2 momentin 1 kohdan d alakohta)
- tiedon siitä, jos potilaan työpaikalla muut henkilöt ovat sairastuneet vastaavaan sairauteen kuin potilas (46 a §:n 2 momentin 2 kohdan e alakohta, tieto ilmoitettaisiin tarkkuustasolla ”kyllä”).

Terveydenhuollon palvelunantajan ilmoitusvelvollisuuden ja myös ilmoitusoikeuden nojalla suorittama erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien terveyttä koskevien tietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaan (tärkeää yleistä etua koskeva syy, jäsenvaltion lainsäädäntö) ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaan (käsittelystä säädetään laissa).

Valvontalain 46 a § olisi yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kansallista sääntelyä.

Lääkäri ilmoittaisi myös potilaan valtiosääntöisesti arkaluonteisina henkilötietoina (terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevina tietoina) terveydenhuollon palvelunantajan yksilöintitiedot, yhteystiedot ja tehtävän terveystietojärjestelmässä sekä potilaan tutkineen lääkärin nimen ja rekisteröintinumeron (46 a §:n 2 momentin 1 kohdan a alakohta). Yleinen tietosuoja-asetus ei muodosta oikeusperustetta käsitellä tällaisia muita kuin 9 artiklassa tarkoitettuja

valtiosääntöisesti arkaluonteisia henkilötietoja. Niiden käsittelystä säädetään perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön perusteella ja edellyttämällä tavalla. Ks. luku 11.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaisesti terveydenhuollon palvelunantaja käsittelee valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettuja terveyttä koskevia tietoja tärkeää yleistä etua koskevasta syystä: työolosuhteiden kehittämisen ja siten ammattitautien ja muiden työperäisten sairauksien ennaltaehkäisyn vuoksi.

Sääntely ilmoitettavista sairaustapauksista ja ilmoitettavista tiedoista olisi laadittu sen mukaan, mitä tietoja työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos käytännössä tarvitsisivat, kun ne pyrkisivät ehkäisemään ammattitauteja ja muita työperäisiä sairauksia. Työtapaturmien torjunnan lailla työsuojeluviranomaisen eri valvontatehtävistä työperäisten sairauksien ennaltaehkäisy on perinteisin ydintehtävä. Terveyden vaarantaneiden työolosuhteiden kehittäminen edellyttää myös terveyttä koskevien tietojen ilmoittamista. Työolosuhteissa esiintyvien altisteiden lisäksi on välttämätöntä saada tietoa sairauksista, joita altisteet ovat aiheuttaneet ja millaisia seuraamuksia sairauksista on seurannut potilaiden terveydelle ja työkyvyille. Esimerkkejä terveydelle aiheutuneista seuraamuksista ovat kipu, hengitysvaikeudet ja liikerajoitteet. Tietojen avulla voidaan paremmin ymmärtää työolosuhteiden ja sairauden välistä syy-yhteyttä ja suunnitella, miten työolosuhteita tulisi muuttaa, jotta vastaavia sairauksia ei syntyisi. Myös Työterveyslaitokselle olisi välttämätöntä saada terveyttä koskevia tietoja työperäisten sairauksien rekisteriinsä ja sitä kautta tutkimukseen ja tilastointiin. Työterveyslaitos ei kuitenkaan tarvitsisi tietoa siitä, jos potilaan työpaikalla muut henkilöt ovat sairastuneet vastaavaan sairauteen kuin potilas. Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaisesti valvontalain 46 a § olisi siten oikeasuhteista sääntelyä tavoitteeseen nähden.

Vaikka lääkäreillä olisi ammattitautien ilmoitusvelvollisuus ja muiden työperäisten sairauksien ilmoitusoikeus, silti rekisteröityjen oikeus henkilötietojen suojaan olisi keskeisiltä osin turvattu yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa edellytetyllä tavalla. Lääkäri ilmoittaisi sairauden diagnoosin ja sairauden aiheuttamia seuraamuksia potilaan terveydelle ja työkyvyille. Lääkäri ilmoittaisi kyseiset tiedot vain potilaan tietynlaisesta työperäisestä sairaustapauksesta, eli ei potilaan muita terveystietoja potilaan elämänsä ajan. Jos potilaan työpaikalla muut henkilöt olisivat sairastuneet vastaavaan sairauteen kuin potilas, lääkäri ilmoittaisi tämän tarkkuustasolla ”kyllä”, eli käytännössä sairauden diagnoosin. Lääkäri ei yksilöisi, keitä nämä muut sairastuneet olivat. Työsuojeluviranomaiselle riittäisi tieto muista sairastuneista tällä tasolla, koska jo sen perusteella voidaan päätellä, että työolosuhteiden valvonta on tapauksessa erityisen tarpeellista. Lääkäri tekisi ilmoituksen viime kädessä toisen perusoikeuden, työvoiman suojelun vuoksi. Kaikkiin työssäkäyviin henkilöihin verrattuna työperäisiin sairauksiin sairastuneet ovat pieni vähemmistö, joten valtaosan työssäkäyvistä henkilöistä terveys-tietoja ei ilmoitettaisi lainkaan.

Kun terveydenhuollon palvelunantaja sekä myöhemmin työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos käsittelevät lääkärin ilmoittamia terveyttä koskevia tietoja, sovellettaisiin myös rekisteröityjä suojaavia suojoitoksia yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa sekä tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa edellytetyllä tavalla.

Terveydenhuollossa terveyttä koskevia tietoja käsiteltäisiin yleisen tietosuoja-asetuksen, tietosuojalain ja asiakastietolain mukaisesti. Työsuojeluviranomaisessa ja Työterveyslaitoksella terveyttä koskevia tietoja käsiteltäisiin yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain mukaisesti. Terveyttä koskevat tiedot on suojattu salassapitosäännöksin, joita sovelletaan terveydenhuollossa, työsuojeluviranomaisessa ja Työterveyslaitoksessa. Lääkäri ilmoittaisi tiedot työsuojeluviranomaiselle sekä Työterveyslaitokselle, joka on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos. Työsuojeluviranomaisessa ja Työterveyslaitoksella (ja osin myös terveydenhuollossa) tietoja

käsittelevät virkavastuulla toimivat henkilöt. Terveydenhuollossa, työsuojeluviranomaisessa ja Työterveyslaitoksessa terveyttä koskeviin tietoihin olisi pääsy vain henkilöillä, jotka työtehtävänsä vuoksi tarvitsisivat kyseisiä tietoja. Terveydenhuollon palvelunantajilla, työsuojeluviranomaisella (Lupa- ja valvontavirastolla) ja Työterveyslaitoksessa on tietosuojavastaava. Henkilöstölle järjestetään koulutusta tietosuojasta ja tietoturvasta osana normaalia toimintaa. Terveyttä koskevia tietoja käsiteltäisiin tietoturvaisilla tietojärjestelmillä, joista käy tarvittaessa ilmi lokitietoja ja joissa tietoja käsittelevillä henkilöillä on tietyt käyttövaltuudet. Terveydenhuollossa lääkärin ilmoittamat tiedot säilytettäisiin asiakastietolain liitteessä tarkoitetun viiden vuoden ajan. Valvontalain 46 a §:ssä olisi puolestaan työsuojeluviranomaista koskeva säilytysaikasäännös.

Osa mainituista suojatoimista olisi tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja suojatoimia. Tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa mainitaan suojatoimena myös henkilötietojen pseudonymisointi. Kyseinen käsite määrittellään yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklassa. Lääkärin ilmoittamia tietoja olisi mahdollista käsitellä työsuojeluviranomaisessa ja Työterveyslaitoksella joissakin tilanteissa myös pseudonymisoituina. Ilmoitetuista tiedoista olisi mahdollista erottaa käsiteltäväksi vain sellaisia tietoja, joista ei voida ilman lisätietoja päätellä, ketkä henkilöt sairastuivat. Esimerkiksi pelkkä tieto päätoimialasta, ammatista, altisteesta ja sairaudesta voisivat toisinaan riittää ainakin työsuojeluvalvonnan suuntaamiseen tietyille toimialoille ja työsuojelutiedon jakamiseen. Tutkimustoiminnassa ja tilastoinnissa pseudonymisointi on myös tavallista. Pseudonymisoidut tiedot ovat kuitenkin henkilötietoja. (Ks. yleisen tietosuoja-asetuksen johdantokappale 26 ja esimerkiksi perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 20/2020 vp.)

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai ottaa käyttöön lisäehtoja, mukaan lukien rajoituksia, jotka koskevat muun muassa terveystietojen käsittelyä. Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n 3 momentin mukaan lääkärin olisi ilmoitettava potilaalle etukäteen, kun lääkäri aikoo tehdä ilmoituksen potilaan muusta työperäisestä sairaudesta. Etukäteisilmoitus voidaan tulkita 9 artiklan 4 kohdassa tarkoitetuksi terveystietojen käsittelyn lisäehdoksi. Samalla etukäteisilmoituksen edellyttäminen olisi rekisteröidyn henkilötietoja suojaava suojatoimi. Etukäteisilmoituksen saatuaan potilaalla olisi mahdollisuus halutesaan käyttää yleisen tietosuoja-asetuksen 21 artiklassa tarkoitettua vastustamisoikeuttaan.

Sääntelyliikkumavaran käyttö: tietojen säilytysaika eli henkilötietojen käsittely työsuojeluviranomaisessa

Valvontalain 46 a §:n 5 momentin säilytysaikasäännös olisi työsuojeluviranomaisen suorittamaa henkilötietojen käsittelyä koskeva säännös.

Työsuojeluviranomainen säilyttäisi lääkärin ilmoittamia tietoja lakisääteisen valvontatehtävänsä vuoksi. Valvontatehtävästä säädetään useassa laissa. Työsuojeluvalvonnassa noudatettavasta menettelystä säädetään valvontalaissa. Valvontalain 46 a §:n 5 momentti täydentäisi valvontalain muita menettelysäännöksiä lääkärin ilmoittamien tietojen käsittelyn osalta.

Työsuojeluviranomaisen suorittama henkilötietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan (lakisääteinen velvoite). Valvontalain 46 a §:n 5 momentti olisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettua kansallista sääntelyä.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan käsittelyn tarkoitus määrittellään käsittelyn oikeusperusteessa. Työsuojeluviranomainen käsittelee henkilötietoja lakisääteisen valvontatehtävänsä vuoksi. Tämä tarkoitus kävisi ilmi myös valvontalain 46 a §:n 5 momentista.

Yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdassa tarkoitettulla tavalla 5 momentissa säädettäisiin myös käsiteltävistä henkilötiedoista ja niiden säilytysajasta.

Yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti valvontalain 46 a §:n 5 momentilla olisi yleisen edun mukainen tavoite: työsuojeluvalvonta, minkä tavoitteena on työolosuhteiden kehittäminen ja siten ammattitautien ja muiden työperäisten sairauksien ennaltaehkäisy. Yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti 5 momentti olisi oikeasuhteista sääntelyä sillä tavoiteltuun päämäärään nähden, koska 5 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja säilytettäisiin vain 5 momentissa tarkoitettua välttämättömän ajan.

Valvontalain 46 a §:n 5 momentin säilytysaikasäännös koskisi pääasiassa sellaisia tietoja, joita olisi tarvittu terveydenhuollossa alun perin jo terveydenhuollon omiin käyttötarkoituksiin, mutta niitä olisi ilmoitettu myös muuta käyttötarkoitusta varten, eli työolosuhteiden kehittämistä varten. Yleisen tietosuojasetuksen 6 artiklan 4 kohdan mukaisesti 5 momentti olisi välttämättömää sääntelyä työolosuhteiden kehittämisen ja siten ammattitautien ja muiden työperäisten sairauksien ennaltaehkäisyn vuoksi. Tavoite rinnastuu yleisen tietosuojasetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun kansanterveyteen. 5 momentti olisi oikeasuhteista sääntelyä, koska työsuojeluviranomainen säilyttäisi 5 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja vain 5 momentissa tarkoitettua välttämättömän ajan.

Valvontalain 46 a §:n 5 momentissa säädettäisiin nimenomaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen ja valtiosääntöisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysajasta.

Työsuojeluviranomaisen suorittama erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien terveyttä koskevien tietojen käsittely perustuisi yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohtaan (tärkeää yleistä etua koskeva syy, jäsenvaltion lainsäädäntö) ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohtaan (käsittelystä säädetään laissa tai käsittely johtuu välittömästi laissa säädetystä tehtävästä).

Valvontalain 46 a §:n 5 momentti olisi yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa ja tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kansallista sääntelyä.

Yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaisesti työsuojeluviranomainen säilyttäisi valvontalain 46 a §:n 5 momentissa tarkoitettuja terveyttä koskevia tietoja tärkeää yleistä etua koskevasta syystä: työsuojeluvalvonnan, eli työolosuhteiden kehittämisen ja siten ammattitautien ja muiden työperäisten sairauksien ennaltaehkäisyn vuoksi. Terveiden vaarantaneiden työolosuhteiden kehittäminen edellyttää myös terveyttä koskevien tietojen ilmoittamista. Perustelut on mainittu yllä alaluvussa, joka koskee henkilötietojen käsittelyä terveydenhuollossa. Ehdotettava 5 momentti olisi oikeasuhteista sääntelyä tavoitteeseen nähden, koska siinä tarkoitettuja henkilötietoja säilytettäisiin vain 5 momentissa tarkoitettua välttämättömän ajan.

Rekisteröityjen oikeus henkilötietojen suojaan olisi keskeisiltä osin turvattu: Työsuojeluviranomaisen säilytysaikasäännös koskisi vain joitakin potilaan tietoja, jotka olisi ilmoitettu vain potilaan tietynlaisesta työperäisestä sairaustapauksesta. Potilaan muita terveystietoja potilaan elämänsä ajan ei olisi ilmoitettu. Jos potilaan työpaikalla muut henkilöt olisivat sairastuneet vastaavaan sairauteen kuin potilas, tämä tieto olisi tarkkuustasolla ”kyllä”. Muiden sairastuneiden yksilöintitietoja ei olisi ilmoitettu. Lääkäri olisi ilmoittanut tietoja ja työsuojeluviranomainen säilyttäisi niitä viime kädessä toisen perusoikeuden vuoksi. Valtaosan työssäkäyvistä henkilöistä terveystietoja ei olisi ilmoitettu lainkaan työsuojeluviranomaiselle.

Säilytysaikasäännöstä sovellettaessa sovellettaisiin myös rekisteröityjä suojaavia suojatoimia yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa sekä tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa edellytetyllä tavalla. Suojatoimia on mainittu yllä alaluvussa, joka koskee henkilötietojen käsittelyä terveydenhuollossa.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 86 artikla

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n laadinnassa on otettu huomioon myös yleisen tietosuoja-asetuksen 86 artikla.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 86 artiklan mukaan viranomaiset taikka julkis- tai yksityisoikeudelliset yhteisöt yleisen edun vuoksi toteutetun tehtävän suorittamiseksi voivat luovuttaa viranomaisten tai yhteisöjen hallussa olevien virallisten asiakirjojen sisältämiä henkilötietoja viranomaiseen tai yhteisöön sovellettavan unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, jotta voidaan sovittaa yhteen virallisten asiakirjojen julkisuus ja tämän asetuksen mukainen oikeus henkilötietojen suojaan.

Tietosuojalain 28 §:n mukaan oikeuteen saada tieto ja muuhun henkilötietojen luovuttamiseen viranomaisen henkilörekisteristä sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta säädetään. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999), jäljempänä *julkisuuslaki*.

Julkisuuslain 1 §:n mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei julkisuuslaissa tai muussa laissa erikseen toisin säädetä. Julkisuuslain 24 §:ssä säädetään salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista. Salassapitosääntelyä on myös erityislaeissa. Esimerkiksi asiakastietolain 4 §:ssä säädetään terveydenhuollon asiakastietojen (potilastietojen) salassapidosta.

Julkisuuslain 29 §:n mukaan viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta muun muassa, jos tiedon antamisesta on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Julkisuuslain 16.3 §:n mukaan viranomaisen henkilörekisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion tai tulosteen tai sen tiedot sähköisessä muodossa, jollei laissa ole toisin erikseen säädetty, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suoja koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja.

Ehdottavassa valvontalain 46 a §:ssä olisi kyse pääasiassa tietojen luovuttamista koskevasta sääntelystä. 46 a §:ssä säädettäisiin lääkärin velvollisuudesta ilmoittaa ja oikeudesta ilmoittaa tiettyjä tietoja, mukaan lukien henkilötietoja, salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä. Tietoja luovuttaisi terveydenhuollon palvelunantaja, joka voi olla julkinen tai yksityinen taho. Tietoja vastaanottaisi työsuojeluviranomainen sekä Työterveyslaitos, joka on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos. Kuten aiemmin on todettu, molemmilla olisi myös oikeusperuste luovutettavien henkilötietojen käsittelylle.

Johtopäätökset kansallisen sääntelyliikkumavaran käytöstä

Kaiken kaikkiaan ehdotettava valvontalain 46 a § olisi laadittu yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuna kansallisen sääntelyliikkumavaran sekä tietosuojalain puitteissa.

4.2 Keskeiset ehdotukset: asiakastietolain 76 §

Esityksessä ehdotetaan, että asiakastietolain 76 §:ää kysely- ja välityspalvelusta täsmennettäisiin valvontalain 46 a §:n vuoksi. Kysely- ja välityspalvelulla saataisiin välittää asiakirjoja

salassapitosäännösten estämättä myös tiedon luovuttajan lakiin perustuvan ilmoitusvelvollisuuden ja tiedonluovutusosoikeuden perusteella.

4.3 Pääasialliset vaikutukset

4.3.1 Taloudelliset vaikutukset

Lääkärin tekemän ilmoituksen taloudelliset vaikutukset

Valvontalain 46 a §:ssä tarkoitetun lääkärin ilmoituksen tekeminen edellyttää lääkäriltä potilaan tutkimista ja tapauksen selvittelyä, eli asiantuntemusta ja työajan käyttöä. Ehdotettavan 46 a §:n johdosta lääkärin resurssien käyttöön tulisi lähtökohtaisesti aiempaa enemmän joustavuutta, koska ehdotettavan 46 a §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus koskisi pienempää määrää sairauksia kuin voimassa olevan lain mukainen ilmoitusvelvollisuus. Ehdotettavan 46 a §:n mukaan osa työperäisistä sairauksista olisi vain lääkärin ilmoitusosoikeuden piirissä.

Todellisuudessa ilmoituksia tehdään kuitenkin nykyään vain vähän. Tavoitteena on, että ilmoituksia tehtäisiin jatkossa enemmän. Sen vuoksi ehdotettava 46 a § ja sitä koskeva tiedotus ja koulutus voisivat merkitä sitä, että lääkäreiden resursseja käytettäisiin aiempaa enemmän. Muiden työperäisten sairauksien tapauksissa lääkärin tulisi myös kertoa potilaalle, että lääkäri aikoo tehdä ilmoituksen, milloin ilmoitus on tarkoitus tehdä ja että potilaalla on oikeus vastustaa henkilötietojen käsittelyä. Kuluvien resurssien määrään ja niiden taloudelliseen arvoon vaikuttaa kunkin lääkärin palkka- tai palkkiotaso, asiantuntemus, terveydenhuollon tietojärjestelmien ketteryys ja helppokäyttöisyys ja moni muu käytännöllinen seikka.

Lääkärin tekemättä jättämän ilmoituksen mahdolliset taloudelliset vaikutukset

Resurssien käytön kannalta on otettava huomioon, että myös tekemättä jätetyllä ilmoituksella voi olla taloudellisia vaikutuksia. Jos ilmoitus laiminlyödään ja jos työsuojeluviranomainen ei saa tietoa työolosuhteiden puutteista muutakaan kautta eikä puutteita korjata, tämä voi pahimmillaan johtaa uusiin, vastaaviin sairaustapauksiin. Yksikin uusi sairastunut työntekijä tai yrittäjä merkitsee inhimillisen kärsimyksen lisäksi yleensä vähintään jonkinlaisia taloudellisia menetyksiä yksilölle, työllistävälle yritykselle, vakuutuslaitokselle ja/tai yhteiskunnalle. Näitä vaikutuksia syntyy todennäköisesti jo nykyään, koska ilmoitusten määrä on vähäinen. Ilmoituspuutteet vähentävät myös Työterveyslaitoksen käytettävissä olevaa tietomäärää työperäisten sairauksien tutkimuksessa ja esimerkiksi diagnosoinnin ja hoidon kehittämisessä.

Lääkärin tekemättä jättämän yhden ilmoituksen mahdollisia taloudellisia vaikutuksia eri tahoille on mahdotonta arvioida kattavasti. Työolosuhteissa esiintyvät altisteet, niistä johtuvat ammattitaudit ja muut työperäiset sairaudet, sairauksien toteaminen ja hoito, hoidon kustannukset sekä sairauksista aiheutuneet haitat henkilön terveydelle, työkyvylle ja toimeentulolle on monimutkainen ja tapauskohtainen ilmiö.

Esimerkiksi altistumisaika sekä altistumisen ja sairastumisen välinen viiveaika voivat olla pitkiä ennen kuin potilas alkaa oireilemaan ja sairautta päästään selvittämään. Samoissa työolosuhteissa tapahtunut altistuminen ei välttämättä johda altistuneilla samoihin seuraamuksiin. Altistunut henkilö voi myös pysyä täysin terveenä. Eri henkilöt voivat myös altistua samoissa työolosuhteissa enemmän tai vähemmän, riippuen esimerkiksi kunkin työtehtävistä tai työajasta. Lisäksi kaikki työperäisesti oireilevat henkilöt eivät hakeudu terveydenhuoltoon tai työolosuhteiden ja sairauden syy-yhteys jää terveydenhuollossa tunnistamatta.

Usein työperäinen sairaus ei ole vakava ja sairastunut henkilö voi jatkaa työuraansa normaalisti tai pienin muutoksin. Toisaalta myös ei-vakava, lyhytkestoinenkin sairaus voi aiheuttaa hoito- ja lääkekuluja sekä sairauslomapäiviä, joista aiheutuu kustannuksia ainakin sairastuneen henkilön työnantajalle sekä mahdollisesti sairastuneelle henkilölle itselleen ja yhteiskunnalle.

Työperäisistä sairauksista vain osa on vakuutuslaitosten työtaturma- ja ammattitautivakuutuksesta korvaamia ammattitauteja. Tämä vaikuttaa siihen, kenen vastuulla työperäiseen sairautteen sairastuneen henkilön tutkimus-, hoito- ja lääkekulujen kustantaminen ja toimeentulon turvaaminen on sekä mistä rahoituslähteestä tutkimus-, hoito- ja lääkekulut ja toimeentulo maksetaan. On myös mahdollista, että vakuutuskorvauksesta huolimatta sairastunut henkilö saattaa tarvita ja olla oikeutettu toisinaan myös yhteiskunnan muihin etuuksiin. Jos sairauden epäillään perustellusti olevan ammattitauti, mutta sairautta ei lopulta vahvisteta ammattitaudiksi, myös tällaisissa tapauksissa vakuutusyhtiöille aiheutuu kustannuksia tutkimuskulujen korvaamisesta.

Työterveyslaitoksen julkaisun ”Ammattitaudit ja ammattitautiepäilyt 2021-2022” (s. 3) mukaan vuosina 2021–2022 yleisimmät työikäisten (huom. vain) vahvistetut ammattitaudit olivat COVID-19-infektion lisäksi meluvamma, allerginen kosketusihottuma, ärsytyskosketusihottuma, ammattiastma ja ammattinuha. Niiden määrät liikkuivat likimain aiempien vuosien tasolla. Ammattitautitilastoissa huomionarvoista oli myös edelleen jatkuva kryptosporidioosiepidemia ja nousussa oleva syyhytapausten määrä.

Pääosa ammattitaudeista aiheuttaa potilaalle haittaa vain tilapäisesti. Työterveyslaitoksen tietojen mukaan esimerkiksi vuonna 2022 vahvistetuissa ammattitautitapauksissa valtaosa potilaista, noin 96 %, koki vahvistamisvuoden 2022 aikana vain tilapäistä haittaa. Esim. kryptosporidioosi, syyhy ja COVID-19 ovat infektioitauteja, joista tyypillisesti parannutaan melko lyhyessä ajassa. On myös ammattitauteja, jotka eivät käytännössä aiheuta lainkaan haittaa, esimerkiksi asbestiplakkitauti.

Toisaalta myös osa yleisimmistä ammattitaudeista on sellaisia, joihin voi liittyä merkittävä työkykyuhka ja siten huomattavia kustannuksia. Esimerkiksi allerginen kosketusihottuma, ammattiastma ja ammattinuha voivat johtaa työkyvyttömyyteen omaan työhön, jolloin työtehtävien vaihto tai ammatillinen kuntoutus on tarpeen. Jos ammattitauti syntyy allergisella mekanismilla, jo pienikin määrä allergiaa aiheuttavaa tekijää voi laukaista oireita. Monissa töissä tällaisen tekijän välttäminen kokonaan on mahdotonta.

On myös mahdollista, että sairaudesta aiheutunut haitta pitkittyy tai muuttuu. Esimerkiksi ammattitaudin vahvistamisvuonna vain tilapäisesti haittaa aiheuttanut vahvistettu ammattitauti voi myöhemmin aiheuttaa pysyvää haittaa tai jopa kuoleman. Työterveyslaitoksen tietojen mukaan esimerkiksi vuonna 2022 89 henkilöä kuoli ammattitaudiksi (eri vuosina) vahvistettuihin sairauksiin. Esimerkkejä kuolemaan mahdollisesti johtavista ammattitaudeista ovat mesoteliooma ja keuhkosityöpä. Työikäisillä kuolemaan johtavia ammattitauteja on hyvin vähän, mutta yli 65-vuotiailla niitä esiintyy ja ne liittyvät tyypillisesti aiempaan asbestialtistumiseen.

Lääkärin tekemättä jättämän yhden ilmoituksen mahdollisten taloudellisten vaikutusten arviointia vaikeuttaa myös se, että jo pelkästään korvattavien ammattitautien aiheuttaman työkyvyttömyyden johdosta henkilölle maksettavat ansionmenetykskorvaukset vaihtelevat tapauskohtaisesti. Korvausten tasoon vaikuttavat myös kunkin henkilön työstä saamat ansiot.

Korvattavista ammattitaudeista vain pieni osa johtaa pitkäaikaiseen tai pysyvään työkyvyttömyyteen ja tapaturmaeläkkeeseen. Tapaturmavakuutuskeskuksen tietojen mukaan esimerkiksi vuonna 2023 vakuutuslaitokset (muut kuin Mela) rekisteröivät ammattitauteja 1 259 ja ammattitautien epäilyjä 1 149. Tapaturmavakuutuskeskuksen tietojen mukaan vuonna 2023

vakuutuslaitokset (muut kuin Mela) vahvistivat palkansaajien tapaturmaeläkkeitä (täysi tai osittainen) ammattitaudin perusteella 49.

Toisaalta vaikka tapaturmaeläkkeeseen johtavia ammattitautitapauksia on määrällisesti vähän, silti niiden kustannukset ovat henkilötasolla suuria. Tapaturmavakuutuskeskuksen tietojen mukaan esimerkiksi pelkästään vuonna 2023 ilmenneet, vahvistetut ammattitaudit aiheuttavat vakuutuslaitoksille (muille kuin Melalle) korvauskustannuksia arviolta noin 21 miljoonaa euroa. Summa sisältää vuoden 2024 loppuun mennessä maksetut korvaukset sekä niin sanotut vahvistetut varaukset tiedettyihin tuleviin maksuihin. (Summa ei sisällä Tapaturmavakuutuskeskuksen osuutta, koska Tapaturmavakuutuskeskus ei tee varauksia).

Vakuutuslaitoksille aiheutuneiden korvauskustannusten lisäksi on huomattava, että vahvistetut ammattitautitapaukset aiheuttavat tyypillisesti alkuvaiheessa kustannuksia myös ainakin sairastuneen henkilön työnantajalle ja mahdollisesti sairastuneelle itselleen ja yhteiskunnalle. Kaikki henkilön tutkimus- ja hoitokulutkaan eivät välttämättä aina ohjaudu vakuutuslaitosten maksettavaksi, vaikka näin olisi pohjimmiltaan tarkoitus, vaan kustannuksia voi jäädä myös esimerkiksi hyvinvointialueiden maksettavaksi. Lisäksi on mahdollista, että vakuutuskorvauksesta huolimatta sairastunut henkilö saattaa toisinaan tarvita ja olla oikeutettu myös yhteiskunnan muihin etuuksiin toimeentulonsa tai asumisensa turvaamiseksi.

Koska on mahdollista, että lääkärin tekemättä jättämä ilmoitus voi johtaa jatkossa uusien vastaavien sairaustapausten osalta inhimillisen kärsimyksen lisäksi taloudellisiin menetyksiin, joita olisi mahdollista pyrkiä estämään ennalta työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen keinoin, Tapaturmavakuutuskeskuksen tilastoyksikkö laati sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä esimerkin asiasta. Esimerkissä hahmotettiin karkeasti, suuntaa-antavasti ja hyvin yksinkertaistetusti taloudellisia vaikutuksia, joita yksi tekemättä jätetty ilmoitus voisi mahdollisesti pahimmillaan aiheuttaa vakuutuslaitokselle.

Esimerkki koski kuvitteellista tapausta, jossa tekemättömän lääkärin ilmoituksen vuoksi työolosuhteet jäisivät tarkastamatta eikä työolosuhteiden puutteita korjattaisi. Alun perin sairastuneen henkilön kanssa samoissa työolosuhteissa työskennellyt 40-vuotta täyttänyt miestyöntekijä sairastuisi työolosuhteiden vuoksi poikkeuksellisesti vakavaan korvattavaan ammattitautiin. Esimerkissä 40-vuotiaan miehen edessä oleva pitkä työura katkeaisi kokonaan. Esimerkissä miehen kuukausiansio oli 4 000 e/kk. Esimerkissä mies oli oikeutettu lakisääteisestä työtapa- turma- ja ammattitautivakuutuksesta työkyvyttömyyden perusteella ensimmäisen vuoden ajan maksettavaan päivärahaan ja tämän jälkeen maksettavaan tapaturmaeläkkeeseen. Esimerkissä tulevaisuudessa maksettava eläke laskettiin nimellisarvoisena ja esimerkissä huomioitiin Tilastokeskuksen tietoihin perustuva miesten elinajanodote 80 vuotta. Esimerkillä pyrittiin kuvaamaan vakuutuslaitokselle aiheutuvien taloudellisten vaikutusten mahdollista esimerkinomaista mittakaavaa poikkeuksellisessa vakavassa ammattitautitapauksessa. Esimerkissä kustannuksia syntyi miehelle maksettavasta päivärahasta ja tapaturmaeläkkeestä yhteensä 1 651 980 euroa.

Esimerkissä ei huomioitu sairauden tutkimuksen ja hoidon kustannusten korvaamista. Esimerkissä ei voitu myöskään arvioida mahdollisia muille kuin vakuutuslaitokselle aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia tai välillisiä kustannusvaikutuksia. Vaikka esimerkki ei ollut kattava, se osoitti, että valvontalain 46 a §:ssä tarkoitetulla lääkärin ilmoituksella yhdistettynä työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen keinoihin on mahdollisuus torjua joissakin tapauksissa hyvinkin merkittävien kustannusten aiheutumista. Lääkäreiden tulisi siten tehdä ilmoituksia inhimillisen kärsimyksen estämisen lisäksi myös eri osapuolten taloudellisista syistä.

Tietojärjestelmämuutosten taloudelliset vaikutukset

Työsuojeluhallinnon tulisi päivittää lääkäreiden käyttöön tarjoamansa ilmoituslomake, jotta lomake vastaisi ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla ilmoitettavia tietoja. Tämä veisi työaikaa. Lomake on tarkoitettu viedä osaksi terveydenhuollon palvelunantajien käyttämiä tietojärjestelmiä ja osaksi valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluita. Lomakkeen tietorakenne mahdollistaisi lomakkeen luovuttamisen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla. Päivitetyn lomakkeen käyttöönotto vaikuttaa siten terveydenhuollon tietojärjestelmiin ja aiheuttaa todennäköisesti kustannuksia terveydenhuollon toimijoille. Kustannusten määrä on tapauskohtainen.

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n mukaan Manner-Suomen terveydenhuollon palvelunantajan olisi välitettävä ilmoitus terveydenhuollosta asiakastietolaissa tarkoitetun kysely- ja välityspalvelun avulla. Velvollisuus merkitsee sitä, että terveydenhuollon palvelunantajan tulisi todennäköisesti kehittää omaa tietojärjestelmäänsä, jos palvelunantaja ei olisi jo aiemmin ottanut kysely- ja välityspalvelua käyttöön esimerkiksi muiden lääkärin lausuntojen tai todistusten välittämisen vuoksi. Tietojärjestelmämuutoksista aiheutuisi kustannuksia osalle terveydenhuollon palvelunantajista. Kustannusten määrä on tapauskohtainen. Ehdotettava siirtymäsäännös mahdollistaisi kuitenkin kahden vuoden siirtymäajan asiaan.

Kysely- ja välityspalvelun käyttö edellyttää myös, että työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos kehittävät omia tietojärjestelmiään siten, että ne voisivat hakea/ vastaanottaa ilmoituksen kysely- ja välityspalvelun avulla. Työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos voivat toteuttaa tietojärjestelmämuutokset niiden toimintamenoihin tarkoitettujen määrärahojen puitteissa.

4.3.2 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n tavoitteena on nykyistä suurempi ilmoitusmäärä. Jos 46 a §:n uudistaminen sekä lääkäreille suunnattu tiedotus ja koulutus johtaisivat ilmoitusmäärän kasvuun, tämä vaikuttaisi myönteisesti työolosuhteiden parantamiseen ja työperäisten sairauksien ennaltaehkäisyyn, eli viime kädessä perustuslain 18 §:ssä tarkoitettuun työvoiman suojeluun.

Ehdottavassa 46 a §:ssä tarkoitettu lääkärin ilmoitusvelvollisuus olisi voimassa olevaa ilmoitusvelvollisuutta suppeampi. Ehdotettava 46 a § olisi myös aiempaa täsmällisempi ja selvempi ilmoitettavien sairaustapausten ja ilmoitettavien tietojen osalta. Perustuslain 8 §:ssä tarkoitettun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja 21 §:ssä tarkoitettun oikeusturvan näkökulmasta nämä muutokset olisivat lääkärille myönteisiä muutoksia. Lääkärin asema olisi aiempaa selvempi.

Perustuslain 10 §:ssä tarkoitettun yksityisyyden suojan ja henkilötietojen suojan näkökulmasta yllä mainitut muutokset olisivat myös potilaille myönteisiä muutoksia. Potilas tietäisi aiempaa paremmin, missä sairaustapauksessa lääkärillä olisi ilmoitusvelvollisuus ja ilmoitusoikeus sekä mitä tietoja hänestä ilmoitettaisiin. Potilas myös näkisi kaikki ilmoitetut tiedot yhtä tietoa lukuun ottamatta jälkikäteen kansalaisen käyttöliittymästä. Lisäksi ehdotettavan valvontalain 46 a §:n 3 momentissa tarkoitettu lääkärin tekemä potilaan etukäteisinformointi johtaisi siihen, että potilas voisi halutessaan vastustaa henkilötietojensa käsittelyä, eli muun työperäisen sairauden ilmoittamista. Tämä olisi myönteinen uusi säännös potilaan yksityisyyden suojan ja henkilötietojen suojan, itsemääräämisoikeuden ja oikeusturvan kannalta.

4.3.3 Vaikutukset terveydenhuollon palvelunantajan, työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen toimintaan ja tiedonhallintaan

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla ilmoitettavien tietojen täsmentäminen helpottaisi tietojen käsittelyä ja tiedonhallintaa terveydenhuollossa, työsuojeluviranomaisessa ja Työterveyslaitoksella. Kunkin tiedon luonne kävisi ilmi säännöskohtaisista perusteluista. Ilmoituksen välittäminen kysely- ja välityspalvelun avulla tekisi ilmoitusprosessista aiempaa jäsenellymmän

ja tietoturvallisemman, kun ilmoituksen lähettämisestä postilla ja turvasähköpostilla luovutettiin ainakin Manner-Suomen osalta siirtymäajan jälkeen.

Yleisellä tasolla tiedonhallinnan vastuisiin ja prosesseihin ei tulisi juurikaan muutoksia kysely- ja välityspalvelun käyttöönoton, eli prosessimuutoksen, lisäksi. Tietoja käsiteltäisiin muilta osin samoilla tietojärjestelmillä kuin aiemminkin. Esimerkiksi työsuojeluviranomaisessa salassa pidettävät tiedot sekä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat henkilötiedot ja muut valtiosääntöisesti arkaluonteiset henkilötiedot pidetään asianhallintajärjestelmässä. Asianhallintajärjestelmässä tietojen käsittelyä rajoitetaan käyttöoikeuksin. Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n johdosta työsuojeluviranomainen, Työterveyslaitos ja julkinen terveydenhuollon palvelunantaja tarkistaisivat, onko niitä koskevia tiedonhallintamalleja täsmennettävä. Työsuojeluviranomainen tarkistaisi ja tarvittaessa päivittäisi myös lääkärin ilmoittamien erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen ja valtiosääntöisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysajat eri tilanteissa/ prosesseissa, jotta tietoja säilytettäisiin aina vain välttämättömän ajan.

Jos ilmoitusmäärä kasvaisi, työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos saisivat aiempaa useammin tietoa työolosuhteiden aiheuttamista haitallisista seurauksista ihmisten terveydelle. Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla työsuojeluviranomainen saisi myös sellaisia ilmoituksia, joissa potilas olisi sairastunut yrittäjätyössä. Jo nykyään työsuojeluviranomainen saa vuosittain muutamia yrittäjiä koskevia ilmoituksia. Työsuojeluviranomainen harkitsisi aina kunkin ilmoituksen saatuaan, millaisiin valvontatoimenpiteisiin kyseinen ilmoitus antaisi aihetta ryhtyä ja millaista tietojen käsittelyä valvontatoimenpiteet edellyttäisivät.

4.3.4 Sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutukset

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla lääkäri ilmoittaisi tietoja sairaustapauksista, joissa työn ja sairauden synnyn välillä on syy-yhteys. Tietoja ilmoitettaisiin yhtä lailla eri sukupuoliin kuuluvilla henkilöillä epäillyistä ammattitaukeista ja muista työperäisistä sairauksista. Kuten luvusta 5.4 käy ilmi, esityksen valmistelun aikana pohdittiin, tulisiko lääkärin ilmoittaa potilaan henkilötunnuksen ja oikeudellisen sukupuolen lisäksi potilaan syntymässä määritelty, lääketieteellisesti perusteltu sukupuoli, koska ainakin teoriassa erilaiset työolosuhteet voivat vaikuttaa erilaisiin kehoihin eri tavoin. Pohdittiin, millainen sukupuoli tieto tarvittaisiin esimerkiksi ammattitautien tilastointiin. Esityksessä päädyttiin siihen, että on toistaiseksi riittävää, jos lääkäri ilmoittaa vain henkilötunnuksen ja oikeudellisen sukupuolen. Yleensä ammattitaudit ja muut työperäiset sairaudet ovat sellaisia, ettei sukupuolella ole niiden kannalta merkitystä. Sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten näkökulmasta esityksessä valittu ratkaisu on neutraali. Valitun ratkaisun johdosta esimerkiksi mahdolliset transsukupuoliset potilaat ovat samassa asemassa kuin muut sairastuneet eivätkä he nouse – tämänhetkisten työperäisten sairauksien näkökulmasta turhaan – esiin lääkäreiden ilmoittamassa tietoaaineistossa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot vaikutuksineen

5.1 Ilmoitusta koskevan sääntelyn siirto asiakastietolakiin

Esityksen valmistelun alkuvaiheessa harkittiin lääkärin ilmoitusta koskevan sääntelyn siirtämistä lääkäreiden valvontalakiin paremmin tuntemaan asiakastietolakiin. Vaihtoehto ei kuitenkaan ole mahdollinen, koska asiakastietolain on tarkoitus sisältää vain yleiset säännökset sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä. Sektorikohtainen sääntely tulee sijoittaa sektorikohtaisiin lakeihin.

5.2 Ilmoittajana terveydenhuollon palvelunantajan tehtäviä suorittava muu henkilö

Esityksen valmistelun aikana harkittiin, voisiko terveydenhuollon palvelunantajan tehtäviä suorittava muukin henkilö kuin lääkäri tehdä ilmoituksen lääkärin puolesta lääkärin pyynnöstä ja ohjauksessa. Ajatuksena oli, että lääkäri olisi vastannut kuitenkin aina ilmoitettujen tietojen oikeellisuudesta ja ilmoitusvelvollisuuden noudattamisesta.

Ehdotuksen taustalla oli nykyinen ilmoitusmäärä. Suomessa on myös yleisellä tasolla keskusteltu lääkärin resurssien vapauttamisesta ydintehtävänsä. Ehdotuksen johdosta terveydenhuollon palvelunantaja olisi saanut lisää harkintavaltaa lääkäreiden resurssien käyttöön. Tavoitteena oli, että ainakaan käytettävissä oleva lääkäreiden resurssimäärä ei estäisi ilmoittamista. Pyrkimyksenä oli ilmoitusmäärän kasvattaminen ja siten työolosuhteiden parantaminen.

Asiassa oli kuitenkin huomioitava, kuinka vaativaa valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettua ilmoituksen tekeminen käytännössä on. Ilmoituksen tekeminen vaatii tietämystä altisteen ja sairauden välisestä syy-yhteydestä. Kumulatiivisen altistumisen seurauksena syntyvien sairauksien kohdalla ilmoituksen tekeminen vaatii myös arvion siitä, missä pääasiallinen altistuminen on tapahtunut, esimerkiksi minkä työnantajan palveluksessa ja missä ammatissa. Niin sanottu pääasiallinen altistetyö / altistetyönantaja voi olla esimerkiksi vuosien tai jopa vuosikymmenien takaa. Valmistelun aikana esitysluonnosta kommentoineet lääkäritaustaiset asiantuntijat Työterveyslaitokselta sekä työterveyshuollon neuvottelukunnan työperäisten sairauksien jaostossa katsoivat, että on riittävää, että lääkäri tekee ilmoituksen itse. Lääkäri on kuitenkin ilmoittamisesta yksin vastuussa. Lisäksi jo nykyään lääkärin on mahdollista hyödyntää teknisesti esimerkiksi sanelua, kunhan lopuksi varmistaa, että ilmoitettavat tiedot ovat oikein.

5.3 Potilaan työtä koskevien tietojen tulkitseminen osaksi potilastietoja

Esityksessä ehdotetaan, että lääkäri ilmoittaisi valvontalain 46 a §:n nojalla potilastietoja ja potilaan työtä koskevia tietoja. Lääkäri ilmoittaisi tietoja erityisesti sellaisesta työstä, jossa potilas altistui siten, että altistuminen johti sairauden syntymiseen työskentelyn aikana tai sen päätyttyä. Esityksen valmistelun aikana oli pohdittava, erotellaanko 46 a §:ssä potilastiedot ja potilaan työtä koskevat tiedot esitetyllä tavalla vai tulkitaanko potilaan työtä koskevat tiedot osaksi potilastietoja.

Asiakastietolain 3 §:ssä säädettävän potilastiedon määritelmän sanamuodon mukaan potilastieto tarkoittaa potilasasiakirjaan ja muuhun terveydenhuollossa laadittuun asiakirjaan sisältyvää potilaan terveydentilaa tai toimintakykyä tai tämän saamaa terveysterveyspalvelua koskevaa asiakastietoa. Suppeasti tulkittuna potilaan työtä koskevat tiedot eivät ole potilastietoja. Suppean tulkinnan seurauksena potilaan työtä koskevat tiedot eivät myöskään kuulu asiakastietolain 4 §:ssä säädettävän terveydenhuollon asiakastietojen (potilastietojen) salassapidon piiriin.

Asiakastietolain hallituksen esityksen HE 246/2022 vp (s. 61) mukaan potilastietoja olisivat myös ne potilasta koskevat tiedot, jotka sisältyvät terveydenhuollossa muita viranomaisia ja tahoja varten laadittaviin todistuksiin ja lausuntoihin. Hallituksen esityksen kirjaus on mahdollista ymmärtää siten, että sittenkin kaikki lääkärin ilmoitukseen sisältyvät potilasta koskevat tiedot - myös potilaan työtä koskevat tiedot - olisivat potilastietoja. Tämän laajemman tulkinnan seurauksena potilaan työtä koskevat tiedot kuuluisivat asiakastietolain 4 §:ssä säädettävän terveydenhuollon asiakastietojen (potilastietojen) salassapidon piiriin.

Potilaan työtä koskevat tiedot ovat hyvin keskeisiä tietoja työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle. Tiedot kertovat henkilön terveyden vaarantaneista työolosuhteista.

Työsuojeluviranomainen käsittelee lakisääteisten tehtäviensä vuoksi pääasiassa työnantajien tietoja sekä samalla erilaisten henkilöiden työtä, kuten työolosuhteita, koskevia tietoja. Työnantajina voivat toimia sekä oikeushenkilöt että luonnolliset henkilöt. Työnantajien tiedot ja henkilöiden työtä koskevat tiedot ovat julkisuusperiaatteen mukaisesti pääsääntöisesti julkisia tietoja, ellei jokin tieto ole erikseen jonkin salassapitoperusteen vuoksi salassa pidettävä. Esimerkiksi julkisuuslain 24 §:n 1 momentissa säädetävissä salassapitoperusteissa on muun muassa tarkastuksia ja valvontaa koskeva 15 kohta. Se sisältää vahinkoedellytyslausekkeen, joka täyttyy työsuojeluvalvonnassa tyypillisesti vain joidenkin tietojen kohdalla.

Esityksen valmistelun aikana oli pohdittava, miten valvontalain 46 a §:ssä suhteutetaan toisiinsa terveydenhuollon potilastietojen salassapito ja työtä koskevien tietojen pääsääntöinen julkisuus.

Esityksessä valittiin asiakastietolain 3 §:n sanamuotoon perustuva potilastietojen suppea tulkinta. Esityksessä ehdotetaan, että valvontalain 46 a §:ssä erotellaan salassa pidettävät potilastiedot ja potilaan työtä koskevat tiedot. Potilaan työtä koskevat tiedot olisivat lähtökohtaisesti julkisia, ellei jokin muu salassapitoperuste johtaisi näidenkin tietojen salassapitoon. Ratkaisuun päädyttiin, koska julkisuusperiaatteen mukaan viranomaisten toiminnassa julkisuuden tulisi olla pääsääntö ja salassapidon vain suppeasti tulkittava poikkeus.

Jos esityksessä olisi valittu potilastietojen laaja tulkinta ja katsottu potilaan työtä koskevat tiedot osaksi salassa pidettäviä potilastietoja, se olisi merkinnyt tosiasiallisesti sairauteen johtaneiden vaarallisten työolosuhteiden salassa pitoa. Kun työolosuhteet ovat johtaneet työperäiseen sairauteen, on todennäköistä tai mahdollista, että työpaikalla on ollut puutteita työturvallisuuslain säädännön noudattamisessa, ellei kyse ole esimerkiksi aiemmin tuntemattomista altisteista. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 20 kohdan mukaan (elinkeino)toiminnasta haittaa kärsivien oikeuksien valvomiseksi merkitykselliset tiedot ja myös elinkeinonharjoittajan velvollisuuksia ja niiden hoitamista koskevat tiedot ovat luonteeltaan julkisia tietoja. Esityksessä valittu potilastietojen suppea tulkinta olisi siten linjassa yleislaissa omaksutun sääntelyratkaisun kanssa.

5.4 Syntymässä määritellyn lääketieteellisen sukupuolen ilmoittaminen

Lääkäri ilmoittaisi ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla potilaan henkilötunnuksen lisäksi tämän oikeudellisen, eli väestötietojärjestelmään merkityn sukupuolen. Esityksen valmistelun aikana pohdittiin, tulisiko lääkärin ilmoittaa myös potilaan syntymässä määritelty, lääketieteellinen sukupuoli.

Tausta

Henkilön sukupuoli määritetään yleensä terveydenhuollossa henkilön syntymän yhteydessä. Tieto henkilön syntymästä ja sukupuolesta ilmoitetaan terveydenhuollosta Digi- ja väestötietovirastolle väestötietojärjestelmää varten. Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 11 §:n mukaan, kun henkilön tiedot talletetaan ensimmäisen kerran väestötietojärjestelmään, hänelle on annettava henkilötunnus. Henkilötunnus muodostuu muun muassa yksilönumerosta. Yksilönumero sisältää tiedon henkilön sukupuolesta. Väestötietojärjestelmästä annetun valtioneuvoston asetuksen (128/2010) mukaan yksilönumeron antamista varten väestötietojärjestelmään talletetaan henkilön sukupuoliedoksi mies tai nainen.

Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain 12 §:n mukaan väestötietojärjestelmään talletettu henkilötunnus voidaan muuttaa muun muassa, jos henkilö on sukupuolen vahvistamisesta annetun lain (295/2023) mukaisesti vahvistettu toiseen sukupuoleen kuuluvaksi. Sukupuolen vahvistaminen voi käytännössä johtaa tilanteeseen,

jossa henkilön itse kokema, vahvistettu, henkilötunnuksesta ilmi käyvä, väestötietojärjestelmään merkitty, oikeudellinen sukupuoli poikkeaa siitä sukupuolesta, mihin henkilön kehon sukupuolitetut piirteet, kuten anatomia, kromosomit tai hormonit, viittaavat. Eli oikeudellinen sukupuoli voi erota syntymässä määritellystä, lääketieteellisesti perustellusta sukupuolesta.

Sukupuolen vahvistamisesta annetun lain 3 §:n mukaan vahvistettua sukupuolta on pääsääntöisesti pidettävä henkilön sukupuolena sovellettaessa muuta lainsäädäntöä. Siten myös valvontalain 46 a §:n nojalla ilmoitettavan sukupuolen tulisi olla (vahvistettu) henkilötunnuksesta ilmi käyvä, väestötietojärjestelmään merkitty, oikeudellinen sukupuoli (mies tai nainen).

Kysymys syntymässä määritellyn lääketieteellisen sukupuolen ilmoittamisesta

Lääkäri ilmoittaa tietoja henkilöstä, jonka työolosuhteet ja sairauden synty ovat syy-yhteydessä. Tavoitteena on parantaa työolosuhteita ja ennaltaehkäistä sairauksia. Koska erilaiset työolosuhteet voivat vaikuttaa erilaisiin kehoihin eri tavoin, esityksen valmistelun aikana pohdittiin, tulisiko lääkärin ilmoittaa myös henkilön syntymässä määritelty, lääketieteellinen sukupuoli. Ollisiko tieto ainakin teoriassa olennainen, kun otetaan huomioon ilmoituksen sisältö ja tarkoitus? Asiaa pohdittaessa huomioitiin erilaisia seikkoja.

EU:n strategiakehyksen COM(2021) 323 final (s. 14) mukaan muun muassa työvoiman moninaisuuden, myös sukupuolten välisten erojen, huomioon ottaminen on ratkaisevan tärkeää sekä nais- että miestyöntekijöiden turvallisuuden ja terveyden varmistamiseksi ja myös työperäisiä riskejä arvioitaessa.

Tieto henkilön vahvistetusta sukupuolesta voidaan katsoa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvaksi henkilötiedoksi (ks. HE 19/2018 vp s. 9-10) ja salassa pidettäväksi tiedoksi. Henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta sukupuolیتiedon valinnassa ratkaisevaa tulisi olla, mitä tarkoitusta varten sukupuolیتietoa käsitellään. (Ks. EU-tuomioistuimen ratkaisu C-247/23, erityisesti tuomion kohdat 26 ja 32.)

Kun lääkäri ilmoittaa tietoja potilaasta, potilaasta tarvitaan ainakin henkilötunnus henkilön yksilöimistä eli yksiselitteistä muista erottamista varten. Esityksen valmistelun aikana pohdittiin, millainen sukupuolیتieto tarvittaisiin esimerkiksi ammattitautien tilastointiin. Sukupuoli kuuluu jäsenvaltion ammattitautitilaston tietoihin komission suosituksen (EU) 2022/2337 sekä asetuksen (EY) N:o 1338/2008 liitteen V perusteella. Ammattitautitilastoja käytetään muun muassa ammattitautien ennaltaehkäisyssä.

Asiassa huomioitiin, kuinka monen työperäisen sairauden kannalta sukupuolella on tai voi tulevaisuudessa olla merkitystä, ja kuinka todennäköistä on, että nimenomaan sukupuolensa vahvistanut henkilö saa tällaisen sairauden. Nämä vaikuttavat siihen, kuinka todennäköisesti sairastuneiden henkilöiden ”harhaanjohtavat” sukupuolیتiedot voisivat vääristää työperäisiä sairauksia koskevia tietoja.

Esimerkkejä sairauksista, jotka liittyvät tiettyihin kehon sukupuolitetuihin piirteisiin, ovat kivessyöpä ja munasarjasyöpä. Rintasyöpä on myös vahvasti naisten kehoon liittyvä syöpä, mutta se voi esiintyä harvinaisena myös miehillä. Toistaiseksi Työterveyslaitoksen työperäisten sairauksien rekisterissä ei ole yhtään tapusta, jossa diagnoosina olisi kivessyöpä, munasarjasyöpä tai rintasyöpä ja sairaus olisi vahvistettu ammattitaudiksi. Lääkärin ilmoitus antaa kuitenkin parhaassa tapauksessa viitettä työolosuhteiden aiheuttamista, aiemmin tuntemattomista tai huonosti tunnetuista haitallisista seurauksista ihmisten terveydelle. Sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijatiedon perusteella ainakin nuohoojien kivessyövän ja lentoemäntien rintasyövän on epäilty liittyvän työolosuhteisiin. Siten ainakin teoriassa tulevaisuudessa voisi olla mahdollista,

että lääkäriillä olisi potilaana esimerkiksi nuohooja, jonka sukupuoli olisi vahvistettu naiseksi ja joka olisi sairastunut kivessyöpään. Esimerkissä kivessyöpä luokiteltaisiin tulevaisuudessa muuksi työperäiseksi sairaudeksi. Lääkäriin tulisi tietää, ilmoittaako hän potilaan sukupuoleksi ”nainen” vai ”mies”, jotta tieto olisi olennainen ilmoituksen käyttötarkoitusten kannalta.

Lääkäri ilmoittaisi henkilötunnuksen ja oikeudellisen sukupuolen

Esityksen valmistelun aikana päädyttiin siihen, että on toistaiseksi riittävää, jos lääkäri ilmoittaa vain sairastuneen henkilön henkilötunnuksen ja oikeudellisen sukupuolen. Yleensä ammattitaudit ja muut työperäiset sairaudet ovat sellaisia, ettei sukupuolella ole niiden kannalta merkitystä, esimerkkinä allerginen kosketusihottuma ammattitautina.

Jos kuitenkin tulevaisuudessa esimerkiksi Työterveyslaitoksen työperäisten sairauksien rekisteriin tulisi esimerkiksi kivessyöpätapaus muuna työperäisenä sairautena tai vahvistettuna ammattitautina ja jos sairastunut henkilö olisi poikkeuksellisesti sukupuolensa naiseksi vahvistanut henkilö, Työterveyslaitoksen asiantuntijoiden mukaan he huomaisivat sairauden ja henkilön oikeudellisen sukupuolen välisen ristiriidan. Tällaiset harvinaiset poikkeustapaukset voitaisiin ottaa erikseen huomioon, kun Työterveyslaitos käsittelee rekisterissä olevia henkilötietoja ja laatisi esimerkiksi tilastoja.

Asiassa huomioitiin myös, että jos lääkäri ilmoittaisi myös syntymässä määritellyn, lääketieteellisen sukupuolen, tällöin työperäisten sairauksien rekisteriin tallennetuissa sairaustapauksissa valtaosalla henkilön sukupuolitietona olisi silti vain oikeudellinen sukupuoli ja vähemmistöllä tieto molemmista. Syynä on, että lääkäriin ilmoituksia tehdään vain noin alle 30 %:ssa vakuutuslaitoksille ilmoitetuista tapauksista. Vakuutuslaitoksille ei ole ilmoitettu tietoa sairastuneen henkilön syntymässä määritellystä, lääketieteellisestä sukupuolesta.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta

46 a §. *Ammattitaudista tai muusta työperäisestä sairaudesta ilmoittaminen.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään lääkäriin velvollisuudesta ilmoittaa potilaalla epäilemästään työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitettua ammattitaudista tai työstä johtuvasta muusta työperäisestä sairaudesta.

Ilmoitusvelvollisuuden tavoitteena on kehittää työolosuhteita ja siten ennaltaehkäistä ammattitauteja ja muita työperäisiä sairauksia. Lääkäriin ilmoitus on raportointikeino. Ilmoitus on tarkoitettu tehtävän samankin potilaan samastakin sairaudesta useamman kerran, jos prosessin aikana ilmoitettavat tiedot muuttuvat aiemmin tehtyyn ilmoitukseen verrattuna. Jatkossa aiemmin tehdyt ilmoitukset ovat nykyistä paremmin lääkäriin saatavilla asiakastietolaissa tarkoitettua valtakunnallisesta asiakastietovarannosta. Jos lääkäri ei noudata ilmoitusvelvollisuutta, hän voi syyllistyä työsuojelurikkomukseen (ks. valvontalain 51 §:n 3 momentti).

Valvontalain 46 a pykälä ja sen otsikko ehdotetaan muutettavaksi kokonaisuudessaan. Voimassa olevan pykälän otsikossa ja pykälässä käytettävä käsite ”työstä johtuva muu työperäinen sairaus” korvattaisiin käsitteellä ”muu työperäinen sairaus”. Käsitteen muutos olisi tekninen muutos.

Ehdotettavan pykälän *1 momentissa* säädettäisiin lääkärin ilmoitusvelvollisuudesta. Momentin *johdantokappaleen* mukaan lääkäriellä olisi velvollisuus ilmoittaa salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä työsuojeluviranomaiselle työsuojeluvalvontaa varten ja Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriä varten, jos lääkäri epäilisi, että potilaan kohdalla täytyy kaksi edellytystä yhtä aikaa.

Ensimmäinen ilmoitusvelvollisuuden edellytys olisi, että lääkäri epäilee potilaalla tietynlaista sairautta (1 momentin *1 kohta*). Epäilyn sairauden tulisi olla työtapaturma- ja ammattitautilaissa tai maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitettu ammattitauti.

1 momentissa käytettäisiin ilmaisua lääkäri ”epäilee” sairautta, vaikka tapauksesta riippuen lääkäri voisi olla myös vakuuttunut tietyn sairauden olemassaolosta ja diagnosoi sen. Ilmaisua ”epäilee” johtuisi siitä, että ammattitaudit vahvistetaan virallisesti erikseen työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännön mukaisessa menettelyssä. Lääkärin tulisi ilmoittaa valvontalain 46 a §:n nojalla sekä diagnosoimistaan ammattitaudeista että epäilemistään ammattitaudeista.

Työtapaturma- ja ammattitautilain sekä maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain lisäksi on muitakin lakeja, joissa säädetään jonkin erityisryhmän sairauksien korvaamisesta, esimerkiksi sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annettu laki (1521/2016) sekä opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta annettu laki (460/2015). Erityisryhmiä koskevissa laeissa saatetaan kuitenkin säätää siitä, että myös erityisryhmiin kuuluviin henkilöihin sovelletaan työtapaturma- ja ammattitautilain ”ammattitaudin” määritelmää koskevia säännöksiä. Tämän ja yksinkertaisuuden vuoksi esityksessä rajattaisiin ilmoitusvelvollisuus koskemaan vain työtapaturma- ja ammattitautilaissa sekä maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitettuja ammattitauteja. Tulevaisuudessa säännökseen on mahdollista lisätä lakeja tarvittaessa.

Toinen ilmoitusvelvollisuuden edellytys olisi, että lääkäri epäilee, että sairauden syntymiseen johtanut potilaan altistuminen tapahtui tietynlaisessa työnteokäytännössä (1 momentin *2 kohta*). Edellytys täytyisi, jos lääkäri epäilee, että kyseinen altistuminen tapahtui työturvallisuuslain soveltamisalaan kuuluvassa työssä tai potilaan yrittäjänä tekemässä työssä.

Työturvallisuuslakia sovelletaan työsopimuksen perusteella tehtävään työhön sekä virkasuhteessa tai siihen verrattavassa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa tehtävään työhön. Lisäksi työturvallisuuslakia sovelletaan monissa muissa erilaisissa työnteon tilanteissa. Työturvallisuuslain laaja soveltamisala käy tarkemmin ilmi lain 1 luvun pykälästä. Käytännössä lääkäri joutuisi tutustumaan työturvallisuuslain soveltamisalaan tarkemmin vain hyvin harvoin.

Potilaan yrittäjänä tekemällä työllä tarkoitettaisiin kaikenlaista yritys- ja elinkeinotoimintaa, mukaan lukien maatalousyrittäjän työ. Työsuojeluviranomainen ei valvo yrittäjien työolosuhteita, mutta samassa yrityksessä samoissa työolosuhteissa voi työskennellä myös henkilöitä, joiden työolosuhteita valvotaan. Lisäksi Työterveyslaitos tarvitsisi lääkäreiltä ilmoitukset myös yrittäjien ammattitaudeista tutkimusta ja tilastointia varten. Yleisesti ottaen tieto siitä, että työolosuhteet ovat vaikuttaneet haitallisesti henkilön terveyteen ja henkilö on sairastunut ammattitautiin, voi olla merkityksellinen tieto koko tietyn toimialan työolosuhteiden kehittämisen kannalta ja ammattitautien ennaltaehkäisyn kannalta. Työsuojeluviranomainen harkitsisi aina kunkin ilmoituksen saatuaan, millaisiin valvontatoimenpiteisiin kyseinen ilmoitus antaisi aihetta ryhtyä ja millaista tietojen käsittelyä valvontatoimenpiteet edellyttäisivät.

1 momentissa käytettäisiin ilmaisua lääkäri ”epäilee”, koska lääkärin ei tarvitsisi olla vakuuttunut, että sairauden syntymiseen johtanut potilaan altistuminen tapahtui juuri tietynlaisessa työnteokäytännössä, esimerkiksi työturvallisuuslain soveltamisalaan kuuluvassa opiskelijan työssä

koulutuksen yhteydessä tai yrittäjätöissä. Lääkärillä ei välttämättä aina ole tätä tietoa tai aikaa selvittää asiaa tarkemmin. Työsuojeluviranomainen selvittäisi sairastuneen henkilön työoikeudellisen työmarkkina-aseman valvontatyössään, jos se olisi tarpeellista. Työterveyslaitos puolestaan vertaisi lääkärin ilmoittamia potilaan työtä koskevia tietoja vakuutuslaitosten tietoihin (erityisesti palkansaaja / yrittäjä).

Työterveyslaitoksen tietojen mukaan ammattitaudiksi vahvistetuista sairaustapauksista valtaosa koskee palkansaajia. Esimerkiksi vuonna 2020 89 % (1018) koski palkansaajia ja 11 % (121) yrittäjiä. Vuonna 2022 95 % (2442) koski palkansaajia ja 5 % (132) yrittäjiä. Yrittäjille itsensä vakuuttaminen ammattitaudin varalta on maatalousyrittäjiä lukuun ottamatta vapaaehtoista, joten ammattitautteihin sairastuneita yrittäjiä on todennäköisesti tätä enemmän.

Ehdotettavan pykälän 2 momentissa säädettäisiin lääkärin ilmoitusvelvollisuuden nojalla ilmoittamat tiedot.

Ehdotettavan pykälän 2 momentin 1 kohdassa säädettäisiin lääkärin ilmoittamat potilastiedot. Asiakastietolain 3 §:n mukaan terveydenhuollossa käsite asiakastieto tarkoittaa potilastietoa. Käsite potilastieto tarkoittaa puolestaan potilasasiakirjaan ja muuhun terveydenhuollossa laadittuun asiakirjaan sisältyvää potilaan terveydentilaa tai toimintakykyä tai tämän saamaa terveyspalvelua koskevaa asiakastietoa. Asiakastietolain hallituksen esityksen HE 246/2022 vp (s. 61) mukaan potilastietoja olisivat myös ne potilasta koskevat tiedot, jotka sisältyvät terveydenhuollossa muita viranomaisia ja tahoja varten laadittaviin todistuksiin ja lausuntoihin. Potilastiedot ovat potilaaseen liittyvinä tietoina potilaan henkilötietoja. Asiakastietolain 4 §:n mukaan terveydenhuollon asiakastiedot (eli potilastiedot) ovat pysyvästi salassa pidettäviä.

Ehdotettavan 2 momentin 1 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava terveydenhuollon palvelunantajan yksilöintitiedot, yhteystiedot ja tehtävä terveyspalvelujärjestelmässä sekä potilaan tutkineen lääkärin nimi ja rekisteröintinumero (1 kohdan *a alakohta*). Terveydenhuollon palvelunantajan tehtävällä terveyspalvelujärjestelmässä tarkoitettaisiin sitä, onko palvelunantaja potilasta tutkiessaan ja hoitaessaan osa perusterveydenhuoltoa, yksityistä terveydenhuoltoa, erikoissairaanhoidtoa vai työterveyshuoltoa vai onko kyseessä työlääkätieteen poliklinikka. Sama potilas voi olla saman sairauden vuoksi useamman terveydenhuollon organisaation tutkittavana ja hoidettavana eri ajankohtina. Prosessin aikana käsitys potilaan sairaudesta, altisteista sekä työn ja sairauden välisestä syy-yhteydestä voi täsmentyä. Tieto palvelunantajan tehtävästä terveyspalvelujärjestelmässä voi antaa viitettä diagnoosin tai epäilyn varmuusasteesta.

1 kohdan *a* alakohdassa tarkoitettut tiedot ovat salassa pidettäviä osana potilastietoja ja ne ovat salassa pidettäviä myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan perusteella (tiedot henkilön saamasta terveydenhuollon palvelusta). Lisäksi esimerkiksi perustuslakivaliokunnan lausunnoissa PeVL 48/2018 vp ja PeVL 21/2025 vp käsiteltäessä henkilön tilitietojen/ tilitapahtumien luonnetta mainitaan, että tieto henkilön terveydenhuoltopalvelujen käytöstä on (valtiosääntöisesti arvioiden) arkaluonteinen henkilötieto. Lääkärin nimi ja rekisteröintinumero ovat toisaalta myös lääkärin henkilötietoja. Työsuojeluviranomainen tarvitsisi työsuojeluvalvontaa varten kaikki 1 kohdan *a* alakohdassa tarkoitettut tiedot. Työterveyslaitoksen toiminnassa tarvittaisiin vain terveydenhuollon palvelunantajan yksilöintitiedot ja tehtävä terveyspalvelujärjestelmässä, mutta ei tarvittaisi terveydenhuollon palvelunantajan yhteystietoja eikä potilaan tutkineen lääkärin nimeä ja rekisteröintinumeroa.

Ehdotettavan 2 momentin 1 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava potilaan nimi, henkilötunnus, sukupuoli ja yhteystiedot (1 kohdan *b alakohta*).

Henkilötunnuksen käsittelystä säädetään tietosuojalain 29 §:ssä. Käsittely on sallittua muun muassa, jos siitä säädetään laissa. Tietosuojalain muuttamista koskevan hallituksen esityksen HE 62/2023 vp (s. 9) mukaan henkilötunnus ei ole tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettu erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluva tieto eikä henkilötunnusta ole säädetty varsinaisesti salassa pidettäväksi tiedoksi. Henkilötunnusta on silti vakiintuneesti käsitelty yhteiskunnassa erityisesti suojattavana tietona, jonka käsittelyä, merkitsemistä asiakirjoihin ja julkaisemista tulisi välttää. Lääkärin ilmoituksessa potilaan nimi ja henkilötunnus olisivat kuitenkin salassa pidettäviä tietoja osana potilastietoja.

Työsuojeluviranomainen tarvitsisi potilaan nimen ja henkilötunnuksen potilaan yksilöimistä eli yksiselitteistä muista erottamista varten. (Ks. hallituksen esityksestä HE 62/2023 s. 38-41 käsitteet ”yksilöiminen” ja ”tunnistaminen”.) Sairastuneiden henkilöiden on oltava yksilöitävissä, jotta työolosuhteita voitaisiin parantaa työsuojeluviraston keinoin. Myös Työterveyslaitos yksilöi potilaan rekisteröidessään työperäisiä sairauksia, mutta Työterveyslaitoksen toiminnassa yksilöintiin riittäisi henkilötunnus.

Lääkärin ilmoituksessa tieto potilaan sukupuolesta tarkoittaisi oikeudellista sukupuolta, eli väestötietojärjestelmään merkittyä sukupuolta (mies tai nainen). Tieto oikeudellisesta sukupuolesta olisi salassa pidettävä tieto osana potilastietoja. Sukupuolitiedon avulla työsuojeluviranomainen voisi huomata, jos ammattitaitteja syntyy erityisesti tietylle sukupuolelle tietyn toimialan tietyissä ammateissa. Työterveyslaitos tarvitsisi sukupuolen ammattitautien tilastointiin.

Työterveyslaitoksen tietojen mukaan ammattitaudiksi vahvistetuista sairaustapauksista suurempi osuus on yleensä koskenut miehiä. Esimerkiksi vuonna 2020 67 % (763) koski miehiä ja 33 % (376) koski naisia. COVID-19-pandemian aikana tilanne muuttui. Esimerkiksi vuonna 2022 37 % (951) koski miehiä ja 63 % (1 623) koski naisia.

Oikeudellista sukupuolta käytetään myös potilastietojärjestelmissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen potilastiedon kirjaamisen yleisoppaan 7.0 mukaan potilaan perustiedot tulevat potilastietojärjestelmiin pääosin väestötietojärjestelmästä, mutta kirjaajan tulee tarkistaa ne. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koodiston (= kansallisesti yhtenäiset tietorakenteet mm. potilastietojärjestelmille) mukaan sukupuolitietona voidaan ilmoittaa ”mies”, ”nainen” tai niiden vaihtoehtona ”määrittelemättä” (sukupuolta ei ole määritelty) tai ”tuntematon” (sukupuoli ei ole tiedossa). Kun lääkäri laatii valvontalain 46 a pykälässä tarkoitettua ilmoitusta, ilmoitukseen kirjattaisiin ”mies” tai ”nainen”. Ilmoituslomakkeessa huomioitaisiin myös poikkeustapaukset. Oikeudellinen sukupuoli käy nykyään ilmi myös henkilötunnuksesta. Valtiovarainministeriön asiantuntijatiedon mukaan monet toimijat käsittelevät kuitenkin sukupuolitietoa henkilötunnuksesta erillisenä tietona huomioiden sukupuolitiedon käsittelyn tarve.

Lääkäri ilmoittaisi myös potilaan yhteystiedot, koska työsuojelutarkastajan olisi voitava tarvittaessa tavoittaa potilas. Käytännössä työsuojeluviranomaiselle riittäisi puhelinnumero. Koska puhelinnumero voi joskus vaihtua, olisi suositeltavaa ilmoittaa myös vaihtoehtoinen yhteystieto, kuten sähköpostiosoite. Työterveyslaitos ei tarvitsisi potilaan yhteystietoja.

Potilaan yhteystiedot ovat salassa pidettäviä osana potilastietoja. Ne voivat olla myös muissa yhteyksissä salassa pidettäviä. Väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain 13 §:n mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan henkilöstä muun muassa henkilön ilmoittama ”muu yhteystieto”. Kyseisen lain hallituksen esityksestä HE 89/2008 vp (s. 78) käy ilmi, että ”muulla yhteystiedolla” tarkoitetaan esimerkiksi puhelinnumeroa ja sähköpostiosoitetta. Kyseisen lain 36 §:ssä säädetään turvakiellosta. Kun turvakielto on talletettu väestötietojärjestelmään, muun muassa ”muu yhteystieto” saadaan luovuttaa viranomaiselle vain tietyin edellytyksin. Lisäksi julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan mukaan

henkilön ilmoittama salainen puhelinnumero on salassa pidettävä tieto. Lisäksi 31 kohdassa on toinenkin säännös, jonka mukaan muun muassa puhelinnumero ja muut yhteystiedot ovat salassa pidettäviä tietyin edellytyksin. Julkisuuslain hallituksen esityksen HE 30/1998 vp (s. 100) mukaan 31 kohdan säännöksellä suojataan henkilön ilmoittamaa tietoa salaisesta puhelinnumerosta sekä osoitetietoa ja muita yhteystietoja tietyissä tapauksissa.

Ehdotettavan 2 momentin 1 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava diagnosoitu sairaus ja diagnoosin asettamispäivä tai epäilty sairaus ja oirediagnoosin asettamispäivä (1 kohdan *c alakohhta*). Ks. sairauden osalta lisätietoja 1 momentin 1 kohdan perusteluista.

Jos lääkäri diagnosoi potilaalla ammattitaudin, lääkäri ilmoittaisi diagnoosin asettamispäivän. Jos lääkäri vain epäilisi ammattitautia, tällöin riittäisi, että lääkäri ilmoittaa oirediagnoosin asettamispäivän. Oirediagnoosi on diagnoosien alkeellisin muoto. Yksinkertaisimmillaan se on kuvaus oireista tai löydöksistä tai niiden yhdistelmästä, jolle on sovittu kriteerit. (Lähde: Louhiala, Pekka: ”Mitä diagnoosit ovat ja mitä väliä sillä on?”. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2019; 135(15):1355-9).

Sekä työsuojeluviranomainen että Työterveyslaitos tarvitsisivat 1 kohdan *c* alakohdassa tarkoitettut tiedot. 1 kohdan *c* alakohdassa tarkoitettaisiin lääkärin omaa näkemystä sairaudesta riippumatta siitä, vahvistaako vakuutuslaitos sairauden ammattitaudiksi työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännön mukaisessa menettelyssä. Työolosuhteiden kehittämisen vuoksi lääkärin oma näkemys olisi tärkeä työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle.

Sairautta koskevat tiedot ovat yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja (terveyttä koskevia tietoja). Tiedot ovat salassa pidettäviä osana potilastietoja ja salassa pidettäviä myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan perusteella (terveydentilaa koskevia tietoja).

Ehdotettavan 2 momentin 1 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava arvio sairauden aiheuttamista seuraamuksista potilaan terveydelle ja työkyvylle sekä arvio seuraamusten kestosta (1 kohdan *d alakohhta*). Esimerkkejä terveydelle aiheutuneista seuraamuksista ovat kipu, hengitysvaikeudet ja liikerajoitteet.

Arvio sairauden aiheuttamista seuraamuksista potilaan terveydelle ja työkyvylle sekä arvio seuraamusten kestosta kertovat potilaan terveydestä ja toimintakyvystä/ työkyvystä. Sen lisäksi, että sairaus tulee aiheuttamaan haitallisia seuraamuksia potilaan terveydelle ja työkyvylle diagnoosin asettamisen jälkeen, sairaus on voinut aiheuttaa potilaalle haittaa jo kauan ennen sitä. Ammattitaudeissa on tavallista, että sairauden jo synnyttyä diagnoosi voidaan asettaa vasta pitkällisten tutkimusten jälkeen. Sekä työsuojeluviranomainen että Työterveyslaitos tarvitsisivat 1 kohdan *d* alakohdassa tarkoitettut tiedot.

Jotkut ammattitaudeista voivat aiheuttaa potilaan kuoleman. Ammattitauteihin kuolla tyypillisesti vasta työään jälkeen varttuneemmalla iällä. Sairauden aiheuttama kuolema on sairauden aiheuttama äärimmäinen seuraamus potilaan terveydelle ja työkyvylle. Työterveyslaitos tarvitsisi tiedon sairauden aiheuttamasta kuolemasta ammattitautien tilastointia varten. Työsuojeluviranomaiselle tieto kuolemasta olisi indikaatio siitä, että työolosuhteiden valvonta olisi tapauksessa erityisen tarpeellista. Käytännössä kuitenkin kyseinen työpaikka on yleensä jo vuosien kulumisen jälkeen ehtinyt lakata olemasta tai työolosuhteet työpaikalla ovat muuttuneet. Työterveyslaitoksen tietojen mukaan esimerkiksi vuonna 2020 73 henkilöä kuoli ammattitaudiksi eri vuosina vahvistettuihin sairauksiin. Vuonna 2022 vastaavia kuolemantapauksia oli 89.

Arvio sairauden aiheuttamista seuraamuksista potilaan terveydelle ja työkyvylle sekä arvio seuraamusten kestosta ovat yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja (terveyttä koskevia tietoja). Tiedot ovat salassa pidettäviä osana potilastietoja ja salassa pidettäviä myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan perusteella (terveydentilaa koskevia tietoja).

Ehdotettavan 2 momentin 2 kohdassa säädettäisiin lääkärin ilmoitukseen kirjattavat potilaan työtä koskevat tiedot. Lääkäri ilmoittaisi tietoja sellaisesta työstä, jossa potilas altistui siten, että altistuminen johti sairauden syntymiseen työskentelyn aikana tai sen päätyttyä. Potilaan työtä koskevat tiedot olisivat hyvin keskeisiä tietoja työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle. Tiedot kertoisivat henkilön terveyden vaarantaneista työolosuhteista.

Lääkäri ilmoittaisi potilaan työtä koskevia tietoja pääasiallisesti sen perusteella, mitä lääkäri olisi saanut selville potilaalta potilaan tutkimusprosessin aikana. Joissakin tapauksissa lääkärillä saattaisi kuitenkin olla laajemminkin tietoa potilaan työstä, kuten pitkään työpaikan omana työterveyslääkärinä toimineella lääkärillä. Myös esimerkiksi työlääketiiteen poliklinikalla voi olla tutkittavana monta samantyyppistä sairaustapausta samalta työpaikalta. Jos poikkeustapauksessa lääkäri ei saisi selville, missä työssä potilas altistui siten, että altistuminen johti sairauden syntymiseen työskentelyn aikana tai sen päätyttyä, lääkäri voisi ilmoittaa, että vielä tässä vaiheessa sairauden tutkimusprosessia työtä koskevat tiedot eivät ole tiedossa.

Esityksessä olisi eroteltu potilastiedot ja potilaan työtä koskevat tiedot. Asiakastietolain 3 §:n sanamuodon mukaan potilastieto tarkoittaa potilasasiakirjaan ja muuhun terveydenhuollossa laadittuun asiakirjaan sisältyvää potilaan terveydentilaa tai toimintakykyä tai tämän saamaa terveyspalvelua koskevaa asiakastietoa. Suppeasti tulkittuna potilaan työtä koskevat tiedot eivät ole potilastietoja. Suppean tulkinnan seurauksena potilaan työtä koskevat tiedot eivät myöskään kuulu asiakastietolain 4 §:ssä säädettävän terveydenhuollon asiakastietojen (potilastietojen) salassapidon piiriin. Henkilöiden työtä koskevat tiedot ovat julkisuusperiaatteen mukaisesti pääsääntöisesti julkisia tietoja, ellei jokin tieto ole erikseen jonkin salassapitoperusteen vuoksi salassa pidettävä.

Ehdotettavan 2 momentin 2 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava potilaan työnantajan tai potilaan oman yritys- tai elinkeinotoiminnan yksilöintitiedot ja päätoimiala (2 kohdan *a alakohhta*).

Yksilöintitietoja olisivat nimen lisäksi yritys- ja yhteisötunnus (Y-tunnus) tai sitä vastaava ulkomainen organisaatiotunniste tai niiden puuttuessa luonnollisen henkilön osalta syntymäaika. Valtion virastojen osalta lääkäri voisi ilmoittaa niin sanotun yksilöivän VHS-koodin. Koodi ei perustu lainsäädäntöön, joten sen ilmoittaminen olisi vapaaehtoista. Potilaan työnantajan tai potilaan oman yritys- tai elinkeinotoiminnan yksilöintitiedot ja päätoimiala olisivat keskeisiä tietoja työolosuhteiden valvonnan kannalta. Työsuojeluviranomainen ei valvo yrittäjien työolosuhteita, mutta samassa yrityksessä samoissa työolosuhteissa voi työskennellä myös henkilöitä, joiden työolosuhteita valvotaan. Työterveyslaitos tarvitsisi tilastointia varten tiedot sillä tasolla, onko sairastunut henkilö palkansaaja vai yrittäjä ja mikä päätoimiala on kyseessä.

Ehdotettavan 2 kohdan a alakohdan osalta on huomattava, että tiedot kertovat potilaasta henkilönä (potilaan työnantaja tai potilaan oma yritys- tai elinkeinotoiminta), joten tiedoista tulisi potilaan henkilötietoja. Jos potilas on yksityinen elinkeinonharjoittaja, eli luonnollinen henkilö, hänen elinkeinotoimintansa yksilöintitiedot ja päätoimiala ovat jo muutenkin hänen henkilötietojensa. 2 kohdan a alakohdassa tarkoitetuista tiedoista voi ilmetä myös muiden henkilöiden henkilötietoja.

Ehdotettavan 2 momentin 2 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava potilaan työpaikan osoite (2 kohdan *b alakohhta*). Kyse olisi tosiallisen työntekopaikan osoitteesta eikä välttämättä siitä osoitteesta, jonne työpaikan postit lähetetään. Jos työn luonne olisi ollut sellainen, että työntekopaikka vaihtelee, voitaisiin ilmoittaa osoite, jossa potilas useimmiten teki työtään. Työpaikan osoite olisi keskeinen tieto työolosuhteiden valvonnalle. Työsuojeluviranomainen ei valvo yrittäjien työolosuhteita, mutta samassa työntekopaikassa voi työskennellä myös henkilöitä, joiden työolosuhteita valvotaan. Työterveyslaitos ei tarvitsisi potilaan työpaikan osoitetta. Potilaaseen liittyvänä tietona potilaan työpaikan osoite on potilaan henkilötieto.

Ehdotettavan 2 momentin 2 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava potilaan ammatti tai työtehtävä työpaikalla (2 kohdan *c alakohhta*). Potilaan ammatti tai työtehtävä olisi keskeinen tieto työolosuhteiden valvonnalle. Myös Työterveyslaitos tarvitsisi sen ammattitautien tilastoinnissa ja tutkimuksessa. Potilaan ammatti tai työtehtävä työpaikalla on potilaan henkilötieto.

Ehdotettavan 2 momentin 2 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava arvio potilaan sairauden aiheuttaneista työpaikan altisteista, arvio potilaan altistumisajoista altisteittain sekä altisteita koskevat muut mahdolliset tiedot (2 kohdan *d alakohhta*). Ammattitauteja aiheuttavia altisteita ovat yleensä erilaiset fysikaaliset, kemialliset ja biologiset tekijät.

Arvio sairauden aiheuttaneista työpaikan altisteista, arvio altistumisajoista altisteittain sekä altisteita koskevat muut mahdolliset tiedot olisivat keskeisiä tietoja työolosuhteiden valvonnan kannalta. Myös Työterveyslaitos tarvitsisi ne ammattitautien tilastoinnissa ja tutkimustyössä. Lääkärin olisi erityisen tärkeää raportoida aiemmin tuntemattomista tai huonosti tunnetuista sairauden aiheuttaneista tekijöistä. Sen vuoksi lääkäriin tulisi ilmoittaa 2 kohdan d alakohdan nojalla altisteiden ja altistumisaikojen lisäksi altisteita koskevat muut mahdolliset tiedot, esimerkiksi onko altiste uusi tai harvinainen taikka onko altiste aiheuttanut uudentyyppisen sairauden.

Arvio potilaan sairauden aiheuttaneista työpaikan altisteista, arvio potilaan altistumisajoista altisteittain sekä altisteita koskevat muut mahdolliset tiedot ovat potilaaseen liitettynä tietoina potilaan henkilötietoja. Tiedot eivät kuitenkaan kerro potilaan terveydentilasta. Tiedot eivät siis ole terveystieto -perusteella yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja. Tiedot eivät myöskään ole salassa pidettäviä potilastietoina eivätkä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan perusteella (ei terveydentilaa koskevia tietoja). Tieto sairauden aiheuttaneista työpaikan altisteista kertoo työpaikan työolosuhteista (tekijöistä), jotka voivat olla syy henkilön terveydentilan heikentymiseen. Altistumisesta huolimatta henkilö voi myös pysyä täysin terveenä.

Altiste -tiedon luonnehdinta on haastavaa. Esimerkiksi perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 21/2018 vp käsiteltiin säteilylakia. Laissa tarkoitettua työntekijöiden annosrekisteriä pidettiin säteilytyöntekijöiden terveyden sekä säteilyturvallisuuden varmistamista varten. Perustuslakivaliokunnan mielestä lakiehdotuksen 20 §:n 2 momentin perusteella jäi jossakin määrin epäselväksi, talletetaanko työntekijöiden annosrekisteriin arkaluonteisia tietoja. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan 20 §:ssä mainituista tiedoista oli kuitenkin ainakin välillisesti pääteltävissä työntekijän terveydentilaa koskevia tietoja.

Lausunnossa PeVL 1/2020 vp olivat puolestaan esillä tiedot, jotka koskivat syöpää aiheuttaville tai perimää vaurioittaville aineille, seoksille ja työmenetelmille altistuneita työntekijöitä. Työntekijän oli pidettävä luetteloa työntekijöistä, tiedot oli ilmoitettava Työterveyslaitoksen ASA-rekisteriin ja tietoja voitiin luovuttaa edelleen muun muassa vakuutuslaitoksille. Lausunnosta PeVL 1/2020 vp ilmenee, että tieto työntekijöiden altistumisen mitatusta määrästä ei ollut terveystieto. Työpaikan ilmasta tehtävät mittaukset kertoivat työympäristön olosuhteista, joissa työntekijät mahdollisesti altistuivat, eivät suoranaisesti työntekijän terveydestä.

ASA-rekisterin tapauksessa otettiin kuitenkin huomioon, että rekisteristä luovutettaviin henkilötietoihin saattoi liittyä intressi käyttää niitä myöhemmin esimerkiksi vakuutuksen myöntämisharkinnassa tai vakuutusehtojen tai -maksujen määräytymisen perusteena. Perustuslakivaliokunnan mielestä rekisteröitävistä henkilötiedoista saattoi välillisesti ilmetä sellaisia tietoja tai odotuksia työntekijän terveydentilasta, jotka saattoivat altistaa työntekijän tietojen väärinkäyttöön liittyville riskeille. Toisin sanoen ASA-rekisterin tapauksessa, kyseisessä asiayhteydessä, altistumistietojen käsittelyyn saattoi liittyä riskejä työntekijän yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Tämä nosti altistumistiedot arkaluonteisten henkilötietojen kategoriaan.

Ehdotettavan 46 a pykälän 2 momentin 2 kohdan d alakohdassa tarkoitettuihin potilaan työtä koskeviin tietoihin ei liity vastaavia riskejä potilaan yksityiselämän tai henkilötietojen suojalle esityksessä tarkoitettussa asiayhteydessä. Tietojen käyttötarkoitukset ovat työolosuhteiden valvonta sekä työperäisten sairauksien rekisteröinti, tutkimus ja tilastointi, eli potilaan kannalta myönteisiä tarkoituksia, jotka edistävät perustuslain 18 §:ssä tarkoitettua perusoikeutta.

Ehdotettavan 2 momentin 2 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava tieto siitä, jos potilaan työpaikalla muut henkilöt ovat sairastuneet vastaavaan sairauteen kuin potilas (2 kohdan *e alakohta*). Lääkäri ilmoittaisi tiedon vain tarkkuustasolla: ”kyllä”. Työsuojeluviranomainen tarvitsisi tiedon indikaationa siitä, että työolosuhteiden valvonta on tapauksessa erityisen tarpeellista. Työterveyslaitoksen työperäisten sairauksien rekisteriin ei tallenneta tietoja työpaikoittain, vaan henkilöittäin. Siksi Työterveyslaitos ei tarvitsisi tätä tietoa.

Tieto työpaikan muiden henkilöiden sairastumisesta vastaavaan sairauteen voi paljastaa välillisesti sairastuneiden henkilöiden terveyttä koskevia henkilötietoja joillekin työpaikan tunteville henkilöille. Riski koskee ainakin pieniä työpaikkoja, joita valtaosa Suomen työpaikoista on, ja joiden osalta työpaikan tuntevien henkilöiden on melko helppo päätellä, ketkä sairastuivat. Sairautta koskevat tiedot ovat yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja (terveyttä koskevia tietoja). Tiedot ovat salassa pidettäviä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan perusteella (terveydentilaa koskevia tietoja) sekä myös toisia potilaita koskevinä tietoina heidän salassa pidettäviä potilastietojaan.

Lääkärin ilmoittamat tiedot olisivat potilaan nähtävinä asiakastietolain 74 §:ssä tarkoitettun kansalaisen käyttöliittymän avulla. Tämä turvaisi potilaan tiedonsaannin. Muista lääkärimoittamista tiedoista poiketen potilas ei kuitenkaan saisi nähdä kansalaisen käyttöliittymässä 2 kohdan *e* alakohdassa tarkoitettua toisia henkilöitä koskevaa terveystietoa/ potilastietoa.

Ehdotettavan 2 momentin 2 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava lääkärin arvio potilaan työpaikan työolosuhteiden tarkastamisen tarpeellisuudesta (2 kohdan *f alakohta*). Työsuojeluviranomainen päättää itse, mitä työpaikkoja se tarkastaa. Lääkärin arvio tarkastamisen tarpeellisuudesta olisi kuitenkin indikaatio siitä, että työolosuhteiden valvonta olisi tapauksessa erityisen tarpeellista. Työsuojeluviranomainen ei valvo yrittäjien työolosuhteita. Jos potilas olisi sairastunut yrittäjätöyssä, työsuojeluviranomainen voisi kuitenkin halutessaan selvittää, työskenteleekö samassa työpaikassa myös henkilöitä, joiden työolosuhteita valvotaan. Työterveyslaitos ei tarvitsisi lääkärin arviota työolosuhteiden tarkastamisesta.

Ehdotettavan 2 momentin 2 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava tieto mahdollisesta vakuutuslaitoksesta, jossa potilas oli työnsä vuoksi vakuutettu ammattitautin varalta (2 kohdan *g alakohta*). Työsuojeluviranomaisella on työtapaturma- ja ammattitautilain 180 §:ssä tarkoitettu vakuuttamisen valvontatehtävä, jossa työsuojeluviranomainen käyttää myös lääkärin ilmoituksen tietoja. Työterveyslaitos ei tarvitsisi lääkäriltä tietoa vakuutuslaitoksesta, koska Työterveyslaitos käyttää vakuutuslaitosten tietoaineistojen tietoja. Potilaaseen liittyvänä tietona tieto vakuutuslaitoksesta on potilaan henkilötieto. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön

asiantuntijatiedon mukaan tieto vakuutuslaitoksesta ei ole salassa pidettävä tieto. Tietoa ei pidetä enää nykyään ”työnantajan taloudellista asemaa” koskevana tietona.

Ehdotettavan 2 momentin 3 kohdan mukaan ilmoitukseen olisi kirjattava lisäksi 2 kohdan a–c alakohdassa tarkoitetut tiedot mahdollisesta muusta työstä, jossa potilas altistui vastaaville altisteille, sekä arvio altistumisajoista. On mahdollista, että esimerkiksi tietyssä ammatissa toiminut potilas on työuransa aikana ollut useammassa sellaisessa työssä, jossa hän on altistunut toistuvasti ammattinsa kannalta tyypilliselle altisteelle. Puhutaan kumulatiivisesta altistumisesta.

Kumulatiivisen altistumisen seurauksena syntyvien sairauksien kohdalla lääkärin ilmoituksen tekeminen vaatii arvion siitä, missä työssä pääasiallinen altistuminen on tapahtunut. Niin sanottu pääasiallinen altistetyö / altistetyönantaja voi olla esimerkiksi vuosien tai jopa vuosikymmenien takaa. Ehdotettavan 2 momentin 2 kohdan nojalla ilmoitettaisiin tiedot pääasiallisesta altistetyöstä / altistetyönantajasta ja 3 kohdan nojalla ilmoitettaisiin muutama tieto muista töistä, joissa vastaavaa altistumista on tapahtunut. Lääkäri voisi ilmoittaa tietoja luonnollisesti vain sen perusteella, mitä lääkäri on saanut selville potilaalta potilaan tutkimusprosessin aikana.

Työsuojeluviranomainen tarvitsisi kaikki 2 kohdan a–c alakohdassa tarkoitetut tiedot mahdollisesta muusta työstä, jossa potilas altistui vastaaville altisteille, sekä arvion altistumisajoista. Työsuojeluviranomainen voisi tarvittaessa tarkastaa myös nämä työpaikat, elleivät ne olisi jo lakanneet olemasta. Työterveyslaitos tarvitsisi rekisteriinsä vain arvion altistumisajoista.

Ehdotettavan pykälän 3 momentin mukaan työolosuhteiden parantamisen vuoksi lääkärillä olisi oikeus ilmoittaa salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä työsuojeluviranomaiselle työsuojeluvalvontaa varten ja Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriä varten, jos lääkäri epäilee, että potilaalla on muu työperäinen sairaus kuin 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sairaus ja että sairauden syntymiseen osaltaan johtanut potilaan altistuminen tapahtui työturvallisuuslain soveltamisalaan kuuluvassa työssä tai potilaan yrittäjänä tekemässä työssä.

Lääkärillä ei olisi enää velvollisuutta ilmoittaa muita työperäisiä sairauksia kuin ammattitauteja, koska ilmoitusvelvollisuuden rikkominen on kriminalisoitu eikä muita työperäisiä sairauksia voida rajata tyhjentävästi. Lääkärillä olisi silti edelleen oikeus ilmoittaa muut työperäiset sairaudet. Ammattitauteja on rajallinen määrä eikä niiden määrää usein lisätä. Myöskään rajanveto ammattitautien ja muun työperäisen sairauden välillä ei ole kaikissa tapauksissa täysin selvää. Lääkärillä olisi oikeus ilmoittaa muut työperäiset sairaudet, koska niistäkin tarvittaisiin tietoa työolosuhteiden parantamisen ja työperäisten sairauksien ennaltaehkäisyn vuoksi. Ilmoituksen avulla lääkäri saisi myös työolosuhteiden aiheuttamat aiemmin tuntemattomat tai huonosti tunnetut haitalliset seuraukset ihmisten terveydelle suoraan työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen tietoon. Kuten ilmoitusvelvollisuuden tapauksessa, lääkärillä olisi ilmoitusoikeus, jos lääkäri epäilisi, että potilaan kohdalla täyttyy kaksi edellytystä yhtä aikaa.

Ehdotettavan pykälän 3 momentissa säädettäisiin myös ilmoitettavat tiedot. Ilmoitettaviin tietoihin sovellettaisiin, mitä 2 momentin 1 kohdassa ja 2 kohdan a–f alakohdassa säädettäisiin. Eli lääkäri ilmoittaisi melkein kaikki samat tiedot kuin ammattitautitapauksissa. Ilmoitus tehtäisiin myös samalla ilmoituslomakkeella ja samaa tietotekniikkaa hyödyntäen. Lomakkeesta kävisi ilmi, että kyseinen ilmoitus koskee muuta työperäistä sairautta tai sen epäilyä.

Ehdotettavan pykälän 3 momentin mukaan lääkärin olisi ilmoitettava potilaalle etukäteen, että lääkäri aikoo tehdä ilmoituksen työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle potilaan muusta työperäisestä sairaudesta. Potilaan informoiminen etukäteen olisi tarpeellista, koska muita työperäisiä sairauksia ei määritellä lainsäädännössä samaan tapaan kuin ammattitauteja.

Etukäteisilmoituksen avulla potilas ei yllättyisi, että hänen työperäisestä sairaudestaan, joka ei täytä ammattitautin määritelmää, tehdään myös ilmoitus.

Henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta etukäteisilmoitus olisi potilaan henkilötietoja suojaava suojatoimi. Esityksen luvusta 4.1.1. käy ilmi, että lääkärin ilmoittaessa ilmoitusoikeutensa nojalla muun työperäisen sairauden terveydenhuollon palvelunantajan henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste olisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta (yleistä etua koskeva tehtävä). Tähän oikeusperusteeseen liittyy se, että rekisteröidyllä on yleisen tietosuoja-asetuksen 21 artiklassa tarkoitettu oikeus vastustaa henkilötietojensa käsittelyä.

Potilas voisi etukäteisilmoituksen saatuaan vastustaa sitä, että lääkäri ilmoittaa hänen muun työperäisen sairautensa. Käytännössä lääkärin tulisi kertoa potilaalle, että lääkäri aikoo tehdä ilmoituksen muusta työperäisestä sairaudesta, milloin ilmoitus on tarkoitus tehdä ja että potilaalla on yleisen tietosuoja-asetuksen 21 artiklaan perustuva oikeus vastustaa käsittelyä, eli ilmoittamista. Koska ilmoitus tehtäisiin potilaan kannalta myönteisiä tarkoituksia varten, jotka edistävät perusoikeutta, potilaat käyttäisivät vastustamisoikeuttaan oletettavasti vain harvoin.

Ehdotettavan pykälän 4 momentin mukaan terveydenhuollon palvelunantajan olisi välitettävä lääkärin ilmoitus terveydenhuollosta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetussa laissa (703/2023) tarkoitetun kysely- ja välityspalvelun avulla. Ahvenanmaan maakunnan terveydenhuollon palvelunantajalla ei kuitenkaan olisi velvollisuutta käyttää kysely- ja välityspalvelua.

Asiakastietolain siirtymäsäännöksen perusteella Manner-Suomen terveydenhuollon palvelunantajat aloittavat lääkärin ilmoituksen tallennuksen valtakunnalliseen asiakastietovarantoon viimeistään 1.10.2026. Kysely- ja välityspalvelua koskevan asiakastietolain 76 §:n perusteella palvelunantajalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta välittää ilmoitusta työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle juuri kysely- ja välityspalvelun avulla, vaan tähän on vain mahdollisuus.

Ehdotettavassa 46 a pykälässä säädettäisiin terveydenhuollon palvelunantajan velvollisuudesta käyttää nimenomaan kysely- ja välityspalvelua. Velvoite käyttää kysely- ja välityspalvelua olisi siten looginen, että terveydenhuollossa jo tarjolla oleva sähköinen palvelu otettaisiin hyötykäyttöön myös tässä yhteydessä. Pitäytyminen nykyisessä käytännössä, eli ilmoitusten lähettäminen suojatulla sähköpostilla tai postitse, ei olisi enää tarkoituksenmukainen vaihtoehto. Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa (906/2019) on yleislain sääntelyä tietojen luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla. Ehdotettu 4 momentti olisi siihen nähden erityissäännös.

Manner-Suomen terveydenhuollon palvelunantajista poiketen Ahvenanmaan maakunnan terveydenhuollon palvelunantajalla ei olisi velvollisuutta käyttää Manner-Suomen terveydenhuollon tietojärjestelmiin kuuluvaa kysely- ja välityspalvelua. Taustalla on Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991). Maakunnalla on pääsääntöisesti lainsäädäntövalta terveyden- ja sairaanhoitoa koskevissa asioissa.

Ehdotettavan pykälän 5 momentissa säädettäisiin lääkärin ilmoitukseen sisältyvien erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen ja valtiosääntöisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysajasta työsuojeluviranomaisessa. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan arkaluonteisten henkilötietojen säilytysajasta tulee säätää lailla. (Ks. muiden tietojen säilytysaikojen määrittelystä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 21 §.)

Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja olisivat terveyttä koskevat tiedot ehdotettavan 46 a pykälän 2 momentin 1

kohdan c ja d alakohdassa tarkoitetut tiedot potilaasta sekä 2 kohdan e alakohdassa tarkoitetut tiedot työpaikan muista sairastuneista henkilöistä.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat henkilötiedot ovat samalla perustuslaissa turvatun yksityiselämän suojan vuoksi valtiosääntöisesti arkaluonteisia henkilötietoja. Valtiosääntöisesti arkaluonteisia henkilötietoja voivat kuitenkin olla eräät muutkin henkilötiedot. Tällaisia käsitellään perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä. Valtiosääntöisesti arkaluonteisia henkilötietoja olisivat potilaan terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevana tietoina ehdotettavan 46 a pykälän 2 momentin 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetut tiedot (ks. esimerkiksi perustuslakivaliokunnan lausunnot PeVL 48/2018 vp ja PeVL 21/2025 vp).

Työsuojeluviranomaisessa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen ja valtiosääntöisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysaika määräytyisi sen mukaan, mikä on välttämätöntä 5 momentissa tarkoitettujen syiden vuoksi. On mahdollista, että joissakin tapauksissa on välttämätöntä säilyttää terveyttä koskevia tietoja tai terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevia tietoja tavallista kauemmin ja toisissa tapauksissa tiedot päästään tuhoamaan nopeammin. Jos joidenkin terveyttä koskevien tietojen tai terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevien tietojen säilytystarve poikkeuksellisesti pitkittyisi, työsuojeluviranomaisen olisi arvioitava niiden säilyttämisen välttämättömyyttä vähintään viiden vuoden välein. Säilytysajat on pyrittävä minimoimaan. Asiakastietolain liitteen mukaan terveydenhuollossa kopiot muita tahoja varten laadituista lääkärinlausunnoista ja -todistuksista säilytetään kuitenkin viisi vuotta todistuksen tai lausunnon laatimisesta.

Ehdotettavan pykälän 5 momentissa olisi myös informatiivinen viittaussäännös voimassa olevaan arkistolakiin. Eduskunnalle on jo annettu hallituksen esitys HE 169/2025 vp, jossa ehdotetaan uutta arkistointilakia. Myös Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain kokonaisuudistus on vireillä sosiaali- ja terveysministeriössä. Siinä yhteydessä on tarkoitus päivittää kyseisen lain tietojen säilytystä koskevat säännökset.

7.2 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

76 §. Kysely- ja välityspalvelu. Pykälässä säädetään terveydenhuollon valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin toteutetusta kysely- ja välityspalvelusta. Kysely- ja välityspalvelun avulla saadaan välittää todistuksia, lausuntoja ja muita asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle.

Pykälä ehdotetaan muutettavaksi siten, että asiakirjoja saataisiin salassapitosäännösten estämättä välittää myös tiedon luovuttajan lakiin perustuvan ilmoitusvelvollisuuden tai lakiin perustuvan tiedonluovutusosoikeuden perusteella. Muutos mahdollistaisi sen, että valvontalain 46 a §:ssä tarkoitetut lääkärin ilmoitusvelvollisuuden ja ilmoitusosoikeuden nojalla tehdyt ilmoitukset voitaisiin teknisesti välittää terveydenhuollosta kysely- ja välityspalvelun avulla.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n muuttamisesta annettava laki ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttamisesta annettava laki tulevat voimaan 4.1.2027 tai mahdollisimman pian sen jälkeen.

Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n muuttamisesta annettavan lain mukaan terveydenhuollon palveluntarjoajan olisi välitettävä lääkärin ilmoitus terveydenhuollosta asiakastietolaissa tarkoitetun kysely- ja välityspalvelun avulla.

Ahvenanmaan maakunnan terveydenhuollon palvelunantajalla ei kuitenkaan olisi velvollisuutta käyttää kysely- ja välityspalvelua.

Terveydenhuollon palvelunantajien tietojärjestelmät eivät välttämättä ole vielä 4.1.2027 tai pian sen jälkeenkään valmiita kysely- ja välityspalvelun käyttöönottoon. Sen vuoksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n muuttamisesta annettavaan lakiin sisältyisi siirtymäsäännös.

Siirtymäsäännöksen mukaan muun kuin Ahvenanmaan maakunnan terveydenhuollon palvelunantajan olisi aloitettava lääkärin ilmoitusten välittäminen terveydenhuollosta ehdotettavalla lailla muutettavan lain 46 a §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla (kysely- ja välityspalvelun avulla) ennen kuin kaksi vuotta olisi kulunut ehdotettavan lain voimaantulosta.

9 Toimeenpano ja seuranta

Ehdotetun sääntelyn toimeenpano tapahtuisi terveydenhuollossa. Työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos osallistuisivat toimeenpanoon työsuojeluhallinnon tarjoaman ilmoituslomakkeen ja omien tietojärjestelmiensä kehitystyön osalta.

10 Suhde muihin esityksiin

10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Ehdotettavassa valvontalain 46 a §:ssä viitataan voimassa olevaan arkistolakiin (831/1994). Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys HE 169/2025 vp, jossa ehdotetaan arkistointilakia.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotettavaa valvontalain 46 a §:ää on arvioitava perustuslain 6, 8, 10, 18 ja 21 §:n kannalta.

11.1 Tavoitteena työvoiman suojeleminen

Perustuslain 18 §:n mukaan julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ehdotettavassa valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettua ilmoitusvelvollisuuden ja -oikeuden tavoitteena on kehittää työolosuhteita ja siten ennaltaehkäistä ammattitautteja ja muita työperäisiä sairauksia. Ehdotettavan 46 a §:n nojalla lääkäri ilmoittaisi sairastunutta henkilöä koskevia tietoja, jotta voitaisiin pyrkiä estämään ennalta muiden henkilöiden sairastuminen. Ammattitautien ehkäisy on myös yksi EU:n strategiakehyksen COM(2021) 323 final päätavoitteista. Lääkärin ilmoitus on yksi keinoista, joilla tavoitteeseen voidaan pyrkiä. Viime kädessä ehdotettavan 46 a §:n tavoitteena on edistää perustuslain 18 §:ssä tarkoitettua perusoikeutta työvoiman suojeleminen.

11.2 Ilmoitusvelvollisuus rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta

Jos lääkäri ei noudata ehdotettavassa valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettua ilmoitusvelvollisuutta, hän voi syyllistyä työsuojelurikkomukseen. Valvontalain 51 §:n 3 momentin mukaan, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo valvontalain 46 a §:ssä säädettyä ilmoitusvelvollisuutta, on tuomittava, jollei muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, työsuojelurikkomuksesta sakkoon. Lain 51 §:n 3 momenttia ei ehdoteta muutettavaksi. Kriminalisoinnin vuoksi ehdotettavaa valvontalain 46 a §:ää on arvioitava perustuslain 8 §:ssä tarkoitettua rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta.

Perustuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.

Esimerkiksi perustuslakivaliokunnan lausunnosta PeVL 56/2014 vp käy ilmi, että perustuslain 8 §:ssä vahvistettu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää vaatimuksen sääntelyn täsmällisyydestä. Sen mukaan kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa (PeVL 16/2013 vp, s. 2/I ja PeVL 6/2014 vp, s. 2/I). Lisäksi esimerkiksi lausunnoissa PeVL 20/2022 vp ja PeVL 48/2017 vp todetaan, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen käytännössä laillisuusperiaatelle on annettu käytännössä vastaava ydinsisältö, jossa on korostettu rikossääntelyn ennustettavuutta eli sitä, että säännöksen sanamuodon perusteella voidaan ennakoida, mikä on rangaistavaa (ks. esim. PeVL 12/2021 vp, 57 kohta, PeVL 20/2018 vp, s. 2, PeVL 10/2016 vp, PeVL 56/2014 vp, s. 2/I ja PeVL 6/2014 vp, s. 3/I).

Esimerkiksi lausunnon PeVL 20/2022 vp mukaan rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää rangaistavan käyttäytymisen täsmällistä määrittämistä. Perustuslakivaliokunnan käytännössä rikossäännösten sisältämiä avoimia tekotapoja on lähtökohtaisesti pidetty rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta ongelmallisina (esim. PeVL 12/2021 vp, 58 kappale, PeVL 20/2018 vp, s. 2 ja PeVL 6/2014 vp, s. 3/I). Esimerkiksi lausunnossa PeVL 10/2016 vp tuodaan esiin blankorangaistussäännösten käsittelyn yhteydessä, että perusoikeusuudistuksessa perustuslakivaliokunta korosti, että blankosäännösten osalta tavoitteena tulee olla, että niiden edellyttämät valtuutusketjut ovat täsmällisiä, rangaistavuuden edellytykset ilmaisevat aineelliset säännökset ovat kirjoitetut rikossäännöksiltä vaaditulla tarkkuudella ja nämä säännökset käsittelevästä normistosta käy ilmi myös niiden rikkomisen rangaistavuus sekä kriminalisoinnin sisältävässä säännöksessä on jonkinlainen asiallinen luonnehdinta kriminalisoitavaksi tarkoitettusta teosta (PeVM 25/1994 vp).

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n mukaan lääkärillä olisi velvollisuus ilmoittaa, jos lääkäri epäilee, että potilaalla on työtaturma- ja ammattitautilaissa tai maatalousyrittäjän työtaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitettu ammattitauti ja että sairauden syntymiseen johtanut potilaan altistuminen tapahtui työturvallisuuslain soveltamisalaan kuuluvassa työssä tai potilaan yrittäjänä tekemässä työssä. Ilmoitusvelvollisuus koskisi siten tapauksia, joissa potilaalla on tietty ammattitauti ja ammattitaudin syntymiseen johtanut potilaan altistuminen tapahtui tietynlaisessa työntekotilanteessa. Voimassa olevaan lakiin verrattuna ilmoitusvelvollisuus olisi täsmällisempi sairauksien osalta. Myös työntekotilanteiden rajaaminen olisi uusi selventävä muutos. Lääkäri tietäisi aiempaa paremmin, kenen sairaudesta hänellä on ilmoitusvelvollisuus.

Ehdotettavassa valvontalain 46 a §:ssä säädettäisiin myös ilmoitettavat tiedot täsmällisesti. Lisäksi säädettäisiin ilmoituksen lähettämisen tavasta (kysely- ja välityspalvelun käyttämisestä). Ehdotettavan 46 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa olisi myös kerrottu, että ilmoitusvelvollisuuden rikkominen on kriminalisoitu samassa laissa: ”Jos lääkäri ei noudata ilmoitusvelvollisuutta, hän voi syyllistyä työsuojelurikkomukseen (ks. valvontalain 51 §:n 3 momentti).”

Kriminalisoinnin näkökulmasta katsottuna ehdotettavassa valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus ja valvontalain 51 §:n 3 momentti muodostavat kokonaisuuden. Rangaistavuuden edellytykset ilmaiseva ehdotettava valvontalain 46 a § olisi täsmällinen. Ilmoitusvelvollisuuden rikkomisen rangaistavuus kävisi ilmi ehdotettavan 46 a §:n säännöskohtaisista perusteluista ja saman valvontalain 51 §:n 3 momentista. Kriminalisoinnin sisältävässä 51 §:n 3 momentissa viitataan 46 a §:ssä säädettyyn ilmoitusvelvollisuuteen. Siten valtuutusketju olisi täsmällinen. Näin ollen ehdotettava 46 a § olisi hyväksyttävä perustuslain 8 §:n kannalta.

11.3 Henkilötietojen käsittelystä säätäminen

Koska lääkäri ilmoittaisi myös henkilötietoja, ehdotettavaa valvontalain 46 a §:ää on arvioitava perustuslain 10 §:ssä tarkoitetun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö: henkilötietojen käsittelystä säätäminen

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslain 10 §:n mukaista suojaa täydentävät ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (Euroopan ihmisoikeussopimus) 8 artiklan mukainen yksityiselämän suoja sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvattu yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa turvattu henkilötietojen suoja. Perusoikeuskirjan 52 artiklassa säädetään perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien rajoittamisesta ja kattavuudesta.

Perustuslakivaliokunta on todennut esimerkiksi lausunnoissaan PeVL 14/2018 vp, PeVL 31/2017 vp ja PeVL 2/2017 vp, että perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa perustuslain 10 §:n 1 momentin henkilötietojen suojaa koskevan sääntönsä lisäksi se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvattun yksityiselämän suojan piiriin. Kysymys on kaiken kaikkiaan siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on käytännössään pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaika henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturva. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista (ks. PeVL 14/1998 vp, s. 2 ja esimerkiksi PeVL 1/2018 vp, s. 2). 2010-luvun lopulla uudistuneen tietosuojalainsäädännön johdosta perustuslakivaliokunta on kuitenkin tarkistanut lausuntokäytäntöään.

Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 17/2018 vp ja PeVL 15/2018 vp todetaan, että perustuslakivaliokunta on tarkistanut kantaansa henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn lakitasoisuuden, kattavuuden ja yksityiskohtaisuuden vaatimuksista. Lausunnon PeVL 14/2018 vp mukaan perustuslakivaliokunta on uudemmassa käytännössään katsonut, ettei estettä ole sille, että henkilötietojen suojaan liittyvät sääntelyn kattavuuden, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset voidaan joiltain osin täyttää myös yleisellä Euroopan unionin asetuksella tai kansalliseen oikeuteen sisältyvällä yleislailla (ks. myös PeVL 2/2018 vp, s. 4—8, PeVL 31/2017 vp, s. 3—4, PeVL 5/2017 vp, s. 9 ja PeVL 38/2016 vp, s. 4). Esimerkiksi lausunnoista PeVL 34/2024 vp ja PeVL 14/2018 vp käy ilmi, että perustuslakivaliokunnan mukaan tietosuojasetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

Lisäksi esimerkiksi lausunnoissa PeVL 101/2022 vp, PeVL 96/2022 vp ja PeVL 15/2018 vp todetaan, että perustuslakivaliokunnan mukaan on lähtökohtaisesti riittävää perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta, että sääntely täyttää EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa asetetut vaatimukset. Valiokunnan mukaan henkilötietojen suoja tulee turvata ensisijaisesti EU:n yleisen tietosuojasetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla.

Esimerkiksi lausunnoista PeVL 101/2022 vp, PeVL 96/2022 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 14/2018 vp käy ilmi, että kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen vain välttämättömään tietosuojasetuksen salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Toisin sanoen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä

varata sellaisen säätäminen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö: arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä säätäminen

Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 34/2024 vp, PeVL 101/2022 vp, PeVL 96/2022 vp ja PeVL 14/2018 vp todetaan, että perustuslakivaliokunnan mukaan on kuitenkin selvää, että kansallisen erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhuihin ja riskeihin. Mitä suurempi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta.

Perusoikeussäännösten kokonaisuudistuksen yhteydessä, mietinnössään PeVM 25/1994 vp, perustuslakivaliokunta johti perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudesta ja oikeuksien luonteesta perustuslaissa turvattuina perusoikeuksina joitakin yleisiä perusoikeuksien rajoittamista koskevia vaatimuksia. Näitä vaatimuksia ovat vaatimukset lailla säätämisestä, lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, rajoituksen hyväksyttävyydestä, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta, rajoituksen suhteellisuudesta, oikeusturvajärjestelyjen riittävydestä ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta.

Esimerkiksi lausunnoista PeVL 58/2018 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 14/2018 vp käy ilmi, että perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (ks. PeVL 42/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatus lausunnot). Merkityksellistä on ollut, että valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa henkilötietojen käsittelystä säädettäessä erityisesti se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy perustuslain 10 §:n samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on tämän vuoksi arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2/I), minkä johdosta esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta (PeVL 29/2016 vp, s. 4—5 ja esimerkiksi PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp sekä PeVL 14/2009 vp).

Esimerkiksi lausuntojen PeVL 58/2018 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 14/2018 vp mukaan perustuslakivaliokunta on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (PeVL 13/2016 vp, s. 4, PeVL 14/2009 vp, s. 3/I). Myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen johdantokappaleessa 51 painotetaan, että asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille. Valiokunta on tämän johdosta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (ks. esim. PeVL 3/2017 vp, s. 5). Tällaista rajausta on valiokunnan uudemmassa käytännössä pidetty säätämisyjärjestyskysymyksenä (ks. esim. PeVL 15/2018 vp, s. 40).

Lausunnossa PeVL 21/2025 vp perustuslakivaliokunta kiinnitti myös huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevan sääntelyn valtiosääntöisen välttämättömyyedellytyksen tuli olla lakiteknisesti toteutettu asianmukaisesti ja sen tuli myös tarkoittaa henkilötietojen käsittelyn rajoittamista riittäväillä kontrolleilla välttämättömään.

Lisäksi esimerkiksi lausunnon PeVL 65/2018 vp mukaan perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että arvio sääntelyn välttämättömyydestä on mahdollinen vain, jos hallituksen esityksessä eritellään riittäväällä seikkaperäisyydellä ne syyt, joiden vuoksi henkilötietojen käsittely katsotaan lakiehdotuksessa välttämättömäksi (ks. esim. PeVL 48/2018 vp, s. 5).

Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 58/2018 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 14/2018 vp todetaan, että perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on, tietosuojasetuksen mahdollistamissa puitteissa, edelleen syytä arvioida myös aiemman sääntelyn lakitasoisuutta koskevan käytännön pohjalta. Yleistä tietosuojasetusta yksityiskohtaisemman lakitasoisen sääntelyn tarve tulee kuitenkin perustella myös tietosuojasetuksen puitteissa tapauskohtaisesti. Sääntelyn tarpeen osalta on syytä kiinnittää huomiota myös asetuksessa omaksuttuun riskiperusteiseen lähestymistapaan. Valiokunta painottaa, että myös arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn kohdalla on syytä pyrkiä selkeään ja ymmärrettävään lainsäädäntöön.

Esimerkiksi lausunnoista PeVL 4/2021 vp, PeVL 65/2018 vp ja PeVL 15/2018 vp käy ilmi, että terveydenhuollossa käsitellään arkaluonteisina pidettäviä henkilötietoja, jotka koskevat esimerkiksi henkilön terveydentilaa tai sairautta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia.

Esimerkiksi lausunnossa PeVL 15/2018 vp tuodaan esiin, että terveyttä koskevat tiedot ovat tietosuojasetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja ja että niiden käsittely on sallittua muun muassa 9 artiklan 2 kohdan g alakohdassa säädetyn edellytyksin. Tietosuojasetus mahdollistaa siten myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelystä säätämisen kansallisella lailla edellyttäen, että asetuksessa säädetty erityiset edellytykset täyttyvät. Lisäksi esimerkiksi lausunnossa PeVL 20/2020 vp todetaan, että perustuslakivaliokunnan mukaan terveydentilatiedot ovat valtiosääntöisesti arkaluonteisiksi arvioitavia henkilötietoja (ks. esim. PeVL 15/2018 vp, s. 35—43, PeVL 1/2018 vp).

Lausunnossa PeVL 15/2018 vp todetaan myös, että vaikka EU:n tietosuojasetuksen soveltamisen alkamisen johdosta kansallisessa lainsäädännössä tulee tietosuojasetuksen 9 artiklaan valitun erityisten henkilötietoryhmien käsitteen vuoksi välttää arkaluonteisten tietojen käsitteen käyttämistä sääntelyn selvyiden vuoksi (ks. myös PeVL 14/2018 vp, s. 9), pitää valiokunta edelleen perusteltuna kuvata valtiosääntöisesti tiettyjä henkilötietoryhmiä nimenomaan arkaluonteisiksi. Myös tietosuojasetuksen johdantokappaleessa 51 painotetaan erityisten henkilötietoryhmien erityistä arkaluonteisuutta. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan tietosuojasetuksen riskiperustaisesta lähestymistavasta seuraa, että kansallista yksityiskohtaista ja täsmällistä lainsäädäntöä voidaan säätää myös silloin, kun tietojen käsittely muodostaa erityisen riskin muulla kuin asetuksen 9 artiklassa säädetyllä perusteella. Kansallisen sääntelyn tulee tällöinkin olla yhteensopivaa asetuksen 6 artiklan kanssa. Valiokunnan käsityksen mukaan valtiosääntöisesti arkaluonteisiksi arvioitavien henkilötietojen käsittelystä voidaan myös tietosuojasetuksen puitteissa säätää yksityiskohtaisesti. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota sääntelytarpeeseen silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomainen. Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 21/2025 vp, PeVL 36/2020 vp ja PeVL 48/2018 vp käsiteltäessä henkilön tilitietojen/ tilitapahtumien luonnetta mainitaan, että tieto henkilön terveydenhuoltopalvelujen käytöstä on (valtiosääntöisesti arvioiden) arkaluonteinen henkilötieto.

Lausunnossa PeVL 51/2018 vp oli kyse poliisin henkilörekistereistä. Lausunnossa todetaan, että niihin talletetaan runsaasti sellaisia tietoja, joiden suojaaminen oikeudettomalta käytöltä on erittäin tärkeää. Tällaisessa tilanteessa myös tietojen käytön valvontaan oli kiinnitettävä korostettua huomiota (PeVL 42/2014 vp, s. 2/II—3/I, ks. myös PeVL 35/2018 vp, s. 34). Perustuslakivaliokunta korosti, että tietojen suojaamista oikeudettomalta käytöltä ei voi perustaa yksin rekisterinpitäjää tai tietojen käsittelijää koskevan virkavastuun tai muun seuraamusjärjestelmän varaan. Tämä mainitaan myös esimerkiksi lausunnossa PeVL 65/2018 vp.

Esimerkiksi lausunnoista PeVL 71/2018 vp, PeVL 65/2018 vp ja PeVL 15/2018 vp käy ilmi, että perustuslakivaliokunta on arvioidessaan terveydenhuoltolain mukaisia potilastietorekistereitä korostanut, että potilastietorekisterin kaltaisen arkaluonteisia tietoja sisältävän rekisterin ollessa kyseessä on erityisen tärkeää varmistua siitä, että väärinkäytön estävät tietoturvajärjestelyt ovat toimivia ja käytettävissä heti, kun järjestelmä otetaan käyttöön (PeVL 41/2010 vp, s. 3/II). Esimerkiksi lausunnossa PeVL 15/2018 vp todetaan myös, että (valiokunnan tuolloin käsittelemässä asiassa) ehdotettavaan tietokantaan kohdistuvasta tietomurrosta, tietovuodosta tai väärinkäytöstä seuraisi valiokunnan arvion mukaan hyvin merkittävä perusoikeusloukkaus. Merkityksellistä oli, että osaa tiedoista käsiteltäisiin muussa kuin alkuperäisessä keräämistarkoituksessaan ja merkittävä osa tiedoista olisi luonteeltaan arkaluonteisia. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely oli rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn oli oltava tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa.

Muuta kuin alkuperäistä käyttötarkoitusta käsitellään esimerkiksi lausunnoissa PeVL 51/2018 vp ja PeVL 15/2018 vp. Lausunnossa PeVL 15/2018 vp mainitaan, että ns. toissijaista käyttöä arvioidessaan perustuslakivaliokunta on korostanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta. Tietojen käyttämiseen varsinaisen keräämis- ja tallettamistarkoituksen ulkopuolelle jääviin tarkoituksiin on perustuslakivaliokunnan mukaan ollut syytä suhtautua kielteisesti esimerkiksi laajojen biometrisiä tunnisteita sisältävien rekisterien yhteydessä (PeVL 14/2009 vp, s. 4/II). Käyttötarkoitussidonnaisuudesta on voitu tällöin tehdä vain täsmällisiä ja vähäisiä luonnehdittavia poikkeuksia. Sääntely ei ole saanut johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (PeVL 1/2018 vp, PeVL 14/2017 vp).

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö: tietojen luovutuksesta säätäminen

Esimerkiksi lausunnoista PeVL 34/2024 vp, PeVL 60/2018 vp, PeVL 58/2018 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 31/2017 vp käy ilmi, että perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisien tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettujen tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatu lausunnot).

Esimerkiksi lausunnossa PeVL 31/2017 vp sekä lausunnoissa PeVL 60/2018 vp, PeVL 58/2018 vp ja PeVL 15/2018 vp tuodaan esiin, että valiokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä. Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 60/2018 vp ja PeVL 58/2018 vp todetaan, että mikäli ehdotetut

säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on tavallisen lain säätämisyjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä ollut sääntelyn täsmentäminen selostetun perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (ks. esim. PeVL 15/2018 vp, s. 39). Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 21/2020 vp, PeVL 12/2019 vp, PeVL 60/2018 vp ja PeVL 58/2018 vp todetaan myös, että valiokunnan mukaan tällaisia lähtökohtia voidaan soveltaa myös tietojen saamiseen ja luovuttamiseen yksityiseltä esimerkiksi pankkisalaisuuden estämättä (ks. PeVL 48/2018 vp, s. 5).

Lausunnossa PeVL 15/2018 vp käsitellyssä asiassa perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että ehdotettu säännös ei sanamuotonsa puolesta mahdollistanut salassa pidettävien potilas- ja asiakastietojen antamista, sillä siihen ei sisältynyt velvollisuutta tai oikeutta antaa siinä mainitut tiedot salassapitosäännösten estämättä. Valiokunnan mielestä tällainen rajaus oli selvyyden vuoksi syytä kirjata säännökseen. Lausunnossa PeVL 15/2018 vp todettiin, että mikäli tarkoituksena on, että maakunnalle on säännöksen perusteella velvollisuus ilmoittaa salassa pidettäviä potilas- ja asiakastietoja salassapitovelvollisuuden estämättä, on ehdotettua sääntelyä täsmennettävä ja muutettava perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan johdosta valiokunnan edellä mainitun viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (ks. myös PeVL 12/2014 vp, s. 3/I).

Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 15/2018 vp ja PeVL 12/2019 vp tuodaan esiin, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö: teknisestä käyttöyhteydestä säätäminen

Esimerkiksi lausunnossa PeVL 73/2018 vp todetaan, että perustuslakivaliokunnan aiemman henkilötietojen käsittelyn yleistä lakisidonnaisuutta korostaneen käytännön mukaan lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 71/2014 vp, s. 2/II, PeVL 12/2002 vp, s. 5).

Lausunnossa PeVL 73/2018 vp käsiteltiin julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettua lakia, eli nykyään voimassa olevaa hallinnon yleislakia, ja siinä tarkoitettua sääntelyä teknisistä rajapinnoista ja katseluyhteydestä. Perustuslakivaliokunnan mielestä merkityksellistä oli, että säännökset teknisestä rajapinnasta ja katseluyhteyden avaamisesta koskivat julkisten tietojen lisäksi salassa pidettäviä sekä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tai muutoin arkaluonteisia tietoja.

Perustuslakivaliokunta toi lausunnossa PeVL 73/2018 vp esiin, että se oli antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 15/2018 vp, PeVL 38/2016 vp). Perustuslakivaliokunta mainitsi muun muassa, että se on painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia ja että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Valiokunta antoi esimerkin esityksestä, johon ei sisältynyt hyväksyttävästi perusteltua, perustuslain kannalta asianmukaista, täsmällistä ja tarkkarajaista sääntelyä sähköistä tiedonsiirtoa koskevasta järjestelmästä.

Lausunnossa PeVL 73/2018 vp todetaan, että perustuslakivaliokunnan mielestä tekninen rajapinta on sinällään tietoturvallinen tapa siirtää tietoa sähköisessä muodossa. Henkilötietojen ja salassa pidettävien tietojen osalta olisi teknisesti varmistettava luovutettavien tietoaineistojen tapauskohtainen tarpeellisuus tai välttämättömyys tietoja saavan viranomaisen tehtävien hoitamiseksi. Lausunnossa tuotiin esiin myös julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain asiaa koskevaa sääntelyä. Perustuslakivaliokunta painotti kyseisessä laissa säädetyn merkitystä.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö: säilytysajasta säätäminen

Perustuslakivaliokunta on lausunut arkaluonteisten henkilötietojen säilyttämisestä esimerkiksi lausunnoissa PeVL 4/2021 vp ja PeVL 86/2022 vp. Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisiin henkilötietoihin kohdistuva lailla säätämisen vaatimus kohdistuu myös säilytysaikoihin (PeVL 14/2018 vp, s. 2 ja 6).

Esimerkiksi lausunnoista PeVL 89/2022 vp, PeVL 52/2018 vp, PeVL 51/2018 vp ja PeVL 31/2017 vp käy ilmi, että perustuslakivaliokunnan mukaan tietojen pysyvä säilyttäminen ei ole henkilötietojen suojan mukaista, ellei siihen ole tietojärjestelmän luonteeseen tai tarkoitukseen liittyviä perusteita. Esimerkiksi lausuntojen PeVL 31/2017 vp ja PeVL 71/2018 vp mukaan tietojen pysyvä säilyttäminen on katsottu perustelluksi esimerkiksi silloin, kun tiedot ovat osin muuttumattomia tai hitaasti muuttuvia eikä niitä päivitetä pelkän ajan kulumisen vuoksi ja niiden pysyvä säilyttäminen on tarpeellista tehtävien hoitamiseksi (PeVL 54/2010 vp). Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 36/2018 vp ja PeVL 35/2018 vp perustuslakivaliokunta piti ongelmallisena säännöksiä, joissa sallittaisiin tietojen säilyttäminen ja tallettaminen ilman mitään ajallista rajoitusta. Valiokunnan mielestä sääntelyyn oli lisättävä velvollisuus tietyin määräajoin arvioida, tarvitaanko tietoa enää.

Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 86/2022 vp ja PeVL 43/2020 vp todetaan, että valiokunta on painottanut erityisesti arkaluonteisten tietojen säilytysajan rajaamista siihen, mikä on välttämättömyyden tavoitteen saavuttamiseksi, jonka vuoksi tiedot on järjestelmään tallennettu (ks. esim. PeVL 4/2021 vp, kappale 46, PeVL 31/2017 vp, s. 5, PeVL 13/2017 vp, s. 6).

Esimerkiksi lausuntojen PeVL 86/2022 vp, PeVL 71/2018 vp ja PeVL 52/2018 vp mukaan valiokunta on pitänyt viiden vuoden säilytysaikaa arkaluonteisten tietojen osalta pitkänä (PeVL 51/2018 vp, s. 16, PeVL 13/2017 vp, s. 6). Lausunnoissa PeVL 71/2018 vp ja PeVL 52/2018 vp todetaan, että valiokunta on korostanut, että mitä pidemmäksi tietojen säilytysaika muodostuu, sitä olennaisempaa on huolehtia tietoturvasta, tietojen käytön valvonnasta ja rekisteröidyn oikeusturvasta (PeVL 28/2016 vp, s. 7). Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 71/2018 vp, PeVL 52/2018 vp ja PeVL 51/2018 vp esillä olleissa asioissa valiokuntatyössä oli vielä syytä tarkastella, olivatko ehdotetun pituiset säilytysajat tarpeen, ja rajoittaa erityisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysaikoja välttämättömään säilytyksen tarkoituksen kannalta.

Lausunnossa PeVL 31/2017 vp sivutaan vainajia koskevia tietoja. Lausunnossa todetaan, että vaikka vainaja ei lähtökohtaisesti ole Suomen perusoikeusjärjestelmässä perusoikeuksien subjekti, niin valiokunnan mukaan perustuslain 1 §:n 2 momentin säännös ihmisarvon loukkaamattomuudesta ulottaa kuitenkin vaikutuksensa laajemmalle kuin elossa olevien ihmisyksilöiden kohteluun (PeVL 18/2014 vp, s. 9/I, PeVL 71/2002 vp, s. 2/I). Tämän vuoksi vainajaa koskeva sääntely ei ole täysin merkityksetöntä tämän yksityisyyden suojaan liittyvien oikeuksien kannalta (ks. myös PeVL 19/2008 vp, s. 2/II). (Tapauksessa oli kyse tietojen pysyvistä säilyttämisestä ja rekisteröidyn kuoleman jälkeistä tietojen pysyvän säilyttämisen tarvetta oli syytä vielä valiokuntatyössä erikseen arvioida.)

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö: perusoikeuksien yhteensovittaminen

Perustuslakivaliokunta on lausunut perusoikeuksien yhteensovittamisesta. Esimerkiksi lausunnoissa PeVL 84/2022 vp ja PeVL 14/2018 vp todetaan, että perustuslakivaliokunnan mukaan yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ei ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden. Kyse on sen sijaan kahden tai useamman perusoikeussäännöksen yhteensovittamisesta ja punninnasta (ks. myös PeVL 10/2014 vp, s. 4/II, PeVL 54/2014 vp, s. 2/II). Lausunnon PeVL 14/2018 vp mukaan perustuslakivaliokunta painottaa, että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tulee suhteuttaa toisiinsa perus- ja ihmisoikeuksiin sekä muihin painaviin yhteiskunnallisiin intresseihin, kuten esimerkiksi yleiseen turvallisuuteen liittyviin intresseihin, jotka voivat ääritapauksessa palautua henkilökohtaisen turvallisuuden perusoikeuteen (PeVL 5/1999 vp, s. 2/II). Lainsäätäjän tulee turvata yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa.

Valvontalain 46 a §:n arviointi

Ehdottavassa valvontalain 46 a §:ssä säädettäisiin pääasiassa lääkärin velvollisuudesta sekä oikeudesta ilmoittaa tietoja salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä. Tietoja luovuttaisi terveydenhuollon palveluntarjoaja, joka voi olla julkinen tai yksityinen taho. Tietoja vastaanottaisi työsuojeluviranomainen sekä Työterveyslaitos, joka on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos.

Ehdotettava valvontalain 46 a § olisi laadittu perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan lausuntokäytännön mukaisesti. Ehdottavassa 46 a §:ssä olisi sääntelyä ilmoitettavista sairaustapauksista sekä tyhjentävä ja täsmällinen luettelo ilmoitettavista tiedoista. Sääntely ilmoitettavista tiedoista olisi laadittu sen mukaan, mitä tietoja työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos käytännössä tarvitsisivat, kun ne pyrkisivät ehkäisemään ammattitauteja ja muita työperäisiä sairauksia. Asiasisälön vuoksi ehdotettavassa 46 a §:ssä ei nimenomaisesti mainittaisi sanaparia ”tarpeelliset tiedot”. Työterveyslaitos ei tarvitsisi omia tehtäviään varten aivan kaikkia samoja tietoja kuin työsuojeluviranomainen. Työterveyslaitoksen tarvitsemat tiedot kävisivät ilmi kunkin ilmoitettavan tiedon osalta säännöskohtaisista perusteluista. Työterveyslaitoksen tarvitsemat tiedot eroteltaisiin yhteisestä ilmoituslomakkeesta vakiosisältöisinä tietoteknisin keinoin.

Lääkärin ilmoittamat tiedot olisivat luonnollisten henkilöiden henkilötietoja, oikeushenkilöiden tietoja ja muita tietoja. Osa luonnollisten henkilöiden henkilötiedoista olisi yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja sekä muita valtiosääntöisesti arkaluonteisia henkilötietoja. Ehdottavassa 46 a §:ssä olisi myös työsuojeluviranomaista koskeva säilytysaikasäännös. Kaiken kaikkiaan ehdotettava valvontalain 46 a § olisi henkilötietojen käsittelyä koskevaa kansallista sääntelyä.

Ehdotettavan 46 a §:n nojalla terveydenhuollossa suoritettava henkilötietojen käsittely kuuluisi yleisen tietosuojasetuksen, tietosuojalain ja asiakastietolain soveltamisalaan. Myöhemmin työsuojeluviranomaisessa ja Työterveyslaitoksessa suoritettava henkilötietojen käsittely kuuluisi yleisen tietosuojasetuksen ja tietosuojalain soveltamisalaan. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan on lähtökohtaisesti riittävää perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta, että sääntely täyttää EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa asetetut vaatimukset. Kansallinen erityislainsäädäntö tulee rajata vain välttämättömään tietosuojasetuksen salliman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Ehdotettava valvontalain 46 a § olisi laadittu yleisessä tietosuojasetuksessa tarkoitetun kansallisen sääntelyliikkumavaran sekä tietosuojalain puitteissa. Perustelut tältä osin on esitetty luvussa 4.1.2.

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla ilmoitettavien tietojen käyttötarkoitus olisi työolosuhteiden kehittäminen ja siten ammattitautien ja muiden työperäisten sairauksien

ennaltaehkäisy. Ehdotettavan 46 a §:n nojalla lääkärin olisi kerättävä ja ilmoitettava osin sellaisia tietoja, joita ei välttämättä aina tarvita terveydenhuollon omia käyttötarkoituksia varten. Lääkäri ilmoittaisi potilastietoja ja potilaan työtä koskevia tietoja.

Ilmoitettavia erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja olisivat terveyttä koskevana tietoina:

- potilaalla diagnosoitu sairaus ja diagnoosin asettamispäivä tai epäilty sairaus ja oirediagnoosin asettamispäivä (46 a §:n 2 momentin 1 kohdan c alakohta)
- arvio sairauden aiheuttamista seuraamuksista potilaan terveydelle ja työkyvyille sekä arvio seuraamusten kestosta (46 a §:n 2 momentin 1 kohdan d alakohta)
- tieto siitä, jos potilaan työpaikalla muut henkilöt ovat sairastuneet vastaavaan sairauteen kuin potilas (46 a §:n 2 momentin 2 kohdan e alakohta, tieto ilmoitettaisiin tarkkuustasolla ”kyllä”).

Ilmoitettavia valtiosääntöisesti arkaluonteisia henkilötietoja olisivat myös potilaan terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevana tietoina:

- terveydenhuollon palvelunantajan yksilöintitiedot, yhteystiedot ja tehtävä terveystietopalvelujärjestelmässä sekä potilaan tutkineen lääkärin nimi ja rekisteröintinumero (46 a §:n 2 momentin 1 kohdan a alakohta).

Ilmoitettavat potilaan terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevat tiedot olisivat sellaisia, että niitä käytetään jo terveydenhuollon omiin käyttötarkoituksiin. Ilmoitettavat terveyttä koskevat tiedot olisivat osin sellaisia, että niitä käytetään jo terveydenhuollon omiin käyttötarkoituksiin. Arvio sairauden aiheuttamista seuraamuksista potilaan työkyvyille liittyy kuitenkin enemmän potilaan työhön. Tieto siitä, jos potilaan työpaikalla muut henkilöt ovat sairastuneet vastaavaan sairauteen kuin potilas (tarkkuustasolla ”kyllä”) liittyy myös enemmän potilaan työhön. Vaikka ehdotettava valvontalain 46 a § säädettäisiin ja arkaluonteistakin tietoa luovutettaisiin muuhun kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen, työolosuhteiden kehittäminen ei silti muodostuisi terveydenhuollon palvelunantajien potilasrekistereiden pääasialliseksi tai merkittäväksi käyttötarkoitukseksi. Lääkäri ilmoittaisi terveydenhuollon itsekä käyttämistä tiedoista vain tietynlaisiin sairaustapauksiin liittyviä joitakin arkaluonteisia tietoja. Koko terveydenhuollon palvelunantajan potilasrekisterin tietoa ei luovutettaisi, vaan potilasrekisterin tietojen käyttötarkoitussidonnaisuuteen tehtäisiin vain täsmällinen ja vähäiseksi luonnehdittava poikkeus.

Ehdottavassa 46 a §:ssä olisi tyhjennettävä ja täsmällinen luettelo ilmoitettavista tiedoista. Sääntely ilmoitettavista tiedoista olisi laadittu sen mukaan, mitä tietoja työsuojeluviranomainen ja Työterveyslaitos käytännössä tarvitsisivat, kun ne pyrkisivät ehkäisemään ammattitautteja ja muita työperäisiä sairauksia. Työtapaturmien torjunnan lailla työsuojeluviranomaisen eri valvontatehtävistä työperäisten sairauksien ennaltaehkäisy on perinteisin ydintehtävä. Terveyden vaarantaneiden työolosuhteiden kehittäminen edellyttää myös terveyttä koskevien tietojen ilmoittamista. Työolosuhteissa esiintyvien altisteiden lisäksi on välttämätöntä saada tietoa sairauksista, joita altisteet ovat aiheuttaneet ja millaisia seuraamuksia sairauksista on seurannut potilaiden terveydelle ja työkyvyille. Tietojen avulla voidaan paremmin ymmärtää työolosuhteiden ja sairauden välistä syy-yhteyttä ja suunnitella, miten työolosuhteita tulisi muuttaa, jotta vastaavia sairauksia ei syntyisi. Myös Työterveyslaitokselle olisi välttämätöntä saada terveyttä koskevia tietoja työperäisten sairauksien rekisteriinsä ja sitä kautta tutkimukseen ja tilastointiin. Työterveyslaitos ei kuitenkaan tarvitsisi tietoa siitä, jos potilaan työpaikalla muut henkilöt ovat sairastuneet vastaavaan sairauteen kuin potilas. Työsuojeluviranomainen tarvitsisi myös potilaan terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevat tiedot. Nämä tiedot ovat välttämättömiä, jotta työsuojeluviranomainen voi tietää, mikä taho potilaan on tutkinut ja voi tarvittaessa ottaa tahoon yhteyttä. Tiedoista saa myös viitettä diagnoosin tai epäilyn varmuusasteesta. Työterveyslaitokselle sen rekisteriä varten potilaan terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevista tiedoista olisivat välttämättömiä vain terveydenhuollon palvelunantajan yksilöintitiedot ja tehtävä

terveyspalvelujärjestelmässä. Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla tapahtuva arkaluonteisten tietojen käsittely olisi siten rajattu täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömiin arkaluonteisiin tietoihin.

Ehdotettavaan 46 a §:ään sisältyisi työsuojeluviranomaista koskeva säilytysaikasäännös, 5 momentti. Säilytysaikasäännös täydentäisi valvontalain muita valvontamenettelyä koskevia säännöksiä lääkärin ilmoittamien tietojen käsittelyn osalta. Lääkärin ilmoittamien erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen ja valtiosääntöisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilytysaika olisi rajattu 5 momentissa mainittujen seikkojen näkökulmasta välttämättömään aikaan. Työsuojeluviranomaisen olisi myös arvioitava mainittujen henkilötietojen säilyttämisen välttämättömyyttä vähintään viiden vuoden välein. Myös säilytysaikasääntely olisi siten rajattu vain välttämättömään. Käytännössä työsuojeluviranomainen harkitsisi aina kunkin ilmoituksen saatuaan, millaisiin valvontatoimenpiteisiin kyseinen ilmoitus antaisi aihetta ryhtyä ja millaista tietojen käsittelyä valvontatoimenpiteet edellyttäisivät. Esimerkiksi yrittäjien tiedot voitaisiin useimmissa tapauksissa tuhota nopeasti. Säilytysaikasääntely koskisi samalla tavalla elossa olevien henkilöiden ja vainajien tietoja. Kun henkilö on kuollut työolosuhteiden aiheuttaman sairauden vuoksi, työsuojeluviranomaisen on erityisen tärkeää voida käsitellä kyseiseen sairaustapaukseen liittyviä tietoja pyrkiessään parantamaan työolosuhteita.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 22/2020 vp käsiteltiin esitystä, jossa ehdotettiin, että muun muassa lääkärillä oli oikeus salassapitosäännösten estämättä tehdä ilmoitus muun muassa Säteilyturvakeskukselle ydinvoimalaitoksen ohjaajasta ja lisäksi poliisille turvahenkilöstä, jonka hän potilastietojen ja henkilön tapaamisen tai tutkimuksen perusteella katsoo perustellusta syystä olevan terveydentilansa tai käyttäytymisensä perusteella soveltumaton tehtäväänsä tai vaaraksi ydin- tai säteilyturvallisuu-delle. Ilmoitusoikeus ei oikeuttanut ilmaisemaan henkilön yksityiskohtaisia terveystietoja, vaan ainoastaan lausuman siitä, että henkilö "ei mahdollisesti ole soveltuva tehtäväänsä tai että hän voi olla vaaraksi ydin- tai säteilyturvallisuu-delle". Ydinlaitoksille asetettavat korostetut turvallisuusvaatimukset huomioiden valiokunta ei pitänyt sääntelyä ongelmallisena. Lausunnossa PeVL 22/2020 vp viitattiin myös aiempiin perustuslakivaliokunnan kannanottoihin, joissa käsiteltiin muun muassa lääkärin oikeutta tehdä ilmoitus poliisille henkilöstä, joka saattaa olla sopimaton ampuma-aseen hallussapitoon. Valiokunta oli katsonut tällaisen sääntelyn olevan toteutettavissa tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä edellyttäen, että sääntely saatettaisiin vastaamaan perusoikeusrajoituksen täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusta (PeVL 18/2010 vp, s. 6). Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n nojalla lääkäri ilmoittaisi sairastunutta henkilöä koskevia arkaluonteisiakin tietoja, jotta voitaisiin pyrkiä estämään ennalta muiden henkilöiden sairastuminen. Kun ehdotettavaa 46 a §:ää vertaa lausunnossa PeVL 22/2020 vp mainittuihin tapauksiin, voidaan todeta, että 46 a §:ssä tarkoitettua ilmoituksesta ei aiheutuisi rekisteröidylle vastaavia uhkia ja negatiivisia seurauksia. Ilmoitettujen tietojen käyttötarkoitukset olisivat rekisteröidylle ja muille henkilöille myönteisiä.

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n 4 momentin nojalla ilmoitus välitettäisiin Manner-Suomen terveydenhuollosta työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle asiakastietolaissa tarkoitettuna kysely- ja välityspalvelun avulla. Työterveyslaitoksen tiedot eroteltaisiin teknisesti prosessin tässä vaiheessa työsuojeluviranomaiselle menevistä kaikista tiedoista. Työterveyslaitos saisi joka kerran etukäteen määritellyn ja vakiosisältöisen tietoaineiston sähköisesti. Työterveyslaitokselle luovutettavien tietojen tarpeellisuus Työterveyslaitoksen tehtävien hoitamiseksi ja arkaluonteisten tietojen osalta tietojen välttämättömyys Työterveyslaitoksen tehtävien hoitamiseksi olisi siten teknisesti varmistettu etukäteen.

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n 3 momentin mukaan lääkärin olisi ilmoitettava potilaalle etukäteen, kun lääkäri aikoo tehdä ilmoituksen potilaan muusta työperäisestä sairaudesta. Etukäteisilmoituksen edellyttäminen voidaan tulkita yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 4

kohdassa tarkoitetuksi terveystietojen käsittelyn lisäehdoksi. Samalla se olisi rekisteröidyn henkilötietoja suojaava suoja-toimi. Etukäteisilmoituksen saatuaan potilaalla olisi mahdollisuus käyttää yleisen tietosuojasetuksen 21 artiklassa tarkoitettua vastustamisoikeuttaan. Lääkärin tulisi kertoa potilaalle, että lääkäri aikoo tehdä ilmoituksen muusta työperäisestä sairaudesta, milloin ilmoitus on tarkoitus tehdä ja että potilaalla on oikeus vastustaa henkilötietojen käsittelyä.

Terveydenhuollossa henkilötietojen käsittelyssä annetaan perinteisesti suuri merkitys potilaan itsemääräämisoikeudelle ja potilaan suostumusta käytetään usein oikeusperustana ja edellytyksenä tietojen saamiselle. Esimerkiksi lausunnossa PeVL 4/2021 vp oli kyse muun muassa siitä, että suostumuksesta lähtökohtaisesti riippumaton tiedonsaantioikeus olisi perustettu lakiehdotuksen mukaisesti kaikille sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjille ja tuottajille. Perustuslakivaliokunnan mielestä sääntely ei kokonaisuutena arvioiden täyttänyt niitä edellytyksiä, joita ehdotetun kaltainen itsemääräämisoikeutta turvaavasta suostumusedellytyksen pääsääntöisyydestä luopuminen edellyttäisi itsemääräämisoikeuden varaan rakentuvassa sosiaali- ja terveydenhuollon sääntely-ympäristössä. Valiokunnan mielestä aktiivista reagointia edellyttävä kielto-oikeus ei ollut riittävä itsemääräämisoikeuden turvaamisen taek. Asian käsittelyn yhteydessä valiokunta painotti kuitenkin myös, että sanottu ei estänyt säätämästä suostumusedellytykseen esimerkiksi potilaslain 13 §:ssä säädetyn kaltaisia poikkeuksia ja muita tiedonsaantioikeuksia.

Ehdotettava valvontalain 46 a § olisi työläinsäädäntöä, ei terveydenhuollon lainsäädäntöä. Sääntelyssä on vuosikymmenten ajan ollut kyse lääkärin ilmoitusvelvollisuudesta ammattitaudeista ja muista työperäisistä sairauksista. Myös Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimuksessa nro 81 (1947) on artikla siitä, että ammattitaudeista on ilmoitettava ammattientarkastukselle. Tästä näkökulmasta lääkärin ilmoitus ei asiana sovellu siihen, että ilmoituksen tekeminen edellyttäisi potilaan suostumusta. Ilmoituksen tavoitteena on muiden vielä terveiden työntekijöiden suojeleminen. Ehdotettavassa 46 a §:ssä ehdotetaan kuitenkin otettavaksi käyttöön uutena sääntelynä lääkärin velvollisuus ilmoittaa potilaalle etukäteen, kun lääkäri aikoo tehdä ilmoituksen potilaan muusta työperäisestä sairaudesta ilmoitusoikeutensa nojalla. Lääkärin ilmoitusoikeutta ja potilaan etukäteisinformointia koskevan ehdotuksen taustalla on lääkärin ilmoitusvelvollisuuden rikkomisen kriminalisointi, vaatimus rangaistussääntelyn täsmällisyydestä ja se, että muita työperäisiä sairauksia ei määritellä lainsäädännössä samaan tapaan kuin ammattitaukeja. Ilmoitusoikeuteen liittyvän etukäteisilmoituksen avulla potilas ei yllätyisi, että myös hänen muusta työperäisestä sairaudestaan kuin ammattitaukeista tehdään ilmoitus. Etukäteisilmoitus voisi johtaa siihen, että potilas vastustaa henkilötietojensa käsittelyä. Tällöin lääkäri ei voisi tehdä ilmoitusta vastoin potilaan tahtoa. Koska ilmoitus tehtäisiin potilaan kannalta myönteisiä tarkoituksia varten, potilaat käyttäisivät vastustamisoikeuttaan oletettavasti vain harvoin.

Ehdotettavassa valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettua arkaluonteisten tietojen käsittelyä on arvioitava myös perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta. Ehdotettava 46 a § täyttäisi vaatimuksen lailla säätämisestä. Säännöksessä olisi täsmällisesti ja tarkkarajaisesti lueteltu ilmoitettavat erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat henkilötiedot (terveyttä koskevat tiedot) ja muut valtiosääntöisesti arkaluonteiset henkilötiedot (terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevat tiedot). Yksityiselämän suojaan ja henkilötietojen suojaan tehtävä rajoitus, eli mainittujen arkaluonteisten henkilötietojen ilmoittaminen terveydenhuollon ulkopuolelle, olisi hyväksyttävä, koska tavoitteena olisi toisen perusoikeuden edistäminen, työvoiman suojeleminen.

Ihmisoikeusvelvoitteiden noudattaminen, perusoikeusrajoituksen suhteellisuus ja perusoikeuden ydinalueen koskemattomuus ovat myös perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä. Arkaluonteisten tietojen käsittely koskee nimenomaan yksityiselämän suojaan ja henkilötietojen suojaan ydintä. Perusoikeuskirjan 52 artiklan mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien

ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa oikeuksien ja vapauksien olennaista sisältöä noudattaen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan tehdä ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia. Myös perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan perusoikeudet on suhteutettava toisiinsa ja muihin painaviin yhteiskunnallisiin intresseihin. Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tulee turvata tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa.

Ehdottavan valvontalain 46 a §:n tavoitteena on toisen perusoikeuden edistäminen, työvoiman suojeleminen. Ammattitautien ehkäisy on myös yksi EU:n strategiakehyksen COM(2021) 323 final päätavoitteista. Ehdotettavan 46 a §:n nojalla ilmoitettavien erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen ja muiden valtiosääntöisesti arkaluonteisten henkilötietojen välttämättömyys työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle on perusteltu yllä. Yksityiselämän suojaan ja henkilötietojen suojaan tehtävä rajoitus olisi suhteellinen ja perusoikeuden ydinaluetta tai olennaista sisältöä ei loukattaisi, koska lääkäri ilmoittaisi tietoja vain potilaan tietynlaisesta työperäisestä sairaustapauksesta, eli ei potilaan muita terveystietoja potilaan elämänkaaren ajalta. Jos potilaan työpaikalla muut henkilöt olisivat sairastuneet vastaavaan sairauteen kuin potilas, lääkäri ilmoittaisi tämän tarkkuustasolla ”kyllä”, eli sairauden diagnoosin. Lääkäri ei yksilöisi, keitä muut sairastuneet olivat. Kaikkiin työssäkäyviin henkilöihin verrattuna työperäisiin sairauksiin sairastuneet ovat pieni vähemmistö, joten valtaosan työssäkäyvistä henkilöistä terveystietoja ei ilmoitettaisi lainkaan. Myös ilmoitettavat potilaan terveydenhuoltopalvelun käyttöä/ saamista koskevat tiedot koskisivat vain samoja tietynlaisia työperäisiä sairaustapauksia eikä vastaavia tietoja ilmoitettaisi lainkaan valtaosan työssäkäyvistä henkilöistä osalta.

Henkilön yksityiselämän suoja ja henkilötietojen suoja koskevat oikeusturvajärjestelyt olisivat riittäviä, koska toimittaisiin terveydenhuollon sekä työsuojeluviranomaisen ja Työterveyslaitoksen kesken. Oikeutta oikeusturvaan turvattaisiin tässä toimintaympäristössä muun muassa salassapitosääntelyllä, tietoturvallisilla tietojärjestelmillä ja niiden käyttövaltuuksilla, henkilöstön koulutuksella, virkavastuusääntelyllä, oikeudella saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi ja oikeudella tehdä hallintokantelu. Lisäksi ehdotettavan 46 a §:n 3 momentissa tarkoitettu potilaan etukäteisinformointi johtaisi siihen, että potilas voisi halutessaan vastustaa henkilötietojensa käsittelyä.

Johtopäätökset

Luvussa 4.1.2 esitetyn arvioinnin perusteella ehdotettava valvontalain 46 a § olisi laadittu yleisessä tietosuojaa-asetuksessa tarkoitetun kansallisen sääntelyliikkumavaran sekä tietosuojalain puitteissa. Tässä luvussa esitetyn arvioinnin perusteella ehdotettava valvontalain 46 a § olisi perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla välttämätöntä sääntelyä. Kaiken kaikkiaan ehdotettava valvontalain 46 a § olisi hyväksyttävä perustuslain 10 §:n kannalta.

11.4 Ilmoituksen välittäminen kysely- ja välityspalvelun avulla

Ehdotettavan valvontalain 46 a §:n mukaan Manner-Suomen terveydenhuollon palveluntarjoajan olisi välitettävä ilmoitus terveydenhuollosta asiakastietolaissa tarkoitetun kysely- ja välityspalvelun avulla. Kahden vuoden siirtymäajan jälkeen Manner-Suomen terveydenhuollon palveluntarjoajilla ei olisi enää vaihtoehtona postittaa ilmoitusta eikä lähettää sitä turvasähköpostilla. Yleisesti ottaen sähköiset asiointivälineet eivät ole yhteiskunnassa välttämättä jokaisen saatavilla. Sen vuoksi velvollisuutta käyttää kysely- ja välityspalvelua on arvioitava perustuslain 21 §:ssä tarkoitettujen hyvän hallinnon periaatteiden sekä perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden kannalta.

Perustuslain 21 §:ssä tarkoitettuun oikeusturvaan kuuluu muun muassa jokaisen oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti. Lisäksi perustuslain 21 §:n mukaan hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Hallintolain (434/2003) 6 §:ssä säädetään hallinnon oikeusperiaatteista, joihin kuuluu muun muassa se, että viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti. Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Perustuslakivaliokunta on hyväksynyt pelkän sähköisen asioinnin ainakin lausunnossaan PeVL 32/2018 vp (laki huoneistotietojärjestelmästä). Tapauksessa oli merkityksellistä, että velvollisuus sähköiseen asiointiin ei koskenut välittömästi yksityisiä henkilöitä, vaan velvollisuuden kohteena olivat ensisijaisesti oikeushenkilöt. Välillisesti velvollisuuden kohteina olivat lähinnä kiinteistöalan ammattihenkilöt ja toimijat, joilla voitiin edellyttää olevan tekniset valmiudet ja riittävä kyvykkyys sähköisen asioinnin käyttämiseen. Perustuslakivaliokunnan mielestä velvollisuutta sähköiseen asiointiin ei sääntelykonteksti sekä sääntelyn kohteen ja alan toimijoiden tiedolliset ja taidolliset erityispiirteet huomioon ottaen voitu pitää ongelmallisena yhdenvertaisuuden, oikeusturvan tai hyvän hallinnon perusteiden kannalta.

Valvontalain 46 a §:ssä tarkoitettu velvollisuus käyttää kysely- ja välityspalvelua koskisi Manner-Suomen terveydenhuollon palvelunantajia. On mahdollista, että palvelunantaja on esimerkiksi yksityinen elinkeinonharjoittaja, jolloin velvoite käyttää kysely- ja välityspalvelua kohdistuu luonnolliseen henkilöön. Velvollisuuden kohteena olisivat kuitenkin useimmiten oikeushenkilöt. Kysely- ja välityspalvelu kuuluu osaksi asiakastietolaissa säädettäviä valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja, joita terveydenhuollon palvelunantajien on yleisesti ottaen tarkoitus käyttää. Palvelunantajat voivat käyttää kysely- ja välityspalvelua esimerkiksi myös muiden lääkärin lausuntojen ja todistusten välittämiseen. Velvoite käyttää kysely- ja välityspalvelua valvontalain 46 a §:ssä tarkoitetun ilmoituksen välittämiseen olisi siten looginen, että terveydenhuollossa jo tarjolla oleva sähköinen palvelu otettaisiin hyötykäyttöön myös tässä yhteydessä. Näin ollen ehdotettava valvontalain 46 a § olisi hyväksyttävä perustuslain 6 ja 21 §:n kannalta.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) 46 a §, sellaisena kuin se on laeissa 482/2015 ja 776/2025, seuraavasti:

46 a §

Ammattitaudista tai muusta työperäisestä sairaudesta ilmoittaminen

Lääkärillä on velvollisuus ilmoittaa salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä työsuojeluviranomaiselle työsuojeluvalvontaa varten ja Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriä varten, jos lääkäri epäilee, että:

1) potilaalla on työtapaturma- ja ammattitautilaissa tai maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilaissa (873/2015) tarkoitettu ammattitauti; ja

2) sairauden syntymiseen johtanut potilaan altistuminen tapahtui työturvallisuuslain soveltamisalaa kuuluvassa työssä tai potilaan yrittäjänä tekemässä työssä.

Ilmoitukseen on kirjattava:

1) seuraavat potilastiedot:

a) terveydenhuollon palvelunantajan yksilöintitiedot, yhteystiedot ja tehtävä terveyspalvelujärjestelmässä sekä potilaan tutkineen lääkärin nimi ja rekisteröintinumero;

b) potilaan nimi, henkilötunnus, sukupuoli ja yhteystiedot;

c) diagnosoitu sairaus ja diagnoosin asettamispäivä tai epäilty sairaus ja oirediagnoosin asettamispäivä;

d) arvio sairauden aiheuttamista seuraamuksista potilaan terveydelle ja työkyvyille sekä arvio seuraamusten kestosta;

2) seuraavat tiedot työstä, jossa potilas altistui siten, että altistuminen johti sairauden syntymiseen työskentelyn aikana tai sen päätyttyä:

a) potilaan työnantajan tai potilaan oman yritys- tai elinkeinotoiminnan yksilöintitiedot ja päätoimiala;

b) potilaan työpaikan osoite;

c) potilaan ammatti tai työtehtävä työpaikalla;

d) arvio potilaan sairauden aiheuttaneista työpaikan altisteista, arvio potilaan altistumisajoista altisteittain sekä altisteita koskevat muut mahdolliset tiedot;

e) tieto siitä, jos potilaan työpaikalla muut henkilöt ovat sairastuneet vastaavaan sairauteen kuin potilas;

f) lääkärin arvio potilaan työpaikan työolosuhteiden tarkastamisen tarpeellisuudesta;

g) tieto mahdollisesta vakuutuslaitoksesta, jossa potilas oli työnsä vuoksi vakuutettu ammattitaudin varalta; ja

3) edellä 2 kohdan a–c alakohdassa tarkoitettut tiedot mahdollisesta muusta työstä, jossa potilas altistui vastaaville altisteille, sekä arvio altistumisajoista.

Työolosuhteiden parantamisen vuoksi lääkäriellä on oikeus ilmoittaa salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä työsuojeluviranomaiselle työsuojeluvalvontaa varten ja Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriä varten, jos lääkäri

epäilee, että potilaalla on muu työperäinen sairaus kuin 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sairaus ja että sairauden syntymiseen osaltaan johtanut potilaan altistuminen tapahtui työturvallisuuslain soveltamisalaan kuuluvassa työssä tai potilaan yrittäjänä tekemässä työssä. Ilmoitettaviin tietoihin sovelletaan, mitä 2 momentin 1 kohdassa ja 2 kohdan a–f alakohdassa säädetään. Lääkärin on ilmoitettava potilaalle etukäteen, että lääkäri aikoo tehdä ilmoituksen työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle.

Terveydenhuollon palvelunantajan on välitettävä lääkärin ilmoitus terveydenhuollosta sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetussa laissa (703/2023) tarkoitetun kysely- ja välityspalvelun avulla. Ahvenanmaan maakunnan terveydenhuollon palvelunantajalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta käyttää kysely- ja välityspalvelua.

Työsuojeluviranomainen saa säilyttää lääkärin ilmoitukseen sisältyvät erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat henkilötiedot ja valtiosääntöisesti arkaluonteiset henkilötiedot vain niin kauan, kun säilyttäminen on välttämätöntä työsuojeluvalvontaan, työsuojeluvalvontaa koskevaan muutoksenhakuun, työsuojeluvalvonnassa havaittujen epäiltyjen rikosten tai laiminlyöntien selvittämiseen tai seuraamusten määrittämiseen liittyvän syyn vuoksi tai työsuojeluvalvonnan kohteen tai muun asianosaisen, rekisteröidyn henkilön tai työsuojeluviranomaisen palveluksessa olevan henkilön oikeuksien turvaamisen vuoksi taikka muun vastaavan perustellun syyn vuoksi. Työsuojeluviranomaisen on arvioitava erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen ja valtiosääntöisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilyttämisen välttämättömyyttä vähintään viiden vuoden välein. Arkistoinnista säädetään arkistolaisissa (831/1994).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Muun kuin Ahvenanmaan maakunnan terveydenhuollon palvelunantajan on aloitettava lääkärin ilmoitusten välittäminen terveydenhuollosta tällä lailla muutettavan lain 46 a §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla ennen kuin kaksi vuotta on kulunut tämän lain voimaantulosta.

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023)
76 § seuraavasti:

76 §

Kysely- ja välityspalvelu

Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla saadaan välittää todistuksia, lausuntoja ja muita asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle. Asiakirjoja saadaan salassapitosäännösten estämättä välittää asiakkaan pyynnön tai vastaanottajan lakiin perustuvan pyynnön taikka tiedon luovuttajan lakiin perustuvan tiedonantovelvollisuuden, ilmoitusvelvollisuuden tai tiedonluovutus oikeuden perusteella. Asiakirjojen välittäminen toteutetaan valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun kuuluvan kysely- ja välityspalvelun avulla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaa määräykset siitä, minkä tyyppisiä asiakirjoja saa välittää kysely- ja välityspalvelun avulla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.202x

Pääministeri

Petteri Orpo

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

1.

Laki

työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 46 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) 46 a §, sellaisena kuin se on laeissa 482/2015 ja 776/2025, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

46 a §

46 a §

*Ammattitaudista tai **työstä johtuvasta** muusta työperäisestä sairaudesta ilmoittaminen*

Ammattitaudista tai muusta työperäisestä sairaudesta ilmoittaminen

Jos lääkäri perustellusti epäilee työtapa-
turma- ja ammattitautilaissa tarkoitettua am-
mattitautia tai työstä johtuvaa muuta työpe-
räistä sairautta, hänen on viipymättä tehtävä
salassapitosäännösten estämättä asiasta ilmoi-
tus työsuojeluviranomaiselle.

Ilmoituksesta on käytävä ilmi:

- 1) sairastuneen nimi, henkilötunnus sekä muut yhteystiedot;
- 2) työnantajan nimi sekä tämän ja työpaikan yhteystiedot;
- 3) muut tarpeelliset yhteystiedot;
- 4) altistumisen laatu ja kesto;
- 5) tieto sairauden laadusta, toteamisesta ja siitä aiheutuneesta haitasta.

Työsuojeluviranomaisen tulee toimittaa 1 momentissa tarkoitettujen ilmoituksen tiedot työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriä varten.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä ilmoituksen sisällöstä ja lähettämisestä.

*Lääkärillä on velvollisuus ilmoittaa salas-
sapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia
koskevien rajoitusten estämättä työsuojeluvir-
anomaiselle työsuojeluvalvontaa varten ja
Työterveyslaitokselle työperäisten sairauk-
sien rekisteriä varten, jos lääkäri epäilee,
että:*

- 1) potilaalla on työtaturma- ja ammatti-
tautilaissa tai maatalousyrittäjän työtapa-
turma- ja ammattitautilaissa (873/2015) tar-
koitettu ammattitauti; ja
- 2) sairauden syntymiseen johtanut potilaan
altistuminen tapahtui työturvallisuuslain so-
veltamisalaan kuuluvassa työssä tai potilaan
yrittäjänä tekemässä työssä.

Ilmoitukseen on kirjattava:

- 1) seuraavat potilastiedot:
  - a) terveydenhuollon palvelunantajan yksi-
löintitiedot, yhteystiedot ja tehtävä terveys-
palvelujärjestelmässä sekä potilaan tutkineen
lääkärin nimi ja rekisteröintinumero;
  - b) potilaan nimi, henkilötunnus, sukupuoli
ja yhteystiedot;
  - c) diagnosoitu sairaus ja diagnoosin asetta-
mispäivä tai epäilty sairaus ja oirediagnoosin
asettamispäivä;

d) arvio sairauden aiheuttamista seuraamuksista potilaan terveydelle ja työkyvylle sekä arvio seuraamusten kestosta;

2) seuraavat tiedot työstä, jossa potilas altistui siten, että altistuminen johti sairauden syntymiseen työskentelyn aikana tai sen päätyttyä:

a) potilaan työnantajan tai potilaan oman yritys- tai elinkeinotoiminnan yksilöintitiedot ja päätoimiala;

b) potilaan työpaikan osoite;

c) potilaan ammatti tai työtehtävä työpaikalla;

d) arvio potilaan sairauden aiheuttaneista työpaikan altisteista, arvio potilaan altistumisajoista altisteittain sekä altisteita koskevat muut mahdolliset tiedot;

e) tieto siitä, jos potilaan työpaikalla muut henkilöt ovat sairastuneet vastaavaan sairautteen kuin potilas;

f) lääkärin arvio potilaan työpaikan työolosuhteiden tarkastamisen tarpeellisuudesta;

g) tieto mahdollisesta vakuutuslaitoksesta, jossa potilas oli työnsä vuoksi vakuutettu ammattitautien varalta; ja

3) edellä 2 kohdan a–c alakohdassa tarkoitettut tiedot mahdollisesta muusta työstä, jossa potilas altistui vastaaville altisteille, sekä arvio altistumisajoista.

Työolosuhteiden parantamisen vuoksi lääkärillä on oikeus ilmoittaa salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä työsuojeluviranomaiselle työsuojeluvalvontaa varten ja Työterveyslaitokselle työperäisten sairauksien rekisteriä varten, jos lääkäri epäilee, että potilaalla on muu työperäinen sairaus kuin 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sairaus ja että sairauden syntymiseen osaltaan johtanut potilaan altistuminen tapahtui työturvallisuuslain soveltamisalaan kuuluvassa työssä tai potilaan yrittäjänä tekemässä työssä. Ilmoitettaviin tietoihin sovelletaan, mitä 2 momentin 1 kohdassa ja 2 kohdan a–f alakohdassa säädetään. Lääkärin on ilmoitettava potilaalle etukäteen, että lääkäri aikoo tehdä ilmoituksen työsuojeluviranomaiselle ja Työterveyslaitokselle.

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen on välitettävä lääkärin ilmoitus terveydenhuollosta

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetussa laissa (703/2023) tarkoitetun kysely- ja välityspalvelun avulla. Ahvenanmaan maakunnan terveydenhuollon palvelunantajalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta käyttää kysely- ja välityspalvelua.

Työsuojeluviranomainen saa säilyttää lääkärin ilmoitukseen sisältyvät erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat henkilötiedot ja valtiosääntöisesti arkaluonteiset henkilötiedot vain niin kauan, kun säilyttäminen on välttämätöntä työsuojeluvalvontaan, työsuojeluvalvontaa koskevaan muutoksenhakuun, työsuojeluvalvonnassa havaittujen epäiltyjen rikosten tai laiminlyöntien selvittämiseen tai seuraamusten määräämiseen liittyvän syyn vuoksi tai työsuojeluvalvonnan kohteen tai muun asianosaisen, rekisteröidyn henkilön tai työsuojeluviranomaisen palveluksessa olevan henkilön oikeuksien turvaamisen vuoksi tai muun vastaavan perustellun syyn vuoksi. Työsuojeluviranomaisen on arvioitava erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen ja valtiosääntöisesti arkaluonteisten henkilötietojen säilyttämisen välttämättömyyttä vähintään viiden vuoden välein. Arkistoinnista säädetään arkistolaissa (831/1994).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

Muun kuin Ahvenanmaan maakunnan terveydenhuollon palvelunantajan on aloitettava lääkärin ilmoitusten välittäminen terveydenhuollosta tällä lailla muutettavan lain 46 a §:n 4 momentissa tarkoitetulla tavalla ennen kuin kaksi vuotta on kulunut tämän lain voimaantulosta.

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 76 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023)
76 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

76 §

76 §

Kysely- ja välityspalvelu

Kysely- ja välityspalvelu

Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla saadaan välittää todistuksia, lausuntoja ja muita asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle. Asiakirjoja saadaan salassapitosäännösten estämättä välittää asiakkaan pyynnön tai vastaanottajan lakiin perustuvan pyynnön taikka tiedon luovuttajan lakiin perustuvan tiedonantovelvollisuuden perusteella. Asiakirjojen välittäminen toteutetaan valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun kuuluvan kysely- ja välityspalvelun avulla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaa määräykset siitä, minkä tyyppisiä asiakirjoja saa välittää kysely- ja välityspalvelun avulla.

Valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla saadaan välittää todistuksia, lausuntoja ja muita asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle. Asiakirjoja saadaan salassapitosäännösten estämättä välittää asiakkaan pyynnön tai vastaanottajan lakiin perustuvan pyynnön taikka tiedon luovuttajan lakiin perustuvan tiedonantovelvollisuuden, *ilmoitusvelvollisuuden tai tiedonluovutus-oikeuden* perusteella. Asiakirjojen välittäminen toteutetaan valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun kuuluvan kysely- ja välityspalvelun avulla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaa määräykset siitä, minkä tyyppisiä asiakirjoja saa välittää kysely- ja välityspalvelun avulla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20